LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGA
RAMOVĖ
The Lithuanian Veterans Association, Inc.

Ats. mjr. P. GUDELIS

BOLŠEVIKŲ VALDŽIOS ATSIRADIMAS LIETUVOJE

1918 — 1919 metais

jų pačių dokumentų šviesoje

su

prof. dr. Z. IVINSKIO įvadu.

Londonas, 1972 m.

947.45.07(093.2)
Gu-49

Perspausdinimas ištisų straipsnių arba dalimis, ir vertimas į kitas kalbas pageidautini.

Reprinting the articles, either in full or abriged, and translation into other languages is desirable.

Abdruck der Artikel, vollstaendig oder auszugsweise, und Uebersetzungen in andere Sprachen sind erwuenscht.

Išspausdinta 800 egzempliorių Lietuvių Veteranų Sąjungos RAMOVĖ ir autoriaus lėšomis lygiomis dalimis.

Kaina Jungtinėse Amerikos Valstybėse 2 dol. 50 centų minkštu viršeliu ir 3 dol. kietu viršelių. Visur kitur pagal oficialų dolerio kursą.

P 548

Printed by Nida Press,

1 Ladbroke Gardens, London, W. 11,

Gt. Britain.

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGA
RAMOVĖ
The Lithuanian Veterans Association, Inc.

Ats. mjr. P. GUDELIS

BOLŠEVIKŲ VALDŽIOS ATSIRADIMAS LIETUVOJE

1918 — 1919 metais

jų pačių dokumentų šviesoje

DR. KAEYS PEIKŠ
ARCHYVAS

su

prof. dr. Z. IVINSKIO įvadu.

Londonas, 1972 m.

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS „RAMOVĖ“ LEIDINIAI

A. Sąjungos:

1. **Sąjungos Statutas** (kelios laidos)
2. O. Urbonas, **Tannenbergas**, anglų kalba
3. Žurnalas KARYS, kasmet po 10 numerių, atgaivintas 1950 m.
4. LVS-gos **Pirmas Dešimtmetis**, 1950 — 1960
5. K. Ališauskas, **Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės**, I knyga, ruošiama
6. Dr. A. Rukša, **Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės**, II knyga, ruošiama
7. LVS-gos **Antrasis Dešimtmetis**, ruošiama
8. P. Gudelis, **Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918 — 1919 metais**

B. Žurnalo KARYS:

1. H. Sienkevičius, **Kryžiuočiai**, trys tomai
2. V. Biržiška, **Praeities Pabiros**
3. O. Urbonas, **Žalgirio Mūšis**
4. O. Urbonas, **Didžiojo Šiaurės Karo frontas Lietuvoje**, dvi dalys
5. Z. Raulinaitis, **Durbės Mūšis**, išparduota
6. Z. Raulinaitis, **Aisčiai Karo Istorijos šviesoje**, išparduota
7. Z. Raulinaitis, **Galindai prieš Romą**
8. Z.Raulinaitis, **Hunų Žygis į Prūsus**
9. Z. Raulinaitis, **Vaidevutis**
10. J. Variakojis, **4 p. L. K. Mindaugo pulkas**
11. P. Žilys, **Suomių-Sovietų karas**
12. K. Škirpa, **5 D. L. K. Kęstučio pulko kovos ties Seinais 1920 m.**
13. Dr. J. Puzinas, **Kelias į Lietuvos nepriklausomybės atstatymą**
14. Z. Raulinaitis, **Prieš vikingų audrą**

Naudojuos proga nuoširdžiai padėkoti mano darbą parėmusiems: gerb. Br. Kvikliui už studijai parašyti reikalingų Lietuvos bolševikų leidinių parūpinimą ir Lietuvių Veteranų Sąjungai RAMOVĖ, ypač jos pirmininkui, prof. generolui St. Dirmantui, už finansinę paramą,nes sumokėti už spausdinimą £.390, 00 pats vienas nebūčiau pajėgęs, nes už vertimus ir jų korektūras reikėjo atskirai mokėti.

O nuo pat pradžios šios studijos parašymą savo patarimais ir paraginimais rėmusiam ir savo įvadu ją papildžiusiam a. a. prof. dr. Z. Ivinskiui dedikuoju šią knygą.

Autorius

Knygos gaunamos:

LVS-gos „Ramovė" V-boje — 1516 So, 49th Ave. Cicero, Ill. 60650, USA

KARY — 916 Willoughby Ave, Brooklyn, N. Y. 11221, USA

DRAUGE — 4545 West 63rd St. Chicago 29, Ill. 60629. USA

Ši knyga dar ir pas autorių — 6786 Lemberg, W. Germany

PRO MEMORIA

A. a. Prof. Dr. Zenono IVINSKIO netekus

Vertingiausia šios knygos dalis, manau, yra prof. Z. Ivinskio plati, bolševikų akiplėšišką propagandą griaunanti, lietuvių ir kitų tautų autorių literatūros apžvalga.

1971. XII. 24 mirusiojo prof. Ivinskio liga pasireiškė tuo metu, kai 1970 m. „Europos Lietuvio" atkarpoje buvo baigiama spausdinti ši mano studija. Profesorius, jau sirgdamas, parašė įvadą. Viskas buvo paruošta knygai spausdinti. Dėl netikėto jos spausdinimo sutrukdymo, ligonis labai sielojosi ir daug kartų teiravosi.

Per pusantro mėn. prieš aiškiai nujaučiamą mirtį, prof. Ivinskis 1971. XI. 16 man rašytąjį laišką baigė: „Su nuoširdžiais linkėjimais, kaip nors greičiau knygą išleisti". Neiškentė dar ir PS nepridėjęs: „Mane gyvai interesuoja, kaip toliau vystysis knygos spausdinimas? Painformuoki mane — prašau — nors atviruku. Tavo Zenonas".

Laimei, kartu su tuo laišku atėjo pranešimas iš Londono, kad knyga netrukus bus pradėta spausdinti. Tą malonią žinią tuojau pranešiau ligoniui. Jis mirė žinodamas, kad mudviejų darbas nebuvo veltui.

Tad tetarnauja ši knyga šviesaus a. a. profesoriaus dr. Zenono Ivinskio atminimui.

Autorius

A.A. prof. dr. Z. Ivinskis, E.L. Studijų Savaitės prelegentas.

AUTORIUS IR JO IŠKELTIEJI KLAUSIMAI

Antrojo Pasaulinio karo gale komunistams vėl okupavus Lietuvą, gausiai ten buvo prirašyta brošiūrų, žurnalų bei laikraščių straipsnių, išleista net šaltinių rinkinių apie 1917 - 19 metus Lietuvoje. Ir rašiniai, ir dokumentinė medžiaga teturi vieną tikslą, būtent, parodyti, jog lietuvių tauta, tiksliau jos liaudis ar „Lietuvos darbo žmonės", tenorėjo tarybų („sovietinės") valdžios, miestuose ir miesteliuose kūrė „revkomus" (revoliucinius komitetus), už „Spalio mėnesio" revoliucijos bei bolševikinius idealus tekovoję, tvėrę savo karinius dalinius ir t.t.

Šitos rūšies komunistinės istoriografijos tezės dar kartą savo visumoje buvo pristatytos 1969 metų lapkričio pradžioje per Vilniuje įvykusią „Pabaltijo istorikų mokslinę sesiją", kurią suorganizavo Lietuvos Mokslų Akademijos Istorijos institutas.

Kol dar iki šiol atskiru leidiniu nėra išspausdinti toje sesijoje skaityti Pabaltijo istorikų referetai, kurie *pirmą kartą* bendromis jėgomis nagrinėjo ir aštriai kritikavo „buržuazinės, nacionalinės istorijos klausimus", reikia tenkintis tuo, ką „Tiesoje" (1969. XI. 16, Nr. 267) yra pareiškęs ką tik pensijon išėjęs to Instituto direktorius prof. J. Žiugžda.

Jo žodžiais, anoje sesijoje sovietiniai istorikai davė „pagrįstą, argumentuotą, dokumentais paremtą atkirtį tiems (buržuaziniams) istorikams, kurie

bando falsifikuoti tiesą". Neigdami politinę Vasario 16-tosios (1918) akto reikšmę, tarybinių istorikų referatai grįžo prie nuolat per porą dešimtmečių kartojamo teigimo. Ryšium su minėtos sesijos referatais J. Žiugžda jį „Tiesoje" taip formulavo: „Tikrąjį Lietuvos valstybingumą atkūrė liaudies masių judėjimas, proletarinė revoliucija, ir tikrasis valstybingumo aktas yra 1918 m. gruodžio 16 d. paskelbtas Laikinosios revoliucinės Vyriausybės, kuriai vadovavo V. Mickevičius-Kapsukas, manifestas".

Suprantama, jog tokie propagandiniai a posteriori teigimai, neatitinka tikriesiems faktams ir būtinai reikalauja atitaisymo. Atsitiktinomis progomis, kartais tik probrėkšmais yra buvę *kritiškai* pasisakyta apie tos rūšies komunistinę istoriografiją, paremtą marksistine - leninistine metodologija, kaip to iš tarybinių istorikų dar kartą buvo pareikalavęs Tarybų Sąjungos Komunistų partijos XX-sis suvažiavimas. Tuo klausimu yra, be kitko, rašę lietuviai istorikai: V. Sruogienė (Bolševikai falsifikuoja Lietuvos istoriją, „Lietuva", 1954, Nr.6, p. 155 - 157), V. Trumpa (Lietuvos istorikų darbai ir dienos, „Aidai", 1960, Nr. 6, p. 258 - 263), Z. Ivinskis (Lietuvos ir kitų baltų praeitis sovietų aiškinime, „Europos Lietuvis", 1957, Nr. 14 - 16, 24 - 33; trumpiau „Į Laisvę", 1957, Nr. 12, p. 13 - 19).

Darydamas kritišką LTSR istorijos 1 - jo tomo (iki 1861 m.) įvertinimą, kun. V. Bagdanavičius MIC yra taip pat palietęs sovietinės Lietuvos istoriografijos metodus (Tautos Praeitis, t. 1, knyga 1, Čikaga, 1959, p. 3 - 24). Keliais atvejais paskutiniu laiku yra rašę ir J. Dainauskas („Draugas"), J. Vilkaitis („Naujienos") ir kt.

Lietuvos kariuomenės atsargos majoras Petras Gudelis *pirmasis* nuodugniai atsidėjo anam laikotarpiui, pasiryžęs kritiškai išgliaudyti Lietuvos bolševikų šaltinius ir išaiškinti, kaip jų valdžia buvo atsiradusi Lietuvoje 1918 - 1919 metais. Analizuodamas bei konfrontuodamas pačių komunistų versmes, jas lygindamas, gretindamas su realiais faktais ir darydamas kritiškai - logiškas išvadas, P. Gudelis, palyginti, plačiai nušvietė anuos nepriklausomos Lietuvos pradiniam laikotarpiui taip reikšmingus metus.

Pats autorius yra kompetetingas kalbėti apie eilę jo studijoje minimų faktų kaip *gyvas liudininkas*. Pradėdamas plačiu savo atsiminimų aprašymu iš kovų Lietuvos vasaros rytuose 1919 metais („Karo Archyvas", t. V, p. 223 - 266), jis nuo 1929 - jų metų toliau nepaliovė bendradarbiauti nepriklausomos Lietuvos (daugiausia kariškoje ir šaulių) spaudoje.

P. Gudelio patyrimas iš Pirmojo pasaulinio karo galo buvo įvairus ir gausus. „Vasario mėnesio" revoliuciją (1917) išgyveno Karso tvirtovėje, Užkaukazyje. Autorius greitai subūrė ten gyvenančius lietuvius į Karso Lietuvių draugiją. 1917 m. pavasarį, netrukus po vad. „Vasario mėn." (27 d.) revoliucijos (nauju stiliumi kovo 12 d.), susiorganizavęs Lietuvių Karių Sąjungos Centro Komitetas Rusijoje pradėjo rūpintis steigti tautinius karinius dalinius. Tada P. Gudeliui pasisekė gauti Kaukazo armijos kareivių atstovų tarybos vykdomojo komiteto leidimą apvažinėti Kaukazo frontą (prieš turkus). Šitaip autoriui pasisekė surasti ten išblaškytus lietuvius ka-

rius ir suorganizuoti jų tarpe kultūros-švietimo darbą. Tokiu būdu Užkaukazyje pavyko sutelkti lietuvius karius, kad, aplinkybėms pasikeitus, būtų galima iš jų suformuoti vieną lietuvių karinį dalinį, nes tada Armijos vykdomasis komitetas draudė Kaukaze organizuoti tautinius dalinius.

Per penkis mėn. (1917. VII. 11 - XII. 21) važinėdamas po ano fronto dalinius, autorius gerai susipažino ne tik su to meto lietuvių karių, bet ir apskritai su rusų kariuomenėje vyraujančiomis nuotaikomis. Jis akivaizdžiai susitiko su bolševikų agitacija, matė kariuomenės subyrėjimą. To laikotarpio savo atsiminimus autorius yra paskelbęs „Karo Archyvo" VI, VII ir IX tomuose (1935 - 1938), o specialiai apie savo veiklą Užkaukazyje lietuvių tarpe rašė „Karyje" (1964 m.).

Šitaip išgyvenęs Kaukazo fronto aižėjimą, ten vykdomą komunistinę propagandą, P. Gudelis, jau po bolševikinės revoliucijos Petrograde, dalyvavo Kaukazo lietuvių draugijų atstovų suvažiavime Tiflise (1917. XII. 25). Jis buvo išrinktas lietuvių - kariškių Vykdomojo Komiteto ir Kaukazo Lietuvių Tarybos nariu, vėliau (1918. II. 19) tapdamas joje karių sekcijos sekretorium ir Tarybos pirmininko pavaduotoju.

Jaunas 23-jų metų karininkas (gimęs 1895 m. kovo mėn 28 d.) grįžo Lietuvon 1918 - jų metų rugsėjo mėn. pabaigoj, t. y. prieš pat I - jo pasaulinio karo pabaigą ir vokiečių iš Lietuvos pasitraukimą. P. Gudelis tuojau uoliai dalyvavo organizuojant pirmąją lietuvišką valdžią, kai buvo steigiama savivaldybė jo gimtame Vaškų valsčiuje. J. Navakui vadovaujant, jis drauge su kitais karininkais, aktyviai

įsijungė organizuojant Joniškėlio apskrityje apsaugą, tada vadinamą miliciją. Kai bolševikai tą kraštą okupavo, atsargos milicijos organizavimas buvo tesiamas slaptai.

Toji milicija 1919 m. kovo mėn. pabaigoje jau išėjo prieš bolševikus į viešą kovą. Lietuvos vyriausybė, pavėluotai pradėjusi rūpintis kariuomenės steigimu (pirmas įsakymas kariuomenei buvo išleistas 1918. XI. 23 d.), dar nebuvo spėjusi pastatyti žymesnės karinės jėgos, pripažino tą Joniškėlio apskrities atsargos miliciją kariuomenės dalimi. Ji buvo pavadinta Joniškėlio partizanų mirties batalionu. Apie tą reikšmingą atsistatančios Lietuvos laikotarpį aname krašte P. Gudelis ruošia atskirą knygą. Patiekdamas ir smulkių faktų, autorius parodo, kokios silpnos buvo lietuvių bolševikų jėgos ir kaip sėkmingai jiems lietuvių visuomenė priešinosi.

Asmeniški autoriaus išgyvenimai Rusijoje bolševikinės revoliucijos pradžioje, jo tolimesni patyrimai kovojant su ginklu savo žemėje už nepriklausomą Lietuvą, lygiai kaip ir jo įžvalgus įsiskaitymas į pačių Lietuvos komunistų raštus apie vad. „socialistinę revoliuciją“ Lietuvoje, leidžia jam duoti apdairų ir vispusišką vaizdą apie mums taip svarbų lužtvinį naujosios Lietuvos lakotarpį. Neužteko kritiškai ir konsekventiškai išsijoti komunistų istoriografijos teikiamus šaltinius ir jais paremtus raštus. P. Gudelis, kartais savo posakiuose leisdamas ir savo jausmui bei širdžiai prabilti, drąsiai nurodė grubias klaidas, ryškius perdėjimus, stiprias tendencijas.

Jau prieš dešimtmetį apie Lietuvos tarybinių

istorikų darbus pastebėjo su pagrindu V. Trumpa (Aidai, 1960, Nr. 6, p. 262): jų tikslas yra „įrodyti", kad plačiosios lietuvių tautos masės visą laiką siekusios sovietinės santvarkos. Tad ir nepriklausomybės laikotarpis nuo 1918 - jų metų tęsąs buvęs „buržuazinės diktatūros" laikotarpis. Vasario 16 - tosios nepriklausomybės deklaraciją visiškai ignoruodami, šiuo atveju sovietiniai istorikai esą *suklaidinę* (m. pabraukta) kai kuriuos nekritiškus Amerikos istorikus. (t. p. 262).

P. Gudelis savo darbe ir išeina į kovą prieš tos rūšies *štampuotas* tezes, kurios yra užvaldžiusios tarybinę spaudą, pereidamos ir į komunistų mokslinę literatūrą. Tai galima, pvz., pasakyti apie gausiai atsiminimais ir archyvine medžiaga paremtą Broniaus Vaitkevičiaus 1967 metais išleistą disertaciją „Socialistinė revoliucija Lietuvoje 1918 - 1919 metais". Naujasis Istorijos instituto direktorius (Vaitkevičius) šitame pirmame tokiame stambiame darbe, išleistame, žinoma, 50 - ties metų „Spalio mėnesio" revoliucijos jubiliejui, tekalba apie *suvereninę* Tarybų Lietuvą. Pagrindine priežastimi laikino sovietų valdžios žlugimo Lietuvoje jis telaiko vad. intervencijas.

Apžvelgdamas ne tik tarybinę, bet paminėdamas ir „buržuazinę" istoriografiją, B. Vaitkevičius, be kitko, praleido svarbų prof. dr. Alfredo Ericho Senn'o tyrinėjimą („Die bolschewistische Politik in Litauen 1917 - 1919", žurnale Forschungen zur osteuropaeischen Geschichte, 1957, t. V, p. 93-118).

Šis objektyvus amerikiečių (USA) istorikas, panaudodamas daug šaltinių, parodo, jog komunis-

tinė Kapsuko-Mickevičiaus Vyriausybė nebuvo pasekmė „revoliucinio“ judėjimo Lietuvoje, bet ji buvo *Lenino partijos parėdymu* įsodinta (t. p., p. 106). Tokių pat išvadų nuosekliai prieiti ir jas logiškai pagrįsti, P. Gudeliui nereikėjo „išgerti“ visą statinę komunistinio vyno norint jo skonį pažinti. Kitaip tariant, autoriui nereikėjo nagrinėti visą iki šiol paskelbtą šaltinių medžiagą. Jis taip pat nepolemizavo su visu gausių tyrinėjimų ir straipsnių autoriais. Kai kuriais neuralgiškais klausimais tereikėjo vieno kito raudonojo „stiklelio“, ir jau viso „vyno“ skonis buvo nedvejojamai nustatytas. Jokių autoritetų neįtaigojamas, P. Gudelis savo išvadas teparėmė *pačių* Lietuvos komunistų šaltiniais. Jie kaip tik patvirtino, jog minėtos autoriaus tezės yra teisingos.

Dėmesingai panaudodamas Lietuvos komunistų literatūrą, P. Gudelis visu platumu išryškino A. E. Senn'o ir kitų pareikštą teigimą, jog bolševikai Lietuvope tada *nebuvo giliai įleidę šaknų*. Ne nuo šiandien yra žinoma, jog 1918 metų rudenį bolševikų vadai Rusijoje buvo suplanavę ir pastangų darė, kai taip tada buvo įtikėta į greitą raudonosios revoliucijos išsiplėtimą Vokietijoje ir kitur aplink Europoje, bolševikinės revoliucijos vilnimi užlieti dar vokiečių okupuotus Pabaltijo kraštus. Ypač L. Trockis buvo įtikėjęs į anos tarptautinio proleteriato revoliucijos greitą pergalę Europoje.

Petrapilio revoliucionieriams labai svarbu tada buvo, kad karą pralaimėjusioje Vokietijoje spartakistai tuoj užgrobtų valdžią Berlyne. Vidurio Europos subolševikinimas būtų suteikęs stiprių šansų visoje Vakarų Europoje įvesti proletariato diktatūrą.

Ta kryptimi ypač daug veikė didysis Lenino pagalbininkas ir Raudonosios Armijos organizatorius L. Trockis. Pabaltjo žemės turėjo tarnauti skubiu „tiltu“ prasiveržti tolyn į vakarus, padėti ten sukilusiems ar nerimstantiems komunistams.

Tad ir Lietuvon, įkandin besitraukiančių vokiečių pulkų, turėjo veržtis bolševikų kariniai daliniai. Šitokiu būdu užimtose vietose turėjo būti įvesta sovietinė sistema, suorganizuoti revkomai. Kai jiems „ant kojų atsistoti“ vietiniai komunistai nė iš tolo neturėjo užtenkamai jėgos, Maskvos suplanuotai Kapsuko-Mickevičiaus Vyriausybei, žinoma, pagalbon turėjo ateiti Raudonoji Armija. Kapsukas buvo įtikėjęs, jog tik šios pagalba tegalima įveikti „interventus“ ir reakcijos jėgas (Jerzy Ochmanski: Rady i rewkomy na Litwie radieckiej w 1918/1919 roku, žurn.: Studia z dziejow ZSRR i Europy Srodkowej, 1969, t. V, p. 45 - 47).

Šiandien tarybinėje Lietuvoje Kapsukas dėl šitokio savo nusistatymo ir Maskvai paklusnaus veikimo yra perdėtai išpopuliarintas. Tai atliko dar sykį žurnalas „Komunistas“ ryšium su Lenino šimto metų gimimo sukaktimi (1970, Nr. 3 - 4).

Kapsukas niekad nebaigė jokios mokyklos. Bet jo vardą gavo savo senomis istorijos tradicijomis išgarsėjęs Vilniaus universitetas, Marijampolės pavadinimas buvo pakeistas į Kapsuką. Netrūksta ir visokių kitokių ženklų ir atžymėjimų, surištų su vardu šito Maskvinio nusistatymo bolševiko, kai prieš pat Lietuvos okupaciją staiga likviduotas Zigmas Aleksa-Angarietis (1940. V. 22 Maskvoje) dabar nė iš tolo tiek nepopuliarinamas. Pati „Mažoji Lietu-

viškoji Tarybinė Enciklopedija“ (1, 1966, p.61), turėjo pripažinti, jog Angarietis „žuvo neteisėtai represuotas asmenybės kulto sąlygomis. 1956 reabilituotas“. Visai galimas dalykas, kad Z. Aleksos nužudymą, tik 24 dienos prieš Lietuvos okupaciją (1940. VI. 15), reikia rišti su ta aplinkybe, kad Aleksa tokiai Lietuvos okupacijai nepritarė.

Kai pačių lietuvių bolševikų jėga 1919-jų metų pradžioje dar tokia silpna buvo, Kapsuko Vyriausybę reikėjo visaip raudonais durtuvais ramstyti. Tai P. Gudelio studijoje yra atžymėta įvairiais faktais. Autorius, be kitko, parodo silpną bolševikų partinį tinklą Lietuvoje, menką pajėgumą skubiai organizuoto ir porą mėnesių teveikusio „Žemaičių pulko“. Autorius taip pat aprašo, kokiais metodais Lietuvoje buvo verbuojami bolševikai, drauge parodydamas, ko verti buvo raudonieji „pagalbiniai daliniai“ ir t.t.

Akivaizdoje viso sriauto tarybinių raštų ir straipsnių, kurie labiausiai kreivuose veidrodžiuose perduoda 1918 - 1919 metų lietuvių tautos istoriją ir su bolševikų invazija surištus faktus, P. Gudelio knyga yra šiandien reta prošvaistė objektyvumo kelyje į anų dramatiškų metų tyrinėjimą. Ji parodo, kaip yra buvę iš tikrųjų, nepertempiant, nenutylint ir nefrizuojant faktų.

P. Gudelio darbas nesunkiai paaiškina, kodėl lietuvių tauta, apsigynusi nuo savo *tautinio* valstybingumo priešų, savyje rado užtenkamai jėgų sėkmingai atkurti nepriklausomą Lietuvą. Tarybinėje istoriografijoje nuo seniau vis kartojamą mitą, jog svarbiausieji tos nepriklausomos Lietuvos kūrėjai

tebuvusios svetimos „imperialistinės“ jėgos, sugriauna akivaizdūs faktai. Kaip tik atsikūriančioji nepriklausoma Lietuva, kurią labai nenoromis ir pamažu didžiosios valstybės tepripažino de facto, vos 1922 metais išgavo de jure statusą, kai ji jau buvo sėkmingai apgynusi savo sienas, pravedusi socialiniu atžvilgiu reikšmingą žemės reformą, įvedusi savo tvirtą valiutą, įsteigusi pilną savo universitetą ir t.t.

Nepriklausomybės kovos, kurias lietuviai po ankstybo vokiečių dalinių pasitraukimo 1919 m. viduvasaryje *vien savo jėgomis* toliau bevedė, buvo gyvas įrodymas, jog tauta turėjo užtenkamai ryžtingumo, valios ir sugebėjimo gyventi savo *atskirą*, nepriklausomą gyvenimą. Šitokį savo nusistatymą lietuvių tauta įrodė ir vėliau per visą nepriklausomybės laikotarpį.

Bolševikinio elemento reikšmė Lietuvoje visai sunyko, kaip tik sveikai pravesta žemės reforma ir kitos pozityvios priemonės buvo atnešusios savo akivaizdžių vaisių. Užtenka čia, pvz., paminėti faktą, kad Lietuvos komunistams, nors ir maskuotu „Darbininkų kuopos“ ir „Kuopininkų“ sąrašu, į I Lietuvos Seimą 1922 m. lapkričio mėn. tepasisekė pravesti 5 atstovus (iš 78). Ir dabar dar Lietuvos komunistams nėra malonus faktas (Vl. Povilionis, Buržuazinio demokratinio režimo Lietuvoje klausimu, Teisė, t. VI, 1966, p. 32), jog tada „Kuopininkų“ sąrašai tesurinko 51.969 balsuotojus — 7% visų rinkikų. (Plačiau žiūr. Z. Ivinskis, Lietuvos ir Sovietų Sąjungos santykių dvidešimtmetis (1919 - 1939), Aidai, 1969, Nr. Nr. 6 - 8)

P. Gudelio yra didelis nuopelnas, kad jis aną

silpną Lietuvos komunistų reiškimąsi parodo dar 1918 - 1919 metais. Daug kas apie tą laikotarpį, kas šiandien Lietuvoje komunistų yra teigiama ir rašoma, kas jau įgyja oficiozinės sovietinės istoriografijos charakterį, tėra tendencija ir faktų žalojimas. Ši knyga užtenkamai gyvai pailiustruoja tokį anų metų įvykių Lietuvoje aprašymo ir jų komentavimo būdą.

Prof. Dr. Zenonas Ivinskis

Bonn, 1970. IX. 29. (Šv. Mykolas)

AUTORIAUS ŽODIS

Pasiryžęs aprašyti Joniškėlio apskrities partizanų dalyvavimą nepriklausomybės kovose, stengiausi patirti, kaip apie juos atsiliepia buvusieji jų priešai okupuotoje Lietuvoje leidžiamoje literatūroje. Mano darbui pritariantieji bičiuliai parūpino man su tuo laikotarpiu susijusių knygų. Jas bestudijuodamas supratau lietuvių bolševikų kilmę ir jų išdavikišką vaidmenį rusų kare prieš atsikuriančią nepriklausomą Lietuvą.

„Blizgindami" savo partijos praeitį, lietuviai bolševikai anuometinį rusų antpuolį ir dalinę Lietuvos okupaciją melagingai vadina broliška rusų pagalba tada Lietuvoje tariamai vykusiai proletarinei revoliucijai. Tačiau tas savo pasakas jie patys sugriauna, skelbdami anų laikų dokumentus.

Paaiškėjo taip pat, kad prieš spausdindami jie tuos dokumentus stropiai išsijoja. Tačiau ir tuose jau taip išsijotuose dokumentuose, akylai panagrinėjus, galima surasti įrodymų, kad, nežiūrint rusų ir lietuvių bolševikų visų pastangų ir tam reikalui rusų skirtųjų milžiniškų sumų, jiems nepavyko sukelti Lietuvoje jokios revoliucijos.

Tik stengdamiesi pasauliui akis apdumti, rusai, puldami Lietuvą, prisidengė tariamosios revoliucinės Lietuvos darbininkų ir valstiečių valdžios vardu. Iš tikrųjų, rusai vykdė Maskvoje suplanuotą vaidinimą, kuriame lietuviams bolševikams atiteko tik dosniai apmokamų, bet labai negabių ir negarbingų artistų vaidmuo.

Joniškėlio apskrities partizanai pasireiškė slapta veikla bolševikų okupuotoje apskrityje ir atviro-

se kovose su rusais raudonarmiečiais. Tik pažinus partizanų priešų silpnybes, galima suprasti, kodėl nedideliam būreliui slaptai veikiančių partizanų sekėsi paversti niekais rusų galybe besiremiančių lietuvių bolševikų pastangas sukurti apskrityje bolševikinį „rojų".

Šioje apžvalgoje aš ir stengiuosi įrodyti tas jų silpnybes jų pačių dokumentais.

Atskirame sąraše raidyno tvarka nurodau šaltinius, kuriais esu naudojęsis.

Bestudijuodamas tuos bolševikų raštus, įsitikinau, kad ne tik propagandiniai straipsniai, bet net į mokslinį vardą pretenduojančios knygos rašomos ne objektyviai šaltai, bet į sakinius nuolat įmaišoma sodrios ironijos, pašaipos ar panieką reiškiančių trafaretinių agitacinių epitetų. Tiesiog sunku prisiversti į tą įžūlų jų raštų toną ir nuolatinius faktų iškraipymus atsakinėti ramiu disputininko tonu. Todėl maloniai prašau skaitytojus atleisti man, jei aš ne visuomet įveikiau švelniai, diplomatiškai paneigti jų tvirtinimus, bet atvirai ir stačiokiškai aiškinau tikrąją padėtį ir ilgesniais išvedžiojimais įrodinėjau bolševikų teigimų netikslumus.

Man pačiam yra tekę gyventi Rusijoje ir arčiau pažinti lietuvių tremtinių nuotaikas.

Rusų bolševizmu jie nekvaršino sau galvų, tik rūpinosi greičiau iš to pragaro pasprukti ir sugrįžti nepriklausomon tėvynėn, kur tikėjosi patys žmoniškai susitvarkyti.

Deja, ir tėvynėje didžiausių pastangų pareikalavo kova prieš lietuvių bolševikų vardu prisidengu-

sius rusus. Nors nuo ano laiko jau praėjo 50 m., bet mačiusiam visą įvykių eigą tiesiog biauru žiūrėti, kaip lietuviai bolševikai savo raštuose mulkina žmones, dėdamiesi Lietuvos vaduotojais iš imperialistų bei kapitalistų glėbio.

Niekam ne paslaptis, kad lietuviai užsikrėtė bolševizmu Rusijoje. Karui besitęsiant, vokiečiams užiminėjant vis didesnius Lietuvos plotus, į Rusiją pasitraukė apie 200.000 Lietuvos gyventojų. Į kariuomenę buvo pašaukta apie 45.000 vyrų. Rusams nelaimingai pasibaigusioje Mozūrų operacijoje vokiečių nelaisvėn pateko apie 20.000 lietuvių. Taigi karo pabaigoje Rusijoje gyveno dar apie 200. 000 lietuvių.

Caro vyriausybė draudė kitataučiams kokią nors politinę veiklą. Kad lietuvių kamienas buvo išsaugotas Rusijoje, didelis nuopelnas priklauso Dumos atstovo M. Yčo vadovaujamam Nukentėjusiems nuo karo šelpti komitetui. Jis visuose Rusijos užkampiuose turėjo daugiau kaip 250 skyrių. Jis buvo įsteigęs 254 mokyklas, pradedant gimnazijomis ir baigiant amatų mokyklomis, daugybę bendrabučių moksleiviams ir prieglaudų pavargėliams, taip pat šelpė senesnio amžiaus ir ligų prispaustuosius atskirai gyvenančius lietuvius. Lėšų tiems reikalams jis gaudavo pagal sąmatas iš kunigaikštytės Tatjanos komiteto (Dšm. 39 p.).

Tik po vasario revoliucijos, kai 1917 m. buvo nuversta caro valdžia, susidarė sąlygos ir rusų pavergtoms tautoms pradėti rūpintis tolimesniu savo likimu. 1917 m. kovo 13 d. kitų tautybių pavyzdžiu Petrapilyje buvo sudaryta Lietuvių tautos taryba. Ji išrinko Laikinąjį Lietuvos valdymo komitetą ir

kreipėsi į naująją vyriausybę, kad ji pavestų komitetui valdyti visas iš Lietuvos evakuotąsias įstaigas ir paremtų k-to pasirengimus organizuoti Lietuvą karui pasibaigus. Nors buvo gauta gražių pažadų, bet užsimojimų nebuvo leista vykdyti.

Įdomus suomių pavyzdys. Kai jie pareiškė norą visiškai atsiskirti nuo Rusijos, tai 1917 m. liepos 18 d. prie valdžios atsistojęs ir Rusiją demokratine respublika paskelbęs A. Kerenskis nesutiko su jos pageidavimu ir pagrasino kitoms tautoms, kad Rusijos demokratija turi pakankamai jėgų neleisti joms atsiskirti. Tuo jis sukėlė didelį tautų nusivylimą demokratine vyriausybe. Tą aplinkybę vėliau labai sumaniai panaudojo netrukus vyriausybę nuvertusieji bolševikai (LE XXII t., 374 p.).

Pasitikėdamas savo galingumu, A. Kerenskis laiku nepastebėjo jam iš pačių rusų gresiančio pavojaus ir nesiėmė jokių priemonių pačioje pradžioje sutramdyti Lenino vadovaujamiems bolševikams. Pastarieji netrukdomi plėtė savo organizaciją. Demagoginiais pažadais greitai užbaigti karą jie viliojo savo pusėn ilgo karo išvargintus karius ir gyventojus. Galutinai pasiruošę, 1917 m. lapkričio 7 d. jie Petrapilyje suruošė sukilimą, nuvertė Kerenskio vyriausybę ir išvaikė beposėdžiaujančius Steigiamojo susirinkimo atstovus.

1. LIETUVIŲ BOLŠEVIKŲ DARBAI RUSIJOJ

Melagingais pažadais bolševikai masino visas Rusijos pavergtąsias tautas, žadėdami joms visišką laisvę net atsiskirti. Tam tikslui jie labai anksti pra-

dėjo leisti bolševikinius laikraščius įvairių tautų kalbomis. Iš Sibiro tremties sugrįžęs į Petrapilį, Z. Aleksa-Angarietis, gavęs lėšų, 1917 m. balandžio 12 d. pradėjo leisti „Tiesą“

Reikia žinoti, kad lietuviai Rusijoje anksti pradėjo leisti įvairių pakraipų laikraščius. 1915 m. tautininkai išleido „Lietuvių Balsą“; apie „Naujosios Lietuvos“ savaitraštį (1915. XII. 22) buvo apsijungę socialdemokratai ir socialistai liaudininkai. „N. L.“, pabrėždama įvykusios revoliucijos reikšmę, kaip naujos eros pradžią, 1917 m. kovo 11 d. pradėjo naują laikraščio numeraciją. Katalikai nuo 1916 m. rugsėjo mėn. leido „Vadą“. Taigi visi lietuviai Rusijoje turėjo spaudą pagal savo pažiūras. „Tiesa“, kaip pats žodis rodo, kopijavo rusų „Pravdą“. Bet bolševizmo šalininkų lietuvių tarpe susirado labai maža. Kiek žymesnius buvo galima vienos rankos pirštais suskaičiuoti. O apie eilinių narių skaičių bolševikai neskelbia jokių statistikų. Vargu ar per visą savo veikimo laiką Rusijoje jie surinko bent 2000 žmonių, t. y., vos vieną nuošimtį 200.000 ten gyvenusiųjų lietuvių.

Bolševikai susilaukė pagalbos, kai birželio mėn. iš JAV emigracijos atskubėjo į Petrapilį V. Mickevičius-Kapsukas su palyda — K. Giedriu ir K. Klioriu (Gkr. 1969 m. 13 nr.). Pastarasis 1918 m. atsiųstas į Lietuvą, atstovavo „sukilusiam proletariatui“ Panevėžyje. Kapsukas įėjo į Lietuvos istoriją kaip Laikinosios revoliucinės Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybės galva ir bolševikų vadas. Tačiau iš dabar okupuotoje Lietuvoje spausdinamų komunistinių raštų galima įsitikinti, kad jis buvo toks tikras pasakėčios vadas, kuris tik žiūri į

šeimininko — ruso akis. Jis ir visi jo šalininkai buvo vadovaujami rusų ir tarnavo jiems įrankiu, savo vardu pridengdami pasaulio akyse rusų pastangas pagrobti Lietuvą. Jų veikloje negalima įžiūrėti nė vieno žingsnio, kuris nebūtų rusų įkvėptas arba tiesiog įsakytas.

Vienas svarbiausių šaltinių lietuvių bolševikų 1918-1919 m. veiklos nesėkmingumui įrodyti yra 1967 m. Vilniuje rusų kalba išleistasis dokumentų rinkinys „Kova už tarybų valdžią Lietuvoje 1918-1920 metais". Tačiau jis turi tą trūkumą, kad dokumentai spausdinami tik pradedant nuo 1918 m. liepos 30 d. Tą nepriteklių truputį sumažina J. Mažiuko straipsnis, kuriame duodama keletas 1918 m. gegužės mėn. Maskvoje išrinktojo Rusų KP lietuvių sekcijos centro biuro protokolų. (Drv. 1969, 15 nr.)

Pagaliau pavyko surasti ir minimąjį „Komunisto" 8 nr. Rinkinyje skelbiamųjų dokumentų pastabose rašoma, ar naudotasi originalu, jo nuorašu arba vertimu. Matyti, kad bolševikų organizacijose dažniausiai būdavo kalbama rusiškai ir jų susirašinėjimas taip pat būdavo vykdomas rusų kalba. Tas atbaidydavo nuo bolševikų į juos linkstančius, bet dar tautinio jausmo nepraradusius lietuvius. Prie progos galima pasakyti, kad vėliau pats Kapsukas suprato, jog tautinių jausmų nepaisymas yra bolševikų taktikos (bet ne daugiau!) klaida. Jis rašo: „Tautinis klausimas, į kurį L ir BKP labai mažai tekreipė domės kovoj dėl sovietų valdžios, ir rusų kalba, kuri dažnai buvo vartojama, ypatingai centralinėse sovietų valdžios įstaigose, vietoj vietinių kalbų, taip pat negalėjo neduot neigiamų rezultatų. Tai taip pat padėjo kontrevoliucijai mobilizuot savo jėgas" (Kps. 1, 216 p.).

Grįždamas prie bolševikų centro biuro aprašymo jų spaudoje, turiu pabrėžti, kad tuojau ten aiškėja prieštaravimai. Dokumentų rinkinio įžangoje sakoma, kad Petrapilyje 1917 m. rugsėjo 10 d. buvo išrinktas lietuvių sekcijų centro biuras prie rusų bolševikų partijos ir kad 1917 m. spalio 10 d. tos partijos centro komitetas patvirtino jį. Betgi nei biuro narių skaičius, nei jo atstovaujamųjų sekcijų skaičius, net nė viena pavardė neminima. Rinkinyje nerandame taip pat jokių užuominų apie Maskvoje 1918 m. gegužės 26-27 d. d. įvykusią lietuvių bolševikų konferenciją, nei apie jos išrinktąjį naują centro biurą. Manau, kad tuo norima įrodyti kaip galima ankstyvesnę bolševikų gyvavimo pradžią. (Brb. 7 p.).

O dabar 1968 m. „Komunisto“ 8 nr. straipsnio įžangoje rašoma: „Ypač didelį vaidmenį, paspartinant Lietuvos Komunistų partijos sukūrimą, atliko RKP (b) Lietuvių sekcijų konferencija, įvykusi Maskvoje 1918 m. gegužės 26-27 d., ir jos išrinktas bolševikų partijos Lietuvių sekcijų Centro biuras“.

Čia pirmą kartą aiškiai nurodoma, kad biurą sudarė 5 nariai ir 5 kandidatai, taip pat paminėtos visos pavardės, bet kelių sekcijų atstovai dalyvavo toje konferencijoje — nepasakyta.

Tuo būdu Petrapilyje nuo 1917 m. rugsėjo 10 d. ligi 1918 m. gegužės 27 d. veikusio centro biuro darbai lieka padengti migla. Iš tikrųjų rusams reikėjo jiems paklusnių tautų centro biurų sąraše turėti ir lietuvių vardą, tai ir buvo skelbiama, kad jis sudarytas ir netgi atstovauja „lietuvių sekcijoms“. O iš tiesų Petrapily, be Kapsuko ir Angariečio, nebuvo kitų žymesnių bolševikų, tai iš bėdos tie du ir tam

biurui ir visoms sekcijoms „atstovavo“. Taigi, neturint kuo pasigirti, ir tie laikai nutylimi.

Tiesa, dokumentų rinkinyje minimi dar treti centro biuro rinkimai (Brb. 7 p.). “Pirmoje lietuvių bolševikų konferencjoje 1918. I. 8. buvo išrinktas lietuvių sekcijų nuolatinis centro biuras prie rusų bolševikų partijos centro komiteto“. Veltui ieškotume ten nurodymų apie narių skaičių ar jų pavardes. Netgi susirinkimo vieta nenurodyta. Apie pirmąjį c. biurą rašoma, kad jis ėmėsi vadovauti agitaciniam darbui Rusijoje gyvenančių lietuvių tarpe. O pastarasis, „naudodamasis visomis galimybėmis, siuntinėjo į Lietuvą komunistinę literatūrą ir taip pat pavienius komunistus vadovauti ten partijos organizavimo darbui“. Kaip matome, ir tas skambusis „pirmosios konferencijos“ vardas komunistų raštuose gana dažnai vartojamas.

Tačiau blogiausių pasekmių davė Rusijos lietuviams prie RSFTR tautybių reikalų liaudies komisariato sukurtasis lietuvių reikalams komisariatas. 1917 m. gruodžio 21 d. Kapsukas buvo paskirtas komisaru, o Angarietis jo pavaduotoju. Ko demokratinė Rusijos vyriausybė neleido vykdyti Lietuvių tautos tarybai, tai dabar bolševikų vyriausybė pavedė Kapsukui.

Tada prasidėjo sistemingas lietuvių demokratinių įstaigų ir organizacijų ardymas ar jų periminėjimas į bolševikų rankas.

Visiems žinoma bolševikų savybė slėpti bet kokius savo nepasisekimus. Jų viskas jau iš anksto tobulai suplanuota, tai nesėkmės negalimos. Matėme, pvz., kaip teturėdami vos porą asmenų Petrapilyje, jie sudarinėjo sekcijų sekcijas. Leidinyje „Revoliu-

cinis judėjimas Lietuvoje“ kalbama net apie tokių sekcijų įsteigimą, be Voronežo, dar bent šešiuose miestuose ir net tolimame Irkutske. O iš centro biuro 1918 m. liepos 25 d. protokolo Nr. 5 sužinome, kad jis buvo priverstas imtis priemonių netgi centrinės Maskvos sekcijos veikimui paskatinti. Ten rašoma: „1. Maskvos organizacijos reikalu. Konstatuota, kad organizacija neveikia, jos gi komitetas niekuo nesirūpina. Nutarta: Centro biuro vardu šaukti kitą sekmadienį... Maskvos lietuvių komunistų susirinkimą; apie susirinkimą pranešti iš anksto rusų ir lietuvių laikraščiuose. D. Budinas, Maskvos komiteto kandidatas, privalo, susižinojęs su kitais, imtis darbo“.

Todėl netenka abejoti, kad periferijoje tas sekcijas sudarė jomis pasivadinusieji atskiri asmenys. Man nepavyko niekur surasti nors vienos sekcijos išsamesnio veiklos aprašymo, kur būtų paminėta vadovo pavardė ar jos narių skaičius.

2. CENTRO BIURO PASTANGOS PASKLEISTI BOLŠEVIZMĄ LIETUVOJE

Ir 1968 m. „Komunisto“ 8 nr. spausdintame straipsnyje „LKP įsikūrimo išvakarėse“ paskelbtais centro biuro protokolais bolševikai stengėsi išaukštinti nebūtus savo pirmtakų nuopelnus. Be jau pirmiau mano cituoto sakinio apie c. b. „ypač didelį vaidmenį“, įžangoje randame dar ištisą tiradą apie tariamuosius c. b. atliktuosius darbus. Ten rašoma:

„Lietuvių bolševikų konferencijos išrinktam

Centro biurui kartu su Tarybų Rusijos vyriausybės sudėtyje veikusiu Lietuvos reikalų komisariatu (komisaras V. Kapsukas) buvo pavesta, pasinaudojant Bresto taikos sutarties nustatytomis Lietuvos gyventojų reevakavimo sąlygomis, organizuoti Tarybų Rusijoje gyvenančių lietuvių komunistų sugrįžimą į Lietuvą, nukreipti juos partiniam darbui, tvarkyti komunistinės literatūros leidimą bei jos siuntimą į vokiečių okupuotą kraštą, teikti visokeriopą paramą besikuriančiai Lietuvoje komunistų partijai. Centro biuro posėdžiuose, kurie vyko reguliariai Maskvoje (1918 m. gegužės-gruodžio mėn. buvo 32 posėdžiai), pagrindiniu dienotvarkės punktu, kaip taisyklė, buvo klausimai apie partinį darbą Lietuvoje".

Tačiau išspausdinti tik šie septyni protokolai iš turėjusių būti 32, taigi vos penktadalis: 1918 m. liepos 25 d. prot. 5 nr., rugpiūčio 17 d. prot. 8 nr. ir 29 d. prot. 9 nr., rugsėjo 6 d. prot. 11 nr., spalio 16 d. prot. 19 nr., 17 d. prot. 20 nr. ir 22 d. prot. 21 nr. Įžangoje taip pat nurodyta, kad c. b. protokolai saugomi LKP CK partiniame archyve, taigi ne visiems mirtingiesiems prieinami. O būtų labai įdomu, nes po spalio 22 d. c. b. posėdžio ligi laikinosios Lietuvos revoliucinės darbininkų ir valstiečių vyriausybės paskelbimo (gruodžio 16 d.) turėtų atsispindėti protokoluose „milžiniški" c. b. paruošiamieji darbai. Matyt, protokoluose nerastume, kas tokius spėjimus patvirtintų, tai neskelbiami ir protokolai...

Paskelbtaisiais septyniais protokolais norima įrodyti, kad c. b. pastangomis Lietuva buvo trumpu laiku tiek subolševikinta, jog sukilęs proletariatas gruodžio mėn. įsteigė bolševikų valdžią. Bet pa-

skelbtuosiuose protokoluose yra išcenzūruotų vietų, kurios pažymėtos daugtaškiu skliausteliuose, ir pilna perrašinėtojams būdingų klastojimų, apie kuriuos vėliau plačiau pakalbėsime. Vis dėlto ir šiuose uoliai iškoštuose ir rūpestingai sufrizuotuose protokoluose galima užtikti medžiagos, kuri paneigia tuos gražbyliškoj įžangoj reiškiamuosius centro biuro vaidmens liaupsinimus.

Protokoluose spausdinamas atvykusio iš Lietuvos P. Eidukevičiaus pranešimas autentiškai patvirtina ir iš kitų dokumentų paaiškėjusį faktą, kad tuo metu bolševikų Lietuvoje nebuvo. Veikiantieji ten lietuviai socialdemokratai nebuvo proletariato diktatūros šalininkai. Kapsukas ilgai nepasitikėjo jais ir, kaip toliau matysime, juos savo raštuose stipriai kritikavo. Protokolo 5 nr. 3 a ta jo nuomonė taip įrašyta: „V. Kapsuko pranešta apie Vilniaus socialdemokratų organizaciją ir pažymėta, kad ji dar neatsikračiusi nuo negeistino gaivalo ir galutinai dar nepaaiškėjusi. Siunčiamiesiems Lietuvon žmonėms pranešama, kad kuo greičiausiai reikalinga sudaryti revoliucinę organizacijos dalį“... Taigi matome, kad tik liepos mėn. pabaigoje Maskvos bolševikai susirūpino įkurti pirmąją komunistų organizaciją Lietuvoje. „Nutarta: Centro biuras pažymi, kad kuo greičiausiai reikalinga paversti Vilniaus organizaciją komunistų organizacija, provincijoje gi steigti grynai komunistines organizacijas“.

Pr. Eidukevičiaus pranešimas išspausdintas rugpiūčio 29 d. protokole 9 nr. Labai pravartėtų tuos pusantro puslapio ilgio „graudžius verksmus“ kiekvienam ištisai perskaityti. Tačiau duodu čia tik jo aimanų litaniją: „Vokiečiams užimant Vilnių, jo-

kios organizacijos nebuvo... mėginta sudaryti partijos konferenciją iš kelių Vilniun atvykusiųjų draugų. Jų tarpe jau tuomet nebesimatė revoliucinio ūpo, ir, susidarius iš buržuazinių partijų komitetui karo aukoms šelpti, į jį įėjo ir socialdemokratų... 1916 m. buvo tariamasi apie darbą, bet nieko nepadaryta... Jokių nustatytų principų nebuvo, jokių obalsių. Visi pripažindavo „nepriklausomybę“...

Apie 1917 m. Vilniaus konferenciją P. Eidukevičius pasakoja taip: „Konferencijon buvo kviečiami per vokiečių valdžią ir dėlei to daugelis kviestųjų negavo pakvietimų, o kai kurie atvyko ir be organizatorių kvietimų. Iš 220 konferencijos dalyvautojų soc (ial) dem (okratų) ir demokratų buvo 40 žmonių. „Kad jis pats toje konferencijoje dalyvavo— nenurodoma, tik sakoma: „Darbo Balsą“ leisti d. d. Eidukevičiui ir Domaševičiui pasiūlė patys vokiečiai“...

...„(kovo mėn.) paaiškėjo organizacijos krypsnis komunistų pusėn. Buvo pradėta tartis su Bundu, bet nutraukta... Po to tartasi su rusais soc (ial) dem(okratais)... Negalint susitarti, rusai pasiūlė susijungti be rezoliucijų ir lozungų, bet tai nepavyko... Vilniaus organizacija, kuri, ypač įnešus daugiau gyvumo atvykusiems draugams iš Rusijos, aiškiai pakrypo didžiumiečių pusėn ir, galop, rugpiūčio 14 d. pasivadino Lietuvos ir Baltgudijos Komunistų partija“... O toliau aš iš Kapsuko raštų cituoju jo aštrią to suvažiavimo ir jo sudarytosios tarybos kritiką (Kps. 1,92 p.): „Susinešimas su kitais kraštais sunkus. Iš Lenkijos gaunami du PPS laikraščiai“...

Kitoj vietoj Eidukevičius (prot. 11 nr. 1 p.) savo pranešimą taip papildo: „Mūsų partijos uždavi-

niai Lietuvoje šie: 1) organizavimas esančiųjų Lietuvoje komunistų, 2) perdirbti liaudininkus ir socialdemokratus į komunistus, 3) tverti kuopas naujose vietose“...

Įsidėmėtina, kad šis Eidukevičiaus pranešimas sugriovė Kapsuko nepasitikėjimą, ir šis pareiškė: „Paskutinis taškas ant i pastatytas. Jeigu pas mus anksčiau būta įvairių nuomonių, abejonių ir kalbų dėlei rėmimo Vilniaus organizacijos ir darbo Lietuvoje, tai dabar to nebebus. Mes darysime ir darome visa ką, kad jus paturėjus“...

Paskelbtaisiais protokolais ir norima parodyti, ką c. b. darė, kad Kapsuko pažadą įvykdytų. Tačiau prieš tai noriu įspėti skaitytojus, kad lietuviai ir kitų tautų bolševikai veikė ne savarankiškai. Lietuvių reikalams komisariatas vykdė rusų liaudies komisariato tautų reikalams planus. O tautų centro biurams buvo įsteigta dar betarpiška vadovybė. Prot. 8 nr. 1a), 2) skiltyje skaitome: „Prie RKP CK sudaryti veikiančiųjų okupuotose šalyse organizacijų sekretoriatą, kuris rūpintųsi: a) darbu užimtuose kraštuose; b) koncentruotų žinias, c) leistų laikraštį įvairiomis kalbomis“...

Kiek iš paskelbtųjų protokolų aiškėja, c. b. veikla pasireiškė pastangomis: 1) siųsti partinius darbininkus ir 2) spausdinti komunistinę literatūrą ir ją gabenti į Lietuvą. Tai pažiūrėkime, kiek tos jų pastangos buvo reikšmingos.

Atsakingų partijos darbininkų siuntimas į Lietuvą

Apie anksčiausiąją jų siuntą kalba Kapsukas savo pranešime 1918 m. spalio 19-24 d. d. Maskvo-

je rusų sušauktame vokiečių okupuotų kraštų (Suomijos, Lenkijos, Ukrainos, Baltgudijos, Lietuvos, Latvijos ir Estijos) bolševikų organizacijų atstovų kongresui (Brb 6 dok.). Ten L ir BKP atstovas Kapsukas pasakė: „Mūsų didžiausia bėda, kad Lietuvoje nėra patyrusių, senų, patvarių partinių darbuotojų. 1918 m. pradžioje mes pasiuntėme ten darbuotojus". Savo pranešimą baigė jis šiais žodžiais: „Lietuvoje laukia mus didelis darbas. Tačiau mūsų jėgos silpnos. Mūsų šalis labiau atsilikusi, negu Latvija ar Lenkija. Mes reikalingi draugų pagalbos daugiau, negu kas kitas".

Tačiau šiam pareiškimui prieštarauja dokumentų leidinyje paskelbtasis RKP lietuvių sekcijų centro biuro 1918 m. birželio 30 d. laiškas Rusų KP CK-tui (Brb 1 dok.). Jame rašoma: „RKP lietuvių sekcijų centro biuras laiko reikalingu pranešti, kad jam, su pagalba lietuvių reikalams komisariato prie liaudies komisariato, jau pavyko užmegzti ryšius su Lietuva, sutvarkyti komunistų literatūros įvairiomis kalbomis gabenimą ir žmonių siuntimą į ten. Deja, liet. sekcijų c. b. ligi šiol įsigalėjo pasiųsti tik vieną atsakingą partinį darbininką, kai tuo tarpu draugai Lietuvoje jų labai reikalingi".

Toliau laiške nusiskundžiama, kad CK-tas jau buvo prašomas atleisti iš tarnybos Rusijos įstaigose tarnaujančius patyrusius lietuvius bolševikus ir komandiruoti juos į Lietuvą, tačiau CK į tuos prašymus ligi šiol neatsižvelgia.

Vadinas, Kapsukas kalbėdamas pasigyrė „metų pradžioje pasiųstais darbuotojais", kai metams įpusėjus dokumentuose atžymėta, kad pasiųstas tik vienas darbuotojas ir sutvarkytas ryšių palaikymas.

Mūsų tikslams tas birželio 30 d. laiške paminėtasis pirmasis agitatorius yra svarbus tuo, kad nuo liepos 25 d. protokoluose išvardytuosius kitus neapsirikdami galime laikyti tolimesniais. Toliau pamatysime, kad tas skaičius buvo labai mažas, o ir pasiųsti jie pavėluotai, kad bolševikai galėtų įtikinti, jog tie atsakingieji darbuotojai ligi gruodžio pradžios suspėjo surengti Lietuvos proletariato sukilimą, kuris tariamai įsteigė bolševikų valdžią.

Iš prot. 5 nr., 3 c) skilties ir prot. 8 nr., 1 b) skilties sužinome, kad iš Voronežo į Lietuvą išvažiavo bolševikų moksleivių grupė ir „kad tie, kurie išvažiavo iš Voronežo į Lietuvą, važiuoja daugiausia Suvalkijon, ir todėl tenai nebėra reikalo siųsti žmonių".

Rugpiūčio 17 d. buvo kalbama apie trijų žmonių pasiuntimą, bet tos pačios pavardės minimos ir rugpiūčio 29 d. prot. 9 nr. Jie paskirti vykti į Vilnių, Kauną ir Panevėžį.

Rugsėjo 6 d. (prot. 11 nr.) buvo plačiai svarstomas „Spėkų mobilizavimas ir paskirstymas". Iš Rasiko žodžių: „Yra draugų, kurie mano, kad visos spėkos reikalingos Rusijoje", aiškėja, kad dalis lietuvių bolševikų jautėsi saugiau rusų tarnyboje ir nelabai tenorėjo važiuoti nelegaliai dirbti į vokiečių okupuotą Lietuvą. Todėl teko svarstyti būdus, kaip juos paspausti. Buvo nutarta prašyti RKP CK-tą mobilizuoti ir siųsti „ne tik lietuvių, bet ir žydų, lenkų, kurie dirba čionai Tarybų įstaigose". Plačiau užprotokoluota taip: „Siųsti Lietuvon kuo daugiausia reikalingų žmonių, kreipiantis į aukštesnes partijos įstaigas; siunčiant susinešti su Vilnium, kad tinkamai panaudojus siunčiamuosius; rūpintis, kad su-

traukus daugiau žmonių ir prirengus juos kursuose, kad paskiau galima būtų turėti nusiųsti į Lietuvą specialistų".

Betgi nereikia pamiršti, kad visi šie sumanymai buvo svarstomi rugsėjo mėn. pradžioje, vos per tris mėn. prieš bolševikų valdžios paskelbimą Lietuvoje. Dar plačiau protokole rašoma, kaip c. b. rengiasi tuos savo sumanymus pradėti vykdyti: „Kad mobilizavus visas spėkas, išsiaiškinti, kiek yra komunistų iš Lietuvos, sudaryti anketos biurą, įtraukus kitataučius iš Lietuvos... specialiai grupuoti žmones vienoje vietoje — Maskvoje ar Smolenske, organizuoti tuo tikslu ir pulką. Radus žmonių, siųsti juos į įvairius Tarybų kursus, kreiptis į Krajovą (srities) komitetą, kad organizuotų grįžtantiems agitatorių kursus"...

Kiek konkretesnių darbų, bet kartu ir daugelį ateities planų randame atžymėta spalio 17 d. prot. 20 nr. Posėdyje buvo svarstomas rusų reikalavimas ligi gruodžio 1 d. „užbaigti lietuvių reikalams komisariato veikimą". Pranešėjas Aleksa-Angarietis siūlė ne tik jo nelikviduoti, bet praplėsti, įtraukiant daugiau technikų ir specialistų nepartinių į įvairius komisariato skyrius ir paruošti praktiškam darbui, kai komisariatas bus perkeltas į Lietuvą.

Vis dėlto nusilenkta rusų reikalavimui ir nutarta komisariate palikti tik šešis partinius darbuotojus, o „visi kiti draugai mobilizuojami ir siunčiami Lietuvon revoliucijos darbui ir tuo pačiu tikslu į okupuotų kraštų komisijas". Toliau paminėtos siunčiamųjų partiniam darbui į Lietuvą dar šešių asmenų pavardės ir keturių asmenų, kurie siunčiami į komisijas „belaisvių ir pabėgėlių pagalbai" Dvinske, Molodečnoje ir Vilniuje.

Tai paskutinės protokoluose užtinkamosios žinios apie siunčiamuosius žmones. Juos suskaičiavę ir pridėję dar vieną pirmiau minėtąjį, matome, kad atsakingų partinių darbuotojų į Lietuvą buvo pasiųsta vos dešimtis asmenų. Todėl netenka stebėtis, kad ir paskutiniame, kokčiai pagyrūniškame spalio 22 d. protokole 21 nr. tebesiskundžiama: „Jaučiama didelė patyrusių draugų stoka. Reikalingi profsąjunginio darbo ir partinių kuopelių organizatoriai... Rūpinamasi įsteigti vakarinius kursus... bet įsteigti kursus teturime maža vilties, nes ...nėra mūsiškių žmonių dėstytojų“...

Agitacinės literatūros spausdinimas ir gabenimas į Lietuvą

Pirmiausia reikia pažymėti, kad lietuvių reikalams komisariatas turėjo savo spaustuvę. Spalio 16 d. buvo nutarta perkelti ją iš Voronežo į Smolenską. Tačiau apie jos darbus protokoluose nėra jokių žinių. Tikrindamas „Lietuvos komunistų partijos atsišaukimų“ I tomą, pastebėjau, kad visų 1918 m. atsišaukimų spausdinimo vieta nurodyta Vilnius.

Dėl c. b. rūpesčių šiais reikalais reikia pasakyti, kad protokoluose sunku pastebėti konkrečių darbų. Dažniausiai svarstoma, kas ir kaip reikėtų daryti, taigi planuojama.

Iš liepos 25 d. ir rugpiūčio 17 d. protokolų sužinome, kad vilniečiai pageidavo leisti Rusijoje Lietuvai skiriamą laikraštį lietuvių, lenkų, rusų ir žydų kalbomis. C. b. nutarė leisti ir redakcinėn komisijon paskyrė Kapsuką ir Bartkų. Be to, rugpjūčio 17 d.

buvo nutarta tą laikraštį pavadinti „Darbininku“ ir spausdinti Voroneže, o spalio 16 d. dar buvo jis prisimintas ir vardas papildytas — „Darbininkas - komunistas“.

Jei nuo nutarimo leisti laikraštį tik po trijų mėn. buvo surastas jam vardas, tai galima paabejoti, ar ligi Kapsuko paskyrimo Lietuvos revoliucinės vyriausybės galva per du mėn. tas laikraštis iš viso suspėjo pasirodyti. Taip manyti verčia rugpjūčio 17 d. nutarimas „stengtis kuo daugiausia pavesti vietos „Tiesoje“ Lietuvos reikalams“. Atmintinas ir spalio 16 d. nutarimas nebeleisti „Komunisto“. Motyvai tokiam nutarimui gana menki. Ten rašoma: „Išklausius draugų pranešimų, kad vietoj „Komunisto“ galima būtų leisti trumpesnių straipsnių rinkinius ir kad nėra jokios prasmės turėti du laikraščius — „Komunistą“ ir „Tiesą“, nutarta: „Komunisto“ nebeleisti“.

O mano manymu, bolševikams trūko bendradarbių ir dar labiau skaitytojų. Susisiekimas su Lietuva buvo sunkus, o ir ten nebuvo pakankamai platintojų.

Kalbėta buvo ir apie literatūros leidimą pačioje Lietuvoje. Rugsėjo 6 d. prot. 11 nr., 2 sk., skaitome: „Pripažinta reikalinga leisti vietoje kuo daugiausia atsišaukimų ir tuo tikslu rūpintis įtaisyti spaustuvę ir įgyti literatūros pajėgų, ypač lietuvių ir žydų kalbomis. Be to, vietose reikalingi apskritims rotatoriai, šapirografai, rašomosios mašinos.

Negi kas iš mūsų galėtų patikėti, kad po tokio c. b. nutarimo Lietuvoje tuojau visur atsirado ir „literatūros pajėgų“, ir rotatorių, ir net rašomųjų „ma-

šinų"?.. Tokiais nutarimais lietuviai bolševikai bene stengėsi užimponuoti savo darbdaviams, rusams...

Apie būdus, kaip bolševikinė literatūra būdavo gabenama į Lietuvą, galima suprasti iš rugpiūčio 17 d. prot. 8 nr., 1 d) skilties. Ten rašoma: „Nutarta; 1) pavesti d. Rasikui sutaisyti masinį literatūros gabenimą į Lietuvą; 2) d. Brazdžioniui duoti nuvežti kuo daugiausia legalios literatūros; 3) su tremtinių ešalonais siųsti nelegalią literatūrą (...)" O ką tas daugtaškis skliausteliuose reiškia, jau anksčiau minėjau...

Tai ir visos protokoluose užtinkamos žinios apie c. b. pastangas panaudoti Lietuvai subolševikinti šiaip bolševikų praktikoje labai vertinamą ginklą — spaudą. Norėdamas surasti kokius nors tų c. b. pastangų pėdsakus, patikrinau okupuotoje Lietuvoje išleistą „LKP atsišaukimų" I tomą. Deja, ten tėra vos du atsišaukimai (3 ir 4 nr.) ne lietuvių c. b., bet visų okupuotųjų kraštų komunistinių organizacijų c. b. išleisti, atžymėti 1918 m. rugsėjo 15 d. ir lapkričio 11 d. datomis. Toliau eina L ir BKP CK atsišaukimai, bet iš mus dominančio laikotarpio, ligi gruodžio 16 d., atsišaukimų tėra iš viso vos 10. Iš jų du išleisti Vilniaus komiteto ir aštuoni spalio 1-3 d. d. konferencijoje išrinktojo CK. Įsidėmėtina, kad Vilniaus k-to atsišaukimai buvo leidžiami lenkų kalba. L ir BKP CK taip pat išleido 3 atsišaukimus lenkų kalba, 1 vokiečių kalba ir tik 4 lietuvių kalba. Tuo būdu lietuvių kalba buvo išleistos vos šešios proklamacijos. Jų tiražai nepažymėti, bet manau, kad negalėjo būti dideli.

Platinimo sąlygos buvo nepalankios, nes vokiečiai varžė susisiekimą, o ir platintojų bolševikai turėjo tada nedaug. Kitame skyriuje paskaičiuota,

kad net bolševikų valdžios paskelbimo dieną komunistų partijos narių Lietuvoje buvo vos 4 iš 3000 gyventojų (tos savo prielaidos patvirtinimą radau 1968 m. „Komunisto“ 9 nr., 69 p. Ten pat pažymėta, kad net II konferencijos metu —1919 m. vasario mėn. — LKP turėjo vos 5000 narių ir kandidatų). Jie spietėsi daugiausia miestuose. Provincijoje jų buvo labai reta, todėl ir tų šešių proklamacijų platinimas negalėjo būti kiek žymiau išvystytas. Taigi ir agitacinės literatūros įtaka bolševikai nieku būdu negali remti savo pasakų apie tariamąjį proletariato sukilimą ir jo pastatytąją Lietuvoje bolševikų vyriausybę.

Negaliu iškęsti neiškėlęs dar vienos bolševikų savybės — jų palinkimo kurti mitus ir juo toliau, tuo labiau garbinti, beveik šventaisiais skelbti bent šiek tiek pasižymėjusius savo pirmtakus. Jų buvo tiek maža, kad net abiejų rankų pirštų per daug jiems suskaičiuoti. Vincas Kapsukas ir Z. Aleksa-Angarietis yra jau apšaukti neginčytinais proletariato riteriais. Dabar taisytojai susirūpino sudaryti bent partijos kūrėjų trejybę, įtraukdami į ją Praną Eidukevičių. Ryšium su jo gimimo šimto metų sukaktim krašte rengiami minėjimai, keliami spaudoje jo nuopelnai liaupsinančiais straipsniais, statomi jo biustai. Net ir laisvajam pasauliui skirtame 1968 m. „Gimtojo krašto“ (40 nr.) įžanginiame buvo surašyta visa litanija pagyrimų jo veiklai JAV ir Skotijoje. O 1969 m. 41 nr. Balys Kivitokas, minėdamas Pr. Eidukevičiaus šimtąją gimimo dieną, papildo tą litaniją ligi šiol negirdėtais jo nuopelnais, kad jis 1905 m. išvadavo „iš nepakeliamos smarvės“ Vilniaus odos fabrikų darbininkus. Autoriaus tvirtinimu, Pr.

Eidukevičiaus įtakoje „Vilniaus odos fabrikai 1905-1907 metais tapo darbininkų klasės revoliucinio judėjimo židiniu“. Toliau jis pasakoja, kad Pr. Eidukevičius (Marceli vardu) važinėjo į užsienius streikuojančių darbininkų šelpimo reikalais ir buvo priartėjęs prie užtekančios bolševizmo saulės — tada Paryžiuje gyvenusio Lenino. Tuo būdu Pr. Eidukevičius jau apgaubiamas Lenino spindulių aureole.

Ne kitam tikslui bolševikai vartoja dar ir kitą žmonių mulkinimo būdą. Po 1968 m. „Gimtojo krašto“ 40 nr. įžanginio apie Pr. Eidukevičių sekančiame 41 nr. buvo išspausdintas Rimos Dulkinienės straipsnis „Kurstė visuomenę prieš vyriausybę“. Jame aprašomi taip pat sukaktininko, bolševikų kovotojo, Prano Eidukaičio dideli nuopelnai. Straipsnis baigiamas taip: „Bet štai prasideda karas. Ir pačiomis pirmomis dienomis nuo hitlerininkų ir jų vietinių talkininkų kulkos drauge su dviem sūnumis žūsta Pranas Eidukaitis“.

Sudaromas įspūdis, kad čia duodama daugiau detalių apie praeito numerio solenizantą. Kad Eidukevičius čia vadinamas Eidukaičiu, atrodo, tai yra tik pavardės sulietuvinimas. Nė viename straipsnyje nėra jų gimimo datų. Nepasakyta, kad tai kitas asmuo. Tik nuodugniai panagrinėjęs, pamatai, kad Eidukevičiaus esama 99 m., o Eidukaičio tik 90 m. amžiaus.

Netikiu, kad to Eidukaičio gimimo diena būtų taip arti su Eidukevičiaus, kad teko juos abu gretimuose numeriuose garbinti. Greičiausia, tuo būdu siekiama neakylių skaitytojų masėse sudaryti įspūdį, kad Eidukevičius buvo bolševikų didvyris ir karžygys.

Tačiau jų skelbiamuose raštuose Pr. Eidukevičius pristatomas visiškai kitoje šviesoje. Niekas iš bolševikų nebeprisimena, kad Pr. Eidukevičius buvo kybartiečių atstovas 1917 m. Vilniaus seime. Tuo savo dalyvavimu jis įrodo melagingumą bolševikų teigimo, kad seime dalyvavo tik vokiečių paskirti buožės, klebonai ir jų pakalikai.

Kaip prasilavinęs, net du kartu JAV ir Anglijoje pabuvojęs ir kybartiečiams gerai pažįstamas socialdemokratas, Pr. Eidukevičius buvo pasiųstas atstovu. Paskiau subolševikėjęs jis šmeižė tą seimą ir jo išrinktąją Lietuvos tarybą. Gal dėl to, kad nepateko į ją? Tačiau, po to prisiplakęs prie bolševikų, jis atrodė Kapsukui nebepatikimas, tai nepaskirtas ir jo „vyriausybės" komisaru.

Toliau man teks nekartą cituoti V. Kapsuko kritiškus pasisakymus apie Pr. Eidukevičiaus veiklą. Čia paminėsiu tik jo knygos 20-je pastaboje nurodytąsias informacijas (Kps 1,233 p.): „...Eidukevičius, buvusis darbininkas (Marceli, Edmundas, Baranauskas) profesinis revoliucionierius, dirbęs kurį laiką Lenkijoj, vėliau Amerikoj, prisiartinęs prie SDKP ir L, bet karo metu pasidavęs social-patriotų įtakai, dalyvavęs kaizerinėj Lietuvių konferencijoj ir balsavęs už jos rezoliuciją, nuo 1918 m. rudens — bolševikas, mirė Maskvoj 1926 m."

Baigdamas bolševikų „graudžius verksmus" dėl jiems visiškai beviltiškos padėties Lietuvoje, turiu paminėti L ir BKP CK sekretoriaus Romualdo iš Vilniaus pasiųstosios ir 1918 m. gruodžio 6 d. „Tiesoje" paskelbtosios veiklos apyskaitos ištrauką (Brb. 13 dok.).

Bolševikiniu papročiu rožinėmis spalvomis api-

būdinęs partijos darbus ir dar gražesnius ateities planus, jis taip baigia savo pranešimą: „Tokiam dideliam darbui, kuris stovi prieš mus, pirmiausia reikia žmonių, kurių pas mus labai mažai, todėl jūsų, draugai, pareiga padėti mums. Pinigų nepriteklius organizacijai, agitacijai, ginklavimuisi ir pn. baisus. Literatūros badas pasibaisėtinas. Bet pirmiausia mums reikalingi glaudūs ryšiai su jumis ir jūs turite imtis priemonių susisiekimui sutvarkyti. Galimas dalykas, kad labai greitai mums prireiks jūsų ginkluotų jėgų." Atminkime, kad taip rašoma vos pora dienų prieš iškilmingąjį bolševikų valdžios paskelbimą.

3. NEVAISINGAS BOLŠEVIKŲ AGITACINIS DARBAS LIETUVOJE

Susipažinę su rusų ir jų prieglobstyje veikusių lietuvių bolševikų milžiniškomis pastangomis įveisti komunizmą Lietuvoje, pažvelkime dabar, kokius vaisius davė ta jų agitacija ir propaganda.

Žinome, jog dabartiniams rusų okupuotos Lietuvos „valdovams" labai nepatinka lietuvių įsitikinimas, kad bolševizmą į Lietuvą atnešė rusų armija ant savo durtuvų. Jie norėtų visus įtikinti, kad 1918 m. tai padarė jie, vadovaudami sukilusio proletariato masėms. Tačiau tuos jų teigimus sugriauna jų pačių skelbiamieji dokumentai. Jie, sakytum, šventomis vietomis skelbia tas lūšnas, kuriose 1918-1919 m. susirinkdavo tos tariamosios revoliucinės liaudies vadinamieji vadovai-bolševikai! Tačiau jie patys dėl nesuprantamo naivumo savo raštuose išsipa-

sakoja apie dalyvių ir jų atstovaujamųjų narių juokingai mažus skaičius jų visuomet išdidžiai vadinamose „konferencijose“.

Šarmaitis pasakoja (RjL 189 p.), kad pirmoji lietuvių bolševikų organizacija buvo sukurta Vilniuje 1918 m. kovo mėn. O Kapsukas (Kps. 1, 84, 86 p.) atvirai rašo, kaip tas komunistų branduolys buvo sudarytas: „...balandžio mėnesį atvyko iš Sovietų Rusijos į Vilnių pirmoji komunistė d. Ona (Drabavičaitė), pasiųstoji lietuvių komunistų sekcijų Centro biuro prie RKP(b) CK. Kadangi jokios komunistų organizacijos tuo metu Vilniuje da nebuvo, tai d. Ona susirišo su darbininkais, išėjusiais iš LSDP ir karštai ieškojusiais naujų revoliucinių kelių, D. Onos iniciatyva, greitu laiku buvo sudaryta iš 5 žmonių „iniciatyvinė grupė“, į kurią įėjo dd. Kerhovič, Liekovič ir dar du Vilniaus darbininkai ir d.Ona; ta grupė ir sudarė Vilniuje pirmąjį komunistinį branduolį“. O ar ne būdingos tų sukilusiojo Lietuvos proletariato vadovų pavardės?..

Ligi šiol Rusų KP sekcijos ribose veikusiems lietuviams bolševikams 1918 m. rudenį rusai leido pagaliau atsiskirti. Mano supratimu, rusai tuomet jau buvo nusistatę okupuoti Lietuvą, prisidengę jos bolševikinės valdžios vardu. Tačiau jie neleido sukurti savarankiškos lietuvių komunistų partijos, nes žinojo, kokia bereikšmė ji buvo. O gal ir abejojo, ar jie, palikti vieni, nepradės lietuviškai galvoti ir net rusams nesuprantama kalba savo protokolus rašyti... Taigi skambumo dėlei jiems buvo prikergtas dar baltgudžių vardas (vėliau pamatysime, kad ir baltgudžių tarpe nebuvo kiek nors žymesnių bolše-

vikų). O tada jau galėjo juos kontroliuoti kiekvienas gudu pasivadinęs patikimas rusas.

Apie L ir BKP įsikūrimą Kapsukas (Kps 1, 91 p.) taip rašo: „1918 m. rugpjūčio 14 d. įvyko Vilniuj minėtosios L ir BSDDP CK, Vilniaus komiteto, 1 atstovo iš provincijos ir Rusijos lietuvių bolševikų sekcijų Centro atstovės pasitarimas. Jis pasivadino partijos taryba, kuri pasiėmė iki suvažiavimo vyriausią partijos vadovybę... Nuo to laiko ir prasideda L ir BKP gyvavimas". Pastaboje 33 nr. (Kps. 1, 235 p.) duodama smulkesnių žinių apie dalyvius. Iš viso dalyvavo 10 asmenų: 3-4 iš L ir BSDD CK, 4 Vilniaus k-to nariai ir po vieną iš Žemaitijos ir Rusijos. Tačiau Kapsukas toliau labai aštriai ją kritikuoja ir baigia (Kps 1, 92) taip: „Žodžiu, toj steigiamoj L ir BKP „taryboj" atspindėjo visas Lietuvos ir Vakarų Baltarusijos proletariato silpnumas, jo išsiblaškymas ir nepasitikėjimas savo jėgomis, taip pat labai žemas ideologinis jos kūrėjų lygis, menkas Markso ir Lenino mokslo pažinimas ir labai menkas dalyvavimas kasdieninėje darbininkų klasės ir darbo valstiečių kovoje".

Tik po to, kai iš Rusijos su grįžtančiais tremtiniais parvažiavo daugiau bolševikų, užsimezgė jų organizacijos ir kitose Lietuvos vietose. 1918 m. rugsėjo 15 d. buvo sušauktas Užbalių km., Marijampolės aps., dabartinėje bolševikų literatūroje plačiai garsinamoji dalinė Lietuvos bolševikų „konferencija". Apie ją rašoma labai įvairiai. Šarmaitis (RjL 191 p.) mini 20 delegatų, atstovavusių Panevėžio ir Suvalkijos rajonams, bet bolševikų skaičius juose nenurodomas. Kapsuko pranešime (Brb 6

dok.) sakoma, kad joje dalyvavo 6 Suvalkų gubernijos ir 5 Kauno gub. grupių atstovai. Nei dalyvių skaičius, nei narių skaičius grupėse neminimas. O Kapsuko iš JAV į Rusiją atsivežtasis ir jau Panevėžyje „sukilusiam proletariatui“ atstovaujantis d. Kloris rašo (Kps 1, 93 p.), kad iš Panevėžio buvo pasiųsti 6-7 delegatai. Taigi, palyginę tuos 3 šaltinius, galime pasidaryti išvadą, kad, atskaičius 6 panevėžiečius ir gal 5 šiauliečius, nes jų ten buvo daugiau susispietusių, matyti, kad iš kitų 9 rajonų teatvyko vos po vieną atstovą. Nėra jokio pagrindo manyti, kad jie visi atstovavo per tris šimtus bolševikų. Jei darytume prielaidą, kad ten buvo atstovaujami du trečdaliai Lietuvos, apie du milijonus gyventojų, tai pamatytume, kad tos „revoliucinės liaudies“ tebuvo vos 3 žmonės iš 20.000 gyventojų. Bet žiūrėkime toliau.

Pirmąja visos Lietuvos bolševikų konferencija yra laikomas jų atstovų suvažiavimas Vilniuje 1918 m. spalio 1-3 d. d. O dokumentų rinkinio įžangoje (Brb 7 psl.) rašoma: „suvažiavimas pasiskelbė pirmuoju Lietuvos ir Baltgudijos komunistų partijos suvažiavimu“. Apie dalyvius kalbama taip pat trijose vietose. Kapsukas savo 1918 m. spalio 19-24 d. d. pranešime pasakoja (Brb 6 dok.), kad jame „buvo atstovaujami 800 bolševikų partijos narių: — iš Suvalkų gub. 10 grupių su 95 nariais, iš Kauno gub. — 33 grupės su 470 narių, iš Vilniaus ir apylinkių — 16 grupių su 200 narių“. Bet pastaboje 37 nr. (Kps 1, 236 p.) jis jau tuos duomenis atitaiso, rašydamas: „Oficialūs daviniai, kurie tada buvo suteikti apie 1-me suvažiavime atstovaujamų narių skaičių

(apie 800 narių), buvo aiškiai perdėti. Ypač tai rodo daviniai apie Kauno organizaciją — 150 narių..."

O R. Šarmaitis (RjL 192 p.) paduoda smulkesnių žinių. Jis rašo, kad dalyvavo 34 delegatai, atstovavusieji apie 800 partijos narių, susibūrusių į 60 organizacijų. Nuo Vilniaus organizacijos dalyvavo 4 delegatai, po vieną nuo N. Vilnios, Kauno, Kaišiadorių, Ukmergės ir Telšių. Nuo Panevėžio dalyvavo 3, iš Žemaitijos — 4, po 3 iš Šiaulių ir Joniškėlio aps., 13 iš Suvalkijos ir 2 moksleivių atstovai.

Taigi, jei tų Lietuvos ir vakarų Baltgudijos bolševikų tada jau būtų buvę net 900, tai, atstovaudami mažiausiai 3 milijonams gyventojų, jie teturėjo vos 3 bolševikus iš 10.000 gyventojų. Bet man tos „konferencijos aprašymai kituose dokumentuose sukėlė abejonių, kad ta oficialioji iškaba „Spalio 1-3 d. Vilniaus konferencija" neatitinka tikrovės. Ir štai dėl ko. Svarbiausias tos „konferencijos" asmuo, P. Eidukevičius, atvykęs su pranešimu į Maskvą, vos trims savaitėms praėjus, vadina ją tik „svarbiu rugsėjo 30 d. suvažiavimu" (prot. 21 nr.). 1918 m. gruodžio 8 d., taigi dviems mėn. po suvažiavimo praėjus, L. ir BKP CK sekretorius Romualdas iš Vilniaus į Maskvą pasiųstoje partijos veikimo apyskaitoje (Brb 14 dok.) pakartoja tą pačią datą. Jis rašo: „Organizacinė veikla mūsų partijoje įgavo planingą pobūdį tik po I suvažiavimo (suvažiavimas buvo š. m. rugsėjo 30 d.)."

Rusai turi patarlę: „Iš pirmo atsakymo sprendžiama". Todėl aš esu linkęs tikėti Vilniuje tame suvažiavime dalyvavusiųjų asmenų ankstyvesniuose dokumentuose užfiksuotam suvažiavimo pavadinimui, o ne vėlesniajam trafaretui...

Niekam ne paslaptis, kad bolševikai savo istoriją perrašinėja, kaitalioja ir, kaip išmanydami, „blizgina“. Galima suprasti, kad jos ankstyvesnieji redaktoriai panūdo padaryti pirmąjį visos Lietuvos bolševikų suvažiavimą reikšmingesniu, negu jis iš tiesų buvo. Apie jų pamėgimą vartoti „pirmosios konferencijos“ pavadinimą jau esu minėjęs. Bet tokių jau buvo keletas. Todėl sumanyta pakrikštyti tą suvažiavimą trijų dienų konferencija ir nukelti jį į spalio mėn. Reikia atminti, kad bolševikams spalio mėn. yra „šventas“ dėl 1917 m. Petrapilyje įvykdyto įgulos sukilimo, kuris nuvertė Kerenskio vyriausybę.

Taigi, atidžiau jų istoriją panagrinėjus, galima pastebėti, kad joje rožiniai lopai baltais siūlais prisiuvinėti...

Įsidėmėtinas to suvažiavimo dalyvių fantazijos didumas. Jie, neatsižvelgdami į faktiškąjį savo jėgų niekingumą, pasidarė (Brb 6 dok.) šią „praktišką išvadą· Jei mes stovime prieš pasaulinę revoliuciją, tai neišvengiamas ginkluotas proletariato sukilimas. Todėl proletariatas kviečiamas mokytis ir ginkluotis“.

Neidealino šio suvažiavimo ir pats Kapsukas. Savikritikos įkvėpimo apimtas, jis net per šešis puslapius iškritikavo jį idėjiniu požiūriu. Vienoje vietoje (95 p.) jis, pvz., rašo: „To suvažiavimo rezoliucijos kone visos Eidukevičiaus parašytos yra labai bendros ir, kas svarbiausia, jose nėra aiškaus nusistatymo į proletarinę revoliuciją konkrečiose Lietuvos ir Vak. Baltarusijos sąlygose“.

O kritiką baigia (102 p.) šitokiomis išvadomis: — „Vienok, bendrai imant, I-sis L ir BKP suvažia-

vimas, nežiūrint savo didelių trukumų, padarė žingsnį pirmyn savo ideologinio veido nustatyme. Didžiausias jo nuopelnas buvo tas, kad jis tikrai sujungė į vieną partiją išsisklaidžiusias po visą Lietuvą ir Vakarų Baltarusiją komunistines organizacijas, kurios seniau gangreit jokių ryšių tarp savęs neturėjo ir sudarė vieną vadovaujantį centrą. Nors tas centras (CK) silpnas buvo, vienok jis jau pradėjo vadovaut visos šalies komunistiniam judėjimui..."

Tai juk aiškiausias prisipažinimas, kad per du mėnesius prieš „sukilusiojo revoliucinio Lietuvos proletariato" vyriausybės paskelbimą bolševikai darė tik pirmuosius žingsnius patys susiorganizuoti ir vos tepradėjo „vadovauti".

Reikia pabrėžti, kad Kapsukas netgi nerado reikalinga paminėti suvažiavimo išrinktojo C. Komiteto sudėtį. Tik iš pastabos 35 nr. (236 p.) sužinome tų septynių narių pavardes ir porą kitų smulkmenų, k. a.: „Aktyviški CK nariai buvo: dd. Piliaris ir Eidukevičius, kurie greitu laiku... išvyko Maskvon į okupuotųjų kraštų komunistų konferenciją... Kai lapkričio gale ir gruodžio pradžioj atvyko Vilniun V. Kapsukas, Angarietis, Cichovskis, Vainsteinas Aizikas ir jie buvo kooptuoti į CK".

Lietuvos TSR istorijoje (34 p.) atvirai rašoma, kad tas vos išrinktasis CK, susirūpinęs Rusijos kovomis su invazinėmis aliantų kariuomenemis, išleido atsišaukimą: „Broliai valstiečiai, broliai darbininkai, įtempkite savo spėkas, padėkite Rusijai jos kruvinoje kovoje su apipuolančiais ją priešais". Primindami tą seną atsišaukimą, jie tik pasigerina rusams, bet juk jie ir anuomet pirmiausia rūpinosi Rusijos, o ne Lietuvos gerove. Tačiau tą

istoriją skaitydamas lietuvis gali tik pasipiktinti, kad kituose raštuose tiek daug sielojamasi dėl Lietuvos proletariatą smaugiančios vokiečių okupacijos Pasivadinę to proletariato vadais ir nutarę „kviesti jį mokytis ir ginkluotis“, patys galvojo ne apie kovą su okupantais, bet su jų globėją ir maitintoją Rusiją apsupusiais priešais.

Bet kad taisytojai stropiai košia savo raštus, galima spręsti iš to fakto, kad šis dviprasmiškas atsišaukimas nėra paskelbtas „Lietuvos komunistų partijos atsišaukimų“ rinkinyje.

4. BOLŠEVIKŲ GINKLUOTŲJŲ JĖGŲ ORGANIZAVIMO NESĖKMĖ

Pasižiūrėkime dar, ką gi iš tikrųjų nuveikė lietuviai bolševikai, kad įvykdytų savo agitacinį ginkluoto sukilimo šūkį.

Anksčiausia apie „karinių spėkų rengimą“ tartasi Maskvos c. b. rugsėjo 6 d. posėdyje. Protokolo 11 nr. 3 sk. rašoma: „Draugų pažymėta, kad reikalinga rūpintis išmokyti komunistus vartoti ginklą ir Lietuvoje. Organizuojamasis Vilniaus pulkas turėtų būti kaip ir „rezerviniu“, kad, ištikus reikalui, jį galima būtų išplėsti. Be to, reikalingas ir štabas, kuris rūpintųsi Lietuva.

Nutarta: pavesti d. Rasikui pasitarti su d. d. Šaltanovu, Puzinu (nekomunistas), Miliausku ir Bieliausku, kad pavedus jiems rūpintis Vilniaus pulku“.

Tuo ir baigėsi maskviečių bolševikų rūpesčiai užkariauti Lietuvą. Vilniečiai sujudo kovoti su vo-

kiečiais imperialistais tik jiems besitraukiant iš Lietuvos, lapkričio mėn. Tačiau joks bolševikų priešas nesugebėtų geriau pasityčioti iš tų pastangų, kaip tai atlieka atviri aprašymai jų skelbiamuose dokumentuose. Štai vieno tokio dokumento (Brb. 9 nr.) vertimas:

„L ir BKP CK laiškas Rusų KP Lietuvių sekcijų centro biurui apie laikinojo karo revoliucinio komiteto įsteigimą ir veiklą Vilniaus mieste, 1918 m. lapkričio 17 d.

Draugai! L ir BKP CK-to ir Vilniaus komiteto bendrame posėdyje lapkričio 10 d. buvo išrinktas laikinasis karo revoliucinis k-tas iš 9 komunistų partijos narių, kuris turi būti papildytas kitų, tarybinės valdžios platformos besilaikančių, partijų atstovais. LKRK uždavinys yra vadovauti revoliuciniam judėjimui pirmos vokiečių okupacijos šalyse. Iš kitų šalyje veikiančių partijų ligi šiol nei viena neprisiuntė savo atstovo.

LKRK lapkričio 11 d. posėdyje nutarė, pagal išgales, apginkluoti visus partijos draugus, pavesti rajonams organizuoti kovos vienetus, įsigyti ginklų, steigti ginklų sandėlius ir turėti instruktorius. Lapkričio 15 d. posėdyje konstatuota, kad ginkluotų jėgų turime mažai, ginklų beveik nieko nėra ir neturime kariškuose dalykuose nusimanančių draugų. Todėl pavesta tam tyčia išrinktai karo sekcijai kreiptis į draugus užsieniuose su prašymu padėti mums, prisiunčiant pavienius ginkluotus draugus ar ištisus vienetus (jei tai įmanoma), arba siųsti ginklų. Be to, konstatuotas visiškas karo operatyviniuose dalykuose nusimanančių draugų pas mus nebuvimas ir instruktorių nepriteklius“...

Ėmėsi ginkluotąsias jėgas „organizuoti“ ir Kapsuko vadovaujamasis CK, tačiau jo sugalvotasis planas tikrai „genialus“, tik jau atvira nuomonė apie būsimąją raudonąją miliciją (jo paties skliausteliuose rašomas žodis) tikrai ciniška (Brb. 12 dok.):

„Lietuvos ir Baltgudijos komunistų partijos CK laiškas J. M. Sverdlovui apie parengiamuosius darbus įkurti tarybų valdžią Lietuvoje. Vilnius, 1918 m. gruodžio 2 d.

Gerbiamas Drauge! Suprantamais samprotavimais vadovaudamasis, rašau Jums tik keletą žodžių. Draugas, kurį siunčiame į Maskvą, papasakos smulkiau. Siųsdamas jį, rašau L ir BKP CK vardu.

Darbas čionai plečiasi. Darbininkų masės mūsų pusėje. Laukiame stambių įvykių. Prasideda skubus parengiamasis darbas. Jau turime ryšių su kareiviais. Turime vilties, kad greitu laiku didelė jų dalis (per 1000 žmonių su visų rūšių ginklais) pereis mūsų žinion. Jiems padedant, mes imsimės organizuoti „miliciją“, t. y., mūsų raudonąją gvardiją. Tuos spartakų (bolševikuojančių socialdemokratų. Aut.) vadovaujamus kareivius privalėsime mes laikyti, nes priešingu atveju, palikę be lėšų, jie išsivalkios. Todėl mes siunčiame į Maskvą draugą su įpareigojimu parvežti iš ten 15 milijonų pinigų.

Kas liečia Raudonosios Armijos žygiavimą į Lietuvą, tai reikia dėl to iš anksto susitarti su mūsų draugais Lietuvoje. Kauno gub. mūsų pergalė garantuota, ir ten daugelyje vietų tikimės rasti pagalbinius dalinius.

Vilniuje dabar lenkų legionierių-baltagvardiečių centras, bet vokiečių kareiviams padedant mes juos greitai nuginkluosime. Lietuvos taryba jau krei-

pėsi į sąjungininkus (Antantės valstybes), prašydama prisiųsti kariuomenės, bet, tikriausia, jos jau nebebus, kai ta kariuomenė ateis. Steigiame darbininkų tarybas, nors mums tenka dirbti dar nelegaliai. Susirinkimai neleidžiami, mūsų legalių laikraščių nėra, bet greitai bus. Su draugiškais linkėjimais. V. Mickevič."

Kaip matome, bolševikų CK turėjo didelių siekių: net iš jų nuolat keikiamųjų vokiečių suorganizuot „miliciją", pavadinti ją lietuviška „Raudonąja gvardija" ir sukilusio Lietuvos proletariato vardu nuginkluoti lenkų legionierius ir netgi nuversti Lietuvos tarybą. Tačiau toms jų fantazijoms nebuvo lemta išsipildyti. Jų raštuose apie tą avantiūrą daugiau nė nebeužsimenama. Priešingai, raštuose pilna perkūnų vokiečiams už Vilniaus darbininkų tarybos narių ir streikuojančių geležinkeliečių suiminėjimus ir prakeikimų lenkams už „Raudonosios gvardijos" nuginklavimą. Taigi aiškiai matyti, kad Kapsukas ir jo bendrai dėl priemonių visiškai nesivaržė. Nepavyko suorganizuoti Lietuvos sukilusios liaudies iš vokiečių spartakininkų, tai panaudojo tam tikslui rusus raudonarmiečius.

1918 m. gruodžio mėn. pradžioje, Stalinui įsakius, L ir BKP CK išskyrė iš savo tarpo keletą narių ir pavadino tą „kompaniją" laikinąja revoliucine Lietuvos darbininkų vyriausybe. Kad net Kapsukas nepriprato prie tos komedijos, galima spręsti iš jo rašymo būdo. Atrodytų, kad jis, kaip tos vyriausybės galva, turėtų labai girtis jos darbais. Tačiau jis vėlesnes ginkluotųjų pajėgų steigimo pastangas savo raštuose traktuoja, kaip CK veiklą.

Tiesą pasakius, žemiau cituojamasis nutarimas

nedaug teturi bendra su ginkluotųjų pajėgų steigimu, bet jis aiškiai atidengia melagingumą bolševikų kalbų apie revoliucinės liaudies ginkluotą sukilimą. Kaip jau matėme, iš Rusijos į Lietuvą eksportuotiems agentams ir agitatoriams nepavyko suorganizuoti sukilimo. Dėl to tai pasiskelbusiai sukilėlių vyriausybei liko tik vienas kelias — importuoti iš Rusijos ir tas „sukilusias mases“ — raudonarmiečius rusus.

Štai anuometinio bolševikų vyriausybės galvos, bet CK-to vardu tebeveikiančio Kapsuko (127 p.) L ir BKP CK 1918 m. gruodžio 19 d. nutarimas: „Turint omeny tą sunkią padėtį, kurioj randasi mūsų revoliucija, nutariama: 1) tuojaus pasiųsti instruktorius į Internacionalinės armijos 4-jį štabą (į raudonąją armiją), 2) į Vakarų diviziją, 3) į kariuomenės štabą, kuris operuoja Dvinsko fronte; 4) išleist atsišaukimą į vokiečių kareivius, kuriame kelt aikštėn kontrrevoliucinę jų valdžios organų politiką ir išaiškinti reikšmę sovietų, ir 5) išleisti atsišaukimą į mūsų krašto gyventojus tuo pat klausimu. Štabams pranešti: 1) kad sovietų valdžios organai nevestų jokių derybų su vokiečiais ir 2) tuojau eitų pirmyn, į Lietuvos gilumą, kad sumušt vokiečių ir lietuvių kontrrevoliuciją“.

Dar atviriau Kapsukas pasisako dėl sekančios dienos CK nutarimo: „Vienok raudonoji armija negalėjo taip greit eiti, ir gruodžio 20 d. CK priima tokį nutarimą: „Išleist atsišaukimą į darbininkus, kuriame nurodyt, kad lenkų legionieriai kartu su lietuvių baltagvardiečiais ir (vokiečių) karininkais rengiasi šiomis dienomis išstot, kad užgniaužt darbininkų judėjimą mūsų krašte ir kad vienatinė išeitis

susidėjusiose aplinkybėse — tai kova su ginklais rankose su buržuazijos agentais; 2) tuojau pranešt Sovietų Rusijai... 3) kad pasiųstų pagreitintu maršu raudonarmiečius ant Vilniaus... 4) apginkluot darbininkus; 5) vest derybas su kitomis partijomis, prisilaikančiomis sovietų valdžios platformos — sudarymui bendrų kovos pajėgų; 6) pavest d. Romualdui išdirbti ginklavimosi planą"...

Lietuvių bolševikų žygiuose matyti savotiška dezorganizacija, nesiorientavimas, ką daryti, kad tik būtų įvykdyta rusų jiems pavestoji misija, bent popieriniais nutarimais apipavidalinta rusų rengiamoji agresija. Paskubomis buvo steigiami įvairūs kariniai komitetai, ginklavimosi štabai, nors iš tikrųjų jie nieko neveikė. Laikinoji vyriausybė turėjo karo komisariatą, o greta jo dar ir CK steigė karinį organą. Apie jį Kapsukas taip rašo (128 p.):

„Gruodžio 21 d. buvo nutarta CK: „Įsakyt vietos organizacijoms nuimt nuo darbo darbininkus ir ginkluot. Sudaryt tam tikrą karinį partinį pildomąjį organą (štabą) iš šių asmenų: Dieduškos (Veržbickio), Kazoko, Kunigo (Liaudansko), Proletaro ir Taro, kuris atsako prieš CK ir gauna nuo jo bendras direktyvas".

Rašydamas apie iš Vilniaus į Daugpilį pasitraukusių CK narių veiklą, Kapsukas (128 p.) sako: „Gruodžio 22 d. Dvinske buvo nutarta tuojau pasiųst, „Vilniaus sovietui prašant", 100 raudonarmiečių iš Vilniaus pulko Vilniaus darbininkų sustiprinimui — jie buvo pasiųsti".

Įsidėmėtina, kad Kapsukas, atsidūręs Daugpilyje, visai nebesijautė revoliucinės Lietuvos vyriausybės galva, nes visur kalba tik apie CK veiklą.

Gruodžio 25 d. Dvinske veikianti CK dalis nutarė: „kadangi yra daug norinčių stot į raudonąją armiją, veikiančią Lietuvoj, pradėti organizuoti iš jų Kauno pulką ir sanitarinius skyrius".

Štai ką apie tuos dalykus byloja dokumentų rinkinyje iš originalo (t. y., iš rusų kalba rašyto CK protokolo) atspausdintas 30 dokumentas:

„Laikinosios revoliucinės Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybės pasitarimo protokolas apie derybas su 10 vokiečių armijos kareivių taryba ir apie Lietuvos raudonosios armijos dalinių formavimą. 1918 m. gruodžio 25 d.

Dienotvarkė: 1) pirmininko pranešimas; 2) karo skyriaus vedėjaus pranešimas.

1. Iš pirmininko Mickevičiaus-Kapsuko pranešimo aiškėja, kad Vilniaus pulko komisarui yra duotas įsakymas, kad jis susisiektų su Vilniaus kareivių atstovų taryba derybų reikalu dėl greitesnio Vilniaus miesto perleidimo... 2... Drg. Rasikas praneša, kad kariuomenės organizavimas eina sėkmingai. Laukiama lietuvių kuopos iš Vitebsko; iš Petrapilio atvyko 15 žmonių... Baigdamas savo pranešimą, jis siūlo formuoti naujus dalinius — Kauno pulką ir sanitarines dalis. Pasiūlymas priimamas ir drg. Rasikui pavedama gauti leidimą steigti minėtus dalinius. Pirmininkas V. Mickevič-Kapsukas. Sekretorius I. Lenkaitis".

Lietuvos bolševikai nesiliauja savo propagandoje kartoti, kad nepriklausomos Lietuvos vyriausybė žingsnio nežengė be imperialistinės vokiečių vyriausybės leidimo ar įsakymo. Iš čia nurodytojo prašymo leisti formuoti jiems naujus, tariamai lietuviškus karinius dalinius matome, kad jie viską sprendžia pagal save.

Kitoj vietoj (148 p.) Kapsukas rašo, kad buvo sudaryta dar speciali trejukė: „Kada susidarė Vilniuj įtempta padėtis, nutarta buvo kovoti su ginklais rankose. Ginkluotos kovos organizavimui buvo sudaryta trejukė, bet ji turėjo siauras techniškas funkcijas“. O pastaboje 45 nr. (238 p.) jis dar paaiškina: „Į ją įėjo dd. Svotelis-Proletaras, Cichovskis ir Piliaris. Deja, pirmieji du visiškai neturėjo patyrimo šiame darbe; jie niekuomet nebuvo tarnavę kariuomenėje ir nedirbę tarp jos“.

Ką ta trejukė ir pats CK iš tikrųjų darė, rašo Angarietis (Kps. 1, 148 p.) taip: „Pati trejukė, kaip ir CK dauguma, orientavosi ne į darbininkų ginklavimąsi, o į pagalbą iš raudonosios armijos pusės. Ateis raudonoji armija ir atneš tikrą sovietų valdžią“.

Ar ne nuostabus dabartinių lietuvių bolševikų akiplėšiškumas užsispyrus neigti savo pirmtakų atvirus prisipažinimus, kad ne jie ir ne sukilę darbininkai, o rusų raudonarmiečiai įkūrė Lietuvoje „tikrą sovietų valdžią“?

Kategoriškai paneigdami šią tiesą, bolševikų aiškintojai plačiai giriasi savo tariamai iš Rusijoje gyvenusių lietuvių suformuotais pulkais. Jie būtų patenkinti, jei tremties lietuvių tarpe susirastų lengvabūdžių, kurie leistųsi įtikinami, kad toje į Lietuvą žygiavusioje Raudonojoj armijoje vyravo tokie lietuvių pulkai. Taigi, jei jau tvirtai tikima, kad bolševizmą į Lietuvą atnešė Raudonoji armija, tai bolševikai norėtų tą tikėjimą dar papildyti tuo, kad tai atliko raudonarmiečiai lietuviai.

Betgi kiek aš prisimenu anuometinę padėtį Rusijoje, tai sprendžiu, kad bolševikams pavyko

įtraukti tik nedidelį skaičių savo rizika nedrįstančių pavieniui grįžti lietuvių. Tokie pasinaudojo galimybe viskuo aprūpintame dalinyje patogiai pasiekti Lietuvą. Fanatikų komunistų jų tarpe nebuvo. Kad buvo taip, o ne kitaip, sprendžiu iš toliau pateikiamųjų faktų.

Jau esame nurodę, kad karo komisaras Rasikas gruodžio 25 d. laikinosios vyriausybės posėdyje gyrėsi sėkminga naujos Raudonosios kariuomenės formavimo eiga. Tačiau gruodžio 26 d. protokole užtinkame įrodymų, kad seniau suformuotoji Raudonoji gvardija nerodė jokio uolumo kariauti su tariamaisiais imperialistais. Protokole (Brb 32 dok.), kurio vertimą čia paduodu, rašoma:

„Laikinosios revoliucinės Lietuvos d. ir v. vyriausybės pasitarimo protokolas apie padėtį Vilniuje. 1918 m. gruodžio 26 d.

Dienotvarkė: Pirmininko pranešimas apie padėtį Vilniuje. Drg. Mickevičius-Kapsukas praneša, kad, sprendžiant pagal iš Vilniaus gautąjį laišką, padėtis ten labai rimta: kareivių taryba suėmė apie 40 mūsų draugų geležinkeliečių, ir jų gyvybei gresia pavojus iš baltagvardiečių ir lenkų legionierių pusės.

Mūsų Vilniaus draugai reikalauja, kad mes imtumės energingų priemonių greičiau užimti Vilnių.

Išleistas įsakymas energingai žygiuoti pirmyn, bet karininkai nejuda, todėl mums reikia paskirti savo komisarą, kuris juos išjudintų. Šiuo metu mes turime vienintelį kandidatą — drg. Norvidą.

Drg. Norvidas: Aš džiaugčiaus, jei jausčiausi sugebančiu išpildyti man pavedamas pareigas, bet to jausmo man stinga. Atsižvelgdamas į politinio

momento svarbą, aš sutinku imtis šio atsakingo darbo, bet su sąlyga, jei jūs duosite man direktyvas.

Drg. Mickevičius-Kapsukas: Direktyvas duosime, ir aš esu tikras, kad d. Norvidas pajėgs išpildyti jam pavedamas pareigas.

Drg. Mickevičiaus-Kapsuko pranešimas priimamas dėmesin. Drg. Norvidas skiriamas Naujųjų Švenčionių rajone operuojančiųjų raudonosios armijos dalinių komisaru. Pirmininkas V. Mickevič-Kapsukas. Sekretorius I. Lenkaitis".

O dėl komisarų teisių ir pareigų žinoma, kad jie privalėjo įtikinti karius stropiai vykdyti įsakymus, o neklausančius be jokio teismo bausti... kulka į pakaušį.

Aukščiau buvau pateikęs Angariečio kritišką pasisakymą dėl CK ginklavimosi komedijos. Galiu dar papildyti tuo, kad ir pats Kapsukas „savikritikos" momentais taip pat neigiamai vertino tą „veiklą". Straipsny „Ginkluoto sukilimo klausimas„ (126 p.) jis rašo: „Įvairiuose CK dokumentuose ir nutarimuose kalbama apie tai, kad reikia ginkluotis, organizuot ginkluotus būrius, raudonąją gvardiją... Vienok reikia pasakyti, kad nežiūrint visa to, vistiek daugiau buvo pasitikima Sovietų Rusijos raudonosios armijos atėjimu, negu savo jėgomis". Kitoje vietoje (128 p.) jis vėl kartoja, kad buvo daromi nutarimai... „Šitie CK nutarimai rodo, kad buvo rūpinamasi ir darbininkų ginklavimu. Vienok vistiek pirmoj vietoj stovėjo raudonosios armijos atėjimo laukimas".

O iš minėtųjų 1918 m. gruodžio 19 ir 20 d. CK protokolų matėme, kad to atėjimo buvo ne tik laukiama, bet dedamos visos pastangos jam pagreitinti.

Taigi pats Kapsukas pripažino, kad visi tie nutarimai surengti ginkluotą sukilimą buvo paprasčiausias popieriaus tepliojimas, o visos kalbos apie tai — tik agitacinis tuščiažodžiavimas. Gaila, kad Kapsukas pasirodė ne geresnis pranašas už Marksą. Jei jis būtų numatęs dabartinę savo palikuonių padėtį, jis, tikriausia, būtų savo raštuose daugelį dalykų nutylėjęs ir tuo palengvinęs jiems į aukštybes kelti tai, ką net pats pranašas paneigė.

5. BOLŠEVIKŲ „PAGALBINIAI DALINIAI" LIETUVOJE

Taigi nei bolševikų CK, nei jų paskelbtoji vyriausybė nepajėgė pasiekti jokių vaisių „ginkluoto sukilimo klausimu". Bet jie taip pat labai daug rašo apie spontanišką raudonarmiečių būrių steigimąsi įvairiose Lietuvos vietose. Arčiau panagrinėję įsitikiname, kad ir tai tik tuščia agitacija. Pirmiausia, dažnai neminimi jų dalyvių kiekiai arba duodamos prieštaraujančios žinios. Pastebėjau, kad bolševikai, stengdamiesi tų būrių skaičių išpūsti, tą patį būrį vadina dviem vardais. Pvz., D. Budinas suorganizavo būrį Kuršėnuose, bet, išskaičiuojant būrius, greta Kuršėnų būrio, minimas dar ir D. Budino Žemaitijos būrys.

Sekdami rusų karvedžio Suvorovo pavyzdžiu, bolševikai gana laisvai elgėsi su nuliu. Pasakojama, kad po vieno mūšio adjutantas pateikė Suvorovui reliacijos projektą, kuriame buvo įrašęs, kad suskaičiuota 200 priešo lavonų. O generolas paraginęs adjutantą: „Prirašyk dar vieną nulį. Nėra ko jų gailė-

tis“. Panašiai daroma ir su raudonarmiečių būrių dalyvių skaičiais. Pvz., Kapsukas (129 p.) rašo apie 1919 m. pradžioje veikusius būrius: Panevėžyje ir Kupiškyje su 40 vyrų, Subačiuje — net su 120 raudonarmiečių. Taigi iš viso būtų apie 200 vyrų. O vėlesnėse bolševikų pasakose tie būriai išvirsta „sukilusios revoliucinės liaudies“ masėmis!

Tų būrių kūrėjai būdavo ne vietiniai gyventojai, bet iš Rusijos prisiųstieji, savo sugebėjimais trokštantieji pasižymėti bolševikai, kaip štai D. Budinas, anksčiau Maskvoje minėtasis CK patikėtinis, F. Baltušis-Žemaitis ir kiti. Aukštomis algomis jiems pavyko suvilioti medžiagiškai po sunkios vokiečių okupacijos skurstančius, prieš okupantus įniršusius vyrus. Reikia atsiminti, kad laikinoji Lietuvos vyriausybė tegalėjo pažadėti savanoriams po 100 auksinų, o bolševikai mokėjo 300 auksinų per mėnesį.

Nenuostabu, kad tie tikraisiais komunizmo siekiais savo galvų nekvaršinusieji, tik sau gyvenimo sąlygas pagerinti suinteresuotieji vyrai nesirengė už komunizmą galvų guldyti ir kaip atsirado tuose būriuose, taip ūmai ir pranyko iš jų. Tai rodo jų literatūroje dažniau minimų revoliucinių būrių, bataliono ir net pulko likimo trumpa apžvalga.

Apie Kuršėnuose D. Budino įkurtąjį „skrajojantį būrį“ duoda žinių R. Šarmaitis (RjL 202 p.). Keletas vyrų naktį atplėšė vokiečių vagoną ir paėmė iš jo 17 šautuvų, 3 skrynias šovinių ir 3 skrynias rankinių granatų. Prisidengę demokratinės apskrities milicijos vardu, atėmė iš gyventojų 150 šautuvų ir 60 pistoletų. Tada jie surengė sukilimą ir nuvertė „buržuazinį“ komitetą. Tada Kuršėnų darbininkų

taryba sudarė „skrajojantį būrį“ iš 200 pėstininkų ir 50 raitininkų. Apie jo likimą žinoma tik tiek, kad jis, nukentėjęs Šiauliuose nuo vokiečių, atsitraukė kartu su Žemaičių pulku.

Apie Panevėžio Raudonąjį netgi batalioną pasakoja (RjL 265 p.) P. Aleksandravičius. Jis pradėtas organizuoti slaptai 1918 m. lapkričio mėn., o 1919 m. sausio pabaigoje turėjęs apie 700 vyrų. Dalyvavo kovose ir vėliau įsijungė į atėjusios pagalbon Internacionalios divizijos 41-jį pulką. Kiek jų beliko „įsiliejant“, duomenų neradau.

Tačiau paskelbtuose (Brb. 218) dokumentuose užtinkame įrodymų, kad ir Aleksandravičius elgėsi suvoroviškai. Iš ten paskelbtų telefonogramų dėl Panevėžio bataliono išsiuntimo į frontą aiškėja, kad Panevėžyje buvo vos 120 raudonarmiečių būrys.

Reikia atminti, kad 1919 m. balandžio 19 d. lenkai užėmė Vilnių. Matyt, Švenčionėliuose buvo koncentruojamos bolševikų pajėgos lenkų tolimesniam puolimui sulaikyti.

L ir BSTR - kos gynymo tarybos telefonograma Kauno gubernijos karo komisarui J. Vitkauskui ir Vitkausko pranešimas apie Panevėžio bataliono išsiuntimą į Švenčionėlius.

Švenčionėliai. 1919 m. balandžio 22 d. 8 val. Įsakome tuojau išsiųsti Panevėžio batalioną, visus komunistus (ir) prijaučiančius, esamus kulkosvaidžius gynimo tarybos žinion. Siųskite maistą. Tarybos nariai Mickevič, Račkus.

1919 m. balandžio 22 d. Šiandien 20 val. išvyksta šautuvais ir granatomis ginkluotų 120 žmonių būrys. Prirenkite patalpas, maistą. Kauno gubernijos karo komisaras Vitkauskas. Būrio karo komisaras Fedorovič“.

Apie Rokiškio būrio formavimą gana miglotai rašo (RjL 261 p.) J. Macijauskas, visai nieko nefantazuodamas nei apie jo pradžią, nei apie dalyvių skaičių. 1919 m. balandžio mėn. atvykęs iš Vilniaus atstovas pareikalavo visus Rokiškio komunistus stoti į būrį. Būrio komisaru buvo P. Fedoravičius. Balandžio 21 d. dar visai neparuoštas būrys buvo išsiųstas į frontą prieš lenkus. Kovėsi su jais Nemenčinėje. Buvo atblokštas į Pabradę. Mūšiuose žuvo daug vyrų. Po to būrys buvo Švenčionyse išformuotas.

Tačiau įdomiausias yra likimas lietuvių bolševikų ginklavimosi burbulo — didžiai garsinamojo „Tarybų Lietuvos raudonosios armijos Žemaičių pulko", kurį Šiauliuose organizavo F. Baltušis-Žemaitis. Jis pats aprašo jį savo atsiminimuose (RjL 223 p.). Jis didžiuojasi ten, kad pulke turėjęs apie 1000 vyrų. Tačiau apie pulko žlugimą gražbyliškai nutyli. Bet iš kitų šaltinių sužinome, kad vokiečiai tą pulką Žemaitijoje smarkiai apkūlė. Besitraukiančias per Joniškėlį jau gerokai pakrikusias pulko dalis ten veikusieji partizanai suagitavo sukilti prieš vadus ir nuginklavo. Tik mažiems likučiams pavyko pasprukti.

Dokumentų rinkinyje užtinkame net du su tuo pulku susijusius raštus. Pirmasis paneigia visus bolševikų pasigyrimus apie pulko kovingumą (Brb. 142 d.). O antrame užfiksuotas daugiau apverktinas tos bolševikų ginkluotų pajėgų pažibos finalas. Pirmajame rašoma:

„L. e. 1-mos lietuvių brigados štabo viršininko pareigas Karro pranešimas Internacionalios divizijos

tarybinės Latvijos armijos štabui apie raudonojo Žemaičių pulko sukaupimą Šiaulių mieste.

Nr. 83. Šiauliai. 1919 m. kovo 2 d.

Pranešu, kad raudonasis Žemaičių pulkas šiuo metu renkasi į Šiaulių miestą. Dabar pulkas nelaikytinas kovos vienetu. Pulko sudėtis nėra tikrai žinoma, nes kariai kasdien tebegrįžta iš fronto. Apytikrė pulko sudėtis: 220 žmonių pėstininkų, 30 raitininkų su 3 kulkosvaidžiais ir gurguole".

Toliau sužymėti sutrumpinti pareigų pavadinimai ir Karro ir Ziukov parašai.

189-me dokumente paskelbtas šis F. Žemaičio pranešimas: „Buv. 8-to Lietuvių šaulių pulko vado F. Žemaičio raportas tarybinės Latvijos armijos 2-os šaulių divizijos vadui Andrejevui apie pulko dalinio atvykimą į Kupiškį. 1919 m. balandžio 3 d.

Pranešu, kad Jūsų įsakymu buv. 8-to Lietuvių šaulių pulko dalinys atvyko į Kupiškio miestelį. Iš viso atvyko 98 žmonės: 19 kulkosvaidininkų, 13 gurguolininkų 16 štabo tarnautojų, gurguolė iš 10 vezimų ir 20 arklių. Gubernijos karo komisaro įsakymu, iš likusiųjų karių sudarytas ir Pandėlio m. paliktas maisto tiekimo būrys. F. Žemaitis".

Taigi matome, kad rusai netgi nepripažino lietuviams bolševikams skambaus žemaitiško vardo, bet oficialiai vadino jį paprastu eiliniu šaulių pulku. Taip blaivūs dokumentai išsklaido visas bolševikų fantazijos sukurtas pasakas.

6. RUSŲ „PLENČIKŲ“ GAUJOS — LIETUVIŲ BOLŠEVIKŲ IDEALAS

Kad lietuvių tauta yra atspari komunizmui, matyti iš aklai rusų tikslams tarnavusiųjų lietuvių bolševikų vadų bergždžių pastangų išplėsti Lietuvoje komunistų partiją ar sukurti lietuvišką Raudonąją gvardiją. Prie jų prisidėdavo tik asocialus elementas, kokio nestinga nė vienoje tautoje. O per nesusipratimą į jų eiles įstojusieji, patyrę tikruosius bolševikų tikslus, pirma proga vėl pasitraukdavo.

Benagrinėjant Kapsuko raštus, man lyg ir paaiškėjo tų lietuvių bolševikų nesėkmių pagrindinė priežastis. Ji glūdi lietuvių tautos būdo taikingume. Amžių bėgyje išgyvenusi daug skriaudų ir galingesniųjų kaimynų priespaudą, smurtą ji laiko didžiausiu piktu. Todėl ji nepritaria komunizmui, nes jis laikosi vien smurtu. Tai carų valdžios per amžius rusų tautoje ugdytas būdo bruožas. Tik rusišku raugu kiaurai persiėmusi saujelė lietuvių pajėgė be atodairos idealinti diktatūrą, kaip pageidautiną valdžios formą, ir smurtą, kaip tos valdžios išlaikymo priemonę Tas tipiškas, rusiškas aukštesniems bei galingesniems vergišką nuolankumą rodyti būdo bruožas turi jų kalboje net tam tikrą posakį —„čelom bit“, lankstytis, kol kakta atsimuš į žemę. O valdantieji jodinėja ant žemesnių valdinių sprandų.

Tokias išvadas leistų darytis Kapsuko straipsnis „Gaivalinė “keršytojų“ kova“ (50 p.), kuriame jis stengiasi ant savo kurpalio užtempti faktus. Ten jis per devynis puslapius spausdina iš laikraščių surinktas žinias apie karo metu šiaurės Lietuvoje, Šiaulių, Panevėžio, Joniškėlio ir Kupiškio apskrityse

siautėjusias plėšikų „plenčikų“ gaujas. Reikia pabrėžti, kad, be korespondencijų iš vietų, jis cituoja daug Maskvoje leistos „Tiesos“ (jo paties redaguotos) tendencingų apibendrinimų. Su nuostabiu cinizmu jis idealina tų žmogžudžių veiksmus, kaip sąmoningą Lietuvos kaimo proletariato sukilimo užuomazgą. Be to, jis priekaištauja jaunai lietuvių komunistų partijai, kad ji nesiėmė priemonių apjungti tas išmėtytas banditų gaujas ir joms vadovauti. Turin' galvoje, kad tie plėšimai buvo įmanomi tik naktimis, kaskart kitose vietose, nes patys gyventojai organizuotai priešinosi jiems, ir kad Lietuvoje dar buvo ir vokiečių žandarų ir jų kariuomenės, kuri kiekvieną organizuotą didesnį sukilimą būtų bematant užgniaužusi, tai visi tie Maskvoje tuomet sėdėjusio Kapsuko filosofavimai ir pamokslai yra paprasčiausias tuščiažodžiavimas ir jo fantazijos padaras.

Betgi iš tų jo pasiūlymų mes galime pasidaryti tik vieną išvadą: toks tokį pažino ir pietų pavadino. Banditai plėšikaudavo tik naktimis, o kur bent trumpam įsigalėjo bolševikai, ten tie plėšimai būdavo legalizuojami ir vykdomi atvirai dienomis ir naktimis, tik naujais kontribucijų ir rekvizicijų vardais. Ir iš Žemaičių pulko Pandėlyje paliktosios dalies buvo sudarytas toks viešų plėšikų — „maitinimo“ būrys. Į jį pateko tie pirmiau dažnai minėti pulko ir Kuršėnų „skrajojančio būrio“ raitininkai.

Štai tos Kapsuko „filosofijos“ puošmenos:

„Žinoma, beturčiai nesulaukė, kad jais turtingieji imtų rūpintis, ir jie tikrai ėmė patys savim rūpintis. Tokiu būdu atsirado Lietuvoj „keršytojai“, „svieto lygintojai“ ir tt. Bet „Darbo Balsas“, kaip ir visa buržuazinė spauda, juos paprastais plėšikais ir

banditais ėmė šaukti. Tuo tarpu tuose „plėšimuose“ ir užmušinėjimuose buvo aiškių klesinės kovos ir net revoliucinės kovos elementų. Buvo užpuldinėjami beveik išimtinai dvarininkai, buožės ir kunigai, užmušinėjami vokiečių žandarai ir jų agentai“. (55 p.).

57-me psl. skaitome: „Spalio revoliucijos įtaka pradeda plėstis Lietuvoj tarp visos sodžiaus biednuomenės, ir ji ima kėsintis prieš „šventąją“ buržuazijos nuosavybę, nors jokia organizacija jų nešaukė prie to. Tik Maskvos „Tiesa“ 1918 m. liepos 27 d. (Nr. 36) straipsnyje „Lietuvos keršytojai“ mėgino duoti klesinį apsireiškimų įvertinimą. Tie keršytojai, skaitome ten, toli da nebuvo bolševikai, norint kartais jie taip save vadino, bet, teisingai priėjus prie jų, ne vieną jų galima buvo padaryti tikru kovotoju dėl Lietuvos darbininkų ir sodžiaus biednuomenės išsiliuosavimo iš vokiečių okupantų ir savosios buržuazijos jungo“. (Iš visų samprotavimų ir straipsnio antraštės panašumo sprendžiu, kad tai buvo paties Kapsuko straipsnis. Aut.).

Kartodamas pirmiau pareikštąsias mintis, jis jau (59 p.) sielojasi, kad neįvyko taip, kaip jam teoriškai bolševizmui pagrįsti būtų buvę naudinga, ir rašo: „Čia mes nematome dar plačių masinių sukilimų prieš vokiečių okupantus, dvarus, klebonijas ir buožynus. Vienok jau matome gaivalinę partizanų kovą. Dirva jau buvo pribrendusi ir masinei kovai, tik nebuvo kam vadovauti tai kovai, nes da nebuvo susitvėrus komunistų partija. O jei jau ir buvo vienoj, kitoj vietoj komunistų organizacijos, tai jos nesugebėjo dar paimti tos gaivalinės, suskidusios ko-

vos į savo rankas ir nukreipt ją į tinkamas vėžes, įtraukus į ją kuoplačiausias mases".

Dar kitoje vietoje (99 p.) matome jau jo fantazijoje susiformavusias galingas keršytojų „spėkas", nors nei visame tų žudynių devynių puslapių rinkinyje, nei pirmiau cituotuose jo samprotavimuose nieko panašaus nebuvo minima. Tačiau tai nekliudo jam savo naujiems teigimams pagrįsti remtis savo paties „Tiesos" (36 nr.) straipsnyje išpūstais apibendrinimais:

„Valstiečių sukilimai, jų kova prieš okupantus neišvengiamai turėjo išsilieti ir į atskirus maištus, ir į teroristinius veiksmus. Mūsų partija nešaukia prie atskirų, individualinių teroro aktų ir mažiukų sukilimų-maištų. Ji turėjo šaukti mases į aktingą masinę kovą prieš okupantus, prie pasipriešinimo jų smurtui, plėšimams ir tt. Ji turėjo organizuot tą pasipriešinimą. Deja, ji to nedarė ir visiškai neturėjo dargi nusistatymo tai daryt. Ji turėjo išnaudot kovai prieš vokiečių okupantus, dvarininkus ir tt. ir tuos keršytojus, apie kuriuos mes aukščiau kalbėjom. Maskvos lietuvių bolševikų „Tiesos Nr.36 teisingai rašę : „Aišku, kad tie užmušinėjimai ir gaisrai turi klesinį pobudį. Aišku taip pat, kad tos gerai apsiginklavusios ir gerai mokančios ginklą vartot spėkos, užpuolančios net ant mažiukų vokiečių kareivių būrių, atmušančios jų abazus (gurguoles), bus galima sunaudoti ir organizuotai revoliucinei kovai prieš vokiečių imperialistus ir Lietuvos buržuaziją"... Ir toliau (100 p.) jis tęsia: „Žinoma, tai nereiškia, kad bolševikai galėtų imti ant savęs atsakomybę už jų (miško brolių) darbus. Vienok bolševikų pareiga suteikti klesinės sąmonės ir organizacinės drausmės tam gai-

valiniam protestui ir kerštui; bolševikų pareiga padaryt iš nesugedusių jų būrių mūsų idejinių revoliucijos kareivių būrius".

Pakartotinai pabrėžiu, kad tokių gausių ir galingų „plenčikų" būrių visiškai nebuvo. Kapsuko korespondencijų rinkinyje niekur neužsimenama, kad „plenčikai" būtų drįsę kovoti su vokiečių kariuomene. Tik pats Kapsukas, kaip „Tiesos" redaktorius, spausdindamas joje tokias apžvalgas, savo fantazijas vertė tikrove.

O buvo atsitikimų, kad „plenčikai" plėšdavo gyventojus su vokiečių žandarų žinia ir dalydavosi su jais grobiu. J. Navakui, kai jis tarnavo Joniškėlio aps. revkome, buvo pavesta tardyti Žaliojoje girioje sugaudytus „plenčikus" ir vietinius jų talkininkus „burliokus"-sentikius. Betardant paaiškėjo tas „idėjinis" rusų ir vokiečių bendradarbiavimas. Žinia apie tai sukėlė visoje apskrityje didžiausią pasibiaurėjimą.

Bet iš tų Kapsuko svajonių patiriame, kokia logika ir idėjomis buvo remiamas tų „revoliucijos kareivių"— lietuvių bolševikų Raudonosios armijos kūrimas. Lietuvių tauta tokioms aziatiškoms idėjoms buvo priešinga, todėl bolševikams ir nepavyko nieko sukurti.

Kaip matome, Kapsukas lūžk plyšk stengėsi įrodyti, kad komunizmo pradmenų buvo pačioje lietuvių liaudyje. O tada jau būtų galima įtikinėti, kad komunizmą Lietuvoje įvedė sukilusioji revoliucinė liaudis. Tokia buvo jo ir yra dabartinių jo palikuonių idée fixe. Iškraipydami faktus, nutylėdami tiesą, užsimerkdami prieš kaip saulė šviečiančią tikrovę, jie remia savo teigimus savo pačių fantazijos sukurtaisiais melais.

Neabejoju, kad pats Kapsukas laikė save mąstytoju. Bet kiek logikos tėra visoje jo šios tezės kūryboje? Pirmiausia įsidėmėtina, kad jis jai paremti surado duomenų tik minėtose keturiose šiaurės Lietuvos apskrityse. O juk vokiečiai buvo padaliję Lietuvą net į 34 aps. Taigi tas jo išsvajotasai bolševikų Raudonosios armijos pirmtakų „sąjūdis" vyko tik viename dešimtdalyje Lietuvos. Koks į mokslininko vardą pretenduojąs žmogus iš tokių nereikšmingų lokalinių įvykių galėtų darytis išvadą, kad tai buvo visai Lietuvai tipiškas lietuviško bolševizmo reiškinys?

Be to, Kapsukas gerai žinojo, kad tas gaujas sudarinėjo iš vokiečių nelaisvės pabėgusieji rusai. Prie jų šliejosi ne tik lietuvių tautos padugnės, bet, kur tik jų buvo, ir Lietuvoje gyvenantieji rusai sentikiai (starovierai). Tačiau jis tą aplinkybę nutyli, nes ji griauna jo norimąjį įrodyti teigimą. O priežastis, kad toks „sąjūdis" vyko kaip tik ten, o ne kitose Lietuvos vietose, yra labai paprasta. Per tas apskritis ėjo rusų belaisvių pasirinktasis trumpiausias kelias grįžti Rusijon. Negalėdami pereiti per frontą, jie ten ilgiau užtruko, turėjo slapstytis ir ėmė plėšikauti.

Manau, kad jau laikas baigti aprašinėti tas bergždžias bolševikų pastangas, kuriomis vis tiek niekas netiki. Tačiau negaliu iškęsti nepaminėjęs dar vieno įrodymo, kad jie yra veidmainiai. Matėme, kaip Kapsukas aukštino tuos vokiečių okupuotoje Lietuvoje veikusius keršytojus. Galėtume laukti, kad, atsistojęs vadinamosios revoliucinės Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybės priešakyje, išėjus vokiečiams ir į šiaurės Lietuvą slenkant rusų

Raudonajai armijai, Kapsukas visu įkarščiu griebsis suvienyti tuos jo apgailėtuosius, be komunistų vadovybės skurstančius keršytojus. Tačiau nieko panašaus neįvyko. Tiesa, spaudoje vėl buvo paberta gražių žodžių ir paraginimų. 1918 m. gruodžio 16 d. paskelbtame manifeste buvo raginama: „Tai kelkite sukilimo vėliavą! Visi proletarai, be tautų skirtumo, imkite ginklus!“ (Brb 18 d.). Gruodžio 17 d. išleistame L ir Baltarusijos KP CK atsišaukime (Kat. 16 dok.) buvo rašoma: „Buržuazija ginkluojasi, tveria savo miliciją ir savo kariuomenę. Nei vieno kareivio ir milicianto jūs neturite jai duot. Kad apgynus savo reikalus, ir jūs turite ginkluotis, tverti savo Raudonąją Gvardiją. Visi darbininkai turi būti apginkluoti ir pasirengę stoti į kovą dėl savo teisių“. Tokie pat kurstymai buvo kartojami ir vėlesniuose atsišaukimuose.

O tuo pat metu Kapsuko raštuose randame priešingą prisipažinimą. Ten skaitome: „Bet kaslink apskritai raudonosios gvardijos tvėrimo ir šaukimo prie ginklo Dvinske buvo nutarta to nedaryt, o pasirūpinti greičiau sutvert Kauno pulką ir į jį siųsti norinčius kovot su ginklu rankose, pasirūpint jų apginklavimu“... Ar ne nuostabus prieštaravimas viešai pasakytiesiems žodžiams? Bet dar labiau nuostabi priežastis, kad taip elgiamasi. Toliau juk rašoma: „Tas nutarimas buvo motyvuojamas tuo, kad raudongvardiečiai gali chuliganais pavirsti. Apskritai imant, tame pasirodė masinio sukilimo baimė ir aiškiausia pasireiškė nepasitikėjimas savo jėgomis ir proletarine revoliucija Lietuvoj ir laukimas išliuosavimo iš raudonosios armijos pusės“. (Kps. 1,129 p.).

O juk tas nutarimas buvo priimtas dalies jo vadovaujamos, į Daugpilį pasitraukusios vyriausybės narių!

7. RUSŲ RAUDONARMIEČIŲ PULKŲ „SULIETUVINIMO“ VAIDINIMAS

Kaip ligi šiol matėme, visos lietuvių bolševikų pastangos sukurti ginkluotas pajėgas 1918 m. pasibaigė komitetų, štabų ir komisariato organizavimu. O vis dėlto jų spaudoje dažnai giriamasi lietuviškais Vilniaus, Kauno bei Žemaičių pulkais. Tačiau iš jų dokumentų aiškėja, kad tai daugiausia tik gražūs žodžiai.

Iš tų pulkų tik Žemaičių pulkas buvo tikrai Lietuvoje ir iš lietuvių sudarytas, bet jo amžius buvo trumpas ir galas apverktinas. Be anksčiau cituotųjų dviejų dokumentų, apie jį suradau dar šių žinių (Brb 398 p.) 98-je pastaboje: „1 Žemaičių raudonasis šaulių pulkas (Lietuvių divizijos 8 pulkas) buvo įkurtas 1919 m. sausio mėn. pabaigoje iš šiaulių raudonarmiečių dalinio. Pulko vadas buvo F. Baltušis-Žemaitis, karo komisaras — S. Grybas. Pulke skaitėsi per 1000 žmonių. Nuo 1919 m. vasario mėn. pulkas dalyvavo kautynėse šiaurės Lietuvoje su interventų ir buržuazinės Lietuvos vyriausybės kariuomene. 1919 m. kovo 16 d. pulkas buvo pavestas Lietuvių šaulių divizijai ir išformuotas. O prieš tai pulkas operativiniu atžvilgiu priklausė raudonosios armijos Internacionaliai divizijai“.

5 Vilniaus pulkas jau yra būdingas, pagal bolševikų supratimą „tautinis dalinys“. Apie jo sudary-

mą taip rašoma (Brb 390 p.) dokumentų rinkinio 45-je pastaboje: „Raudonosios armijos 5 Vilniaus pulkas pradėtas formuoti Maskvoje 1918 m. liepos 2 d. lietuvių (ne Lietuvos! Aut.) reikalams komisariato iniciatyva iš tuo metu Rusijoje buvusių lietuvių ir taip pat iš Lietuvoje gimusiųjų kitų tautybių asmenų. 5 pulkas buvo vienas iš daugelio tuo metu Rusijoje suformuotų tautinių dalinių, įjungtų į vieningą raudonąją armiją. 1918 m. lapkričio pabaigoje pulkas buvo pabaigtas formuoti ir įjungtas į Vakarų šaulių divizija. Prasidėjus Lietuvoje proletarinei revoliucijai (?! Aut.), pulkas buvo pasiųstas į vakarų frontą. „Tiesa“ pranešdama apie 5 Vilniaus pulko išvykimą į frontą pabrėžė, kad jis tapsiąs lietuvių socialistinės raudonosios armijos branduolys. 1918 m. gruodžio 10 d. pulkas atvyko į Daugpilį. Iš ten jis pradėjo išvadavimo žygį. 5 Vilniaus pulkas dalyvavo Zarasų, Dukšto, Ignalino ir Pabradės išvadavime iš vokiečių okupacijos. 1919 m. sausio 3 d. Pabradėje buvo gauta žinia, kad lenkai legionieriai netikėtai pagrobė tarybų Lietuvos sostinę. Tą pačią dieną pulkas išžygiavo Vilniaus link ir 1919 m. sausio 5 dienai besibaigiant, 5 Vilniaus pulko ir Pskovo divizijos 1-mos brigados pastangomis miestas buvo išvalytas nuo lenkų legionierių.

Vėliau 5 Vilniaus pulkas buvo įjungtas Lietuvių šaulių divizijos sudėtin ir buvo vadinamas 7-tu Lietuvių šaulių pulku“.

Taip gražiai aprašoma to pirmojo lietuvių raudonarmiečių pulko kilmė. Tačiau, kritiškai pažvelgus, iškyla pora kabliukų. Pirmiausias ir reikšmingiausias jų yra tas, kad pulkas buvo formuojamas „iš Lietuvoje gimusiųjų kitų tautybių asmenų“. Tai-

gi tiksliau būtų buvę vadinti jį Lietuvos pulku, bet rusai tuomet dar nebuvo pagimdę tarybinės Lietuvos.

Subolševikėję lenkai turėjo taip pat savo raudonuosius dalinius, tai tie kitos tautybės asmenys galėjo būti tik tada vadinamieji baltarusiai, su kuriais vėliau buvo sudaryta ir bendra bolševikų partija. O jau gudu gali pasivadinti kiekvienas rusas. Taigi nėra abejonės, kad lietuvių tame pulke buvo labai maža. Nepaminėta nė viena lietuvio karininko pavardė, nes tokių ten tikrai nebuvo. Vadinas, tai buvo paprastas, „vienas iš daugelio" įvairių tautybių vardais pavadintų rusų raudonarmiečių pulkų.

Matyti, kad tas vardas buvo bolševikų agitatorių naudojamas propagandos tikslams. Panevėžyje įvykusio mitingo priimtoje sveikinimo rezoliucijoje (Brb. 21 dok.) yra taip pasakyta: „Asmenyje 5-to Vilniaus pulko sveikiname visą internacionalią raudonąją armiją".

Antras nebūtas dalykas, kad tas pulkas savo išvadavimo žygyje tikrai ką nors išvadavo. Ne 5-tojo Vilniaus pulko spaudžiama, bet savo vadovybės įsakymu visa vokiečių kariuomenė traukėsi, o rusai tik slinko paskui ją.

Jei prisiminsime laikinosios rev. Lietuvos d. ir v. vyriausybės 1918 m. gruodžio 26 d. nutarimą paskirti tame rajone operuojantiems Raudonosios armijos daliniams komisarą d. Norvidą, tai turėsime pripažinti, kad toji kariuomenė nerodė didelio entuziazmo. Jis pravertė dvi savaites, kol „išjudino" ją į tą skambų „atvadavimo žygį".

O apie tos pačios vyriausybės 1918 m. gruodžio 25 d. nutarimą formuoti Kauno pulką yra žinių (Brb

394 p.) 72-je pastaboje: „1919 m. sausio 12 d. Vilniuje buvo pradėtas formuoti Kauno šaulių pulkas (vėliau jis buvo pavadintas 1-muoju atsargos batalionu). To pulko branduolį sudarė 180 iš Kauno atvykusiųjų savanorių ir taip pat savanoriai iš Vilniaus gub."

Jau pats nusmukimas į batalioną reiškia, kad vienintelis bandymas sudaryti bolševikų dalinį Lietuvos sostinėje taip pat nepavyko. Jei kalbama apie savanorius iš Vilniaus gub., tai reiškia, kad jame tarnavo gal dar keletas gudų, o kiek stigo, papildė rusai.

Rengdamasi okupuoti 1918 metais nepriklausomomis pasiskelbusias Pabaltijo valstybes, bolševikinė Rusijos vyriausybė dangstėsi tų tautų vardais, skelbdama fiktyvias jų revoliucines vyriausybes, ir įvykdė tikrą maskaradą tuos kraštus grobti pasiųstoje kariuomenėje.

Kaip matėme, 5 Vilniaus šaulių pulkas buvo 1918 m. įjungtas į Vakarų šaulių diviziją. Bet ir ji buvo tuo pat metu organizuojama. Smulkesnių žinių apie ją randame (Brb. 394 p.) pastaboje 73 nr.: „Raudonosios armijos Vakarų šaulių divizija buvo suformuota Maskvoje 1918 m. rudenį. Jos branduolį sudarė lenkų revoliuciniai daliniai, spalio revoliucijos pradžioje perėjusieji į tarybų valdžios pusę. 1918 m. pabaigoje Vakarų šaulių divizijos pulkai dalyvavo Baltgudijos išlaisvinime iš vokiečių okupacijos. 1919 m. birželio mėn. divizija pavadinta 52 šaulių divizija".

Dar ryškiau rusų bolševikų būdą organizuoti „tautinius" dalinius matome iš to, kad atsirado net

visa lietuvių šaulių divizija. Tai šitaip aprašyta dokumentų rinkinyje (Brb 80 dok.):

„Raudonosios armijos Lietuvių šaulių divizijai įsakymas ryšium su jos suformavimu. Nr. 25. 1919 m. sausio 26 d. §1. Karo revoliucinės tarybos š. m. sausio 21 d. paskelbtu nutarimu, Pskovo divizija pavadinta Lietuvių divizija ir pavedama laikinajai Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybei su įpareigojimu papildyti ją iki etatinės sudėties pirmiausia pagrindiniais Lietuvos gyventojais“...

§2-me išvardyti iš eilės šeši Pskovo divizijos pulkai, kurie pavadinami atitinkamais Lietuvių divizijos pulkais. Ir priduriama: „Visos likusios Pskovo divizijos dalys, valdybos ir įstaigos turi būti vadinamos atitinkamomis Lietuvių divizijos dalimis, valdybomis ir įstaigomis“.

„§3. Vakarų divizijos 5 Vilniaus pulkas perduodamas Lietuvių divizijai ir įskaitomas į 3 brigados sudėtį...

§4. Ateityje 5-tą Vilniaus pulką vadinti 7 Lietuvių divizijos pulku.

§5. Visos Lietuvių divizijos dalys, valdybos ir įstaigos privalo tuojau pasirūpinti pagaminti naujus antspaudus, formuliarus ir štampus.

Lietuvių šaulių divizijos vadas, generalinio štabo (karininkas. Aut.) Olderogge, komisaras Grigorjev, štabo viršininkas, gen. štabo (karin.) Makulovič“.

Taigi, nesugebėjusi nė lietuvių raudonarmiečių būrio suorganizuoti, laikinoji Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybė per penkias savaites po to, kai pasiskelbė, turėjo net ištisą „lietuviškos“ raudonosios armijos diviziją. Bolševikai dažnai tyčiojasi,

kad Lietuvos kariuomenėje tarnavo keletas kitataučių, k. a.: Katche, Štencelis ir kiti Lietuvoje gimusieji aukštesnieji karininkai. Betgi tų trijų raudonosios Lietuvių divizijos vadų pavardžių niekas Lietuvoje negirdėjo. Suprantama, kad joje nebuvo nė žemesnio laipsnio lietuvių karininkų. Bolševikai mėgsta pasigirti, tai jei būtų bent vieną lietuvį turėję, tikrai būtų paminėję.

Besidomėdamas Žemaičių pulku, patyriau, kad toks pat maskaradas buvo vykdomas ir Latvijoje. Apie Žemaičių pulką sakoma, kad jis Šiauliuose priklausė Raud. armijos Internacionaliai divizijai O kas ji buvo, paaiškina (Brb 397 p.) 97 pastaba:

„Atskira internacionali divizija buvo suformuota Maskvoje 1918 m. lapkričio mėn. pabaigoje. Jos sudėtin įėjo 39, 41, 47 ir 60 darbininkų pulkai. Nuo 1919 m. sausio mėn. divizija sudarydama tarybų Latvijos kariuomenės kairįjį sparną, kovojo šiaurės Lietuvos teritorijoje. Internacionali divizija sausio mėn. pabaigoje pavadinta tarybų Latvijos 2-ja šaulių divizija, žygiavo Panevėžio-Šiaulių-Telšių ruožu. Divizija veikė artimame kontakte su Žemaičių pulku ir vietiniais partizanų būriais. 1919 m. birželio 7 d. 2-ji šaulių divizija buvo išformuota ir įjungta , 4-ją Smolensko diviziją“.

Taigi aiškiai matome, kad kol jiems buvo reikalinga, rusai savo raudonarmiečių pulkus pridengė tautinių kariuomenių kaukėmis, o kai užgrobimas nepavyko ir nebebuvo reikalo taip vaidinti, tai taip pat lengvai tas kaukes nuėmė ir tuos dalinius vėl pavadino eiliniais Rusijos vieningos Raudonosios armijos pulkais.

8. L IR BKP CK-TAS VIRSTA REVOLIUCINE LIETUVOS DARB. IR VALST. VYRIAUSYBE

Lietuviai bolševikai nuo Kapsuko laikų ligi šiol nesiliauja tvirtinti, kad laikinoji nepriklausomos Lietuvos vyriausybė buvo vokiečių padaras. Savo raštuose (Kps 1,59 p.) Kapsukas taip pasakoja: „Vienok vokiečių okupantai jau matė, kad jie vieni nebegali valdyt Lietuvos, ir užtat lapkričio pradžioje leido sudaryt Voldemarui pirmąją Lietuvių Tarybos valdžią, kuri, žinoma, visame kame turėjo klausyt vokiečių okupantų".

Dokumentų rinkinio (Brb 24 p.) įžangoje dar pridedama, kad „Taryba amžiniems laikams pardavė valstiečius ir darbininkus vokiečių dvarininkams, fabrikantams, pirkliams ir finansiniams spekuliantams".

„Gimtasis kraštas" 1968 m. 38 nr. skelbia net tokią nesąmonę: „Vokiečiams leidus, Lietuvos Taryba paskelbia „nepriklausomą Lietuvą". O to paties laikraščio 52-me nr. M. Jackevičius nepasidrovėjo panašius tvirtinimus pakartoti laisvajame pasaulyje gyvenantiems lietuviams netgi ištisu straipsniu „Buvo taip, o ne kitaip". Dejuodamas, kad niekas netiki bolševikų pasakoms, autorius skundžiasi: „Prieš pusę amžiaus Lietuvoje vykusi proletarinė revoliucija — gerai žinomas istorijos faktas. Tačiau lietuviškoji buržuazija stengėsi vėliau šiuos revoliucinius įvykius nuslėpti arba iškreiptai juos pavaizduoti. Lygiai taip pat elgiasi svetur įsikūrę „vaduotojai", lietuviškosios buržuazijos likučiai. Jie toliau traukia seną giesmę, kad, girdi, 1918-1919 metais Lietuvoje nebuvo jokio revoliucinio judėjimo, kad

darbo žmonės su ginklu rankoje nekovojo dėl socializmo pergalės".

Čia paminėjau tik porą būdingesnių pavyzdžių, bet tokių ir panašių tvirtinimų pilni visi bolševikų raštai.

Kokia ta „revoliucija" buvo iš tikrųjų, matėme iš jų pačių dokumentų. Kad Lietuvos taryba, kurios rinkimuose dalyvavo ir jų veikėjas Eidukevičius, paskelbė nepriklausomą Lietuvą prieš vokiečių norą ir tik nepailstamomis grumtynėmis su okupantu ir dideliu apsukrumu pasiekė tai, kad buvo sudaryta laikinoji vyriausybė, rodo neginčijami, autentiški šaltiniai. O lietuviai bolševikai nuo pat savo atsiradimo buvo ir tebėra įrankis rusams pavergti Lietuvą ir jų tikslams išnaudoti dvasines ir fizines jėgas. Jie akiplėšiškai tebeginčija, kad nepriklausomoji Lietuva buvo tarptautinio kapitalizmo pavergta ir tik jie dabar sukūrę tikrai suverenią Lietuvą.

Tačiau jų ideologas Kapsukas labai atvirai prisipažino, kad lietuviai bolševikai niekada nesiekė Lietuvos nepriklausomybės, nes joje jie nepajėgtų įvesti bolševikų diktatūros. Tai gali padaryti tik Rusija. Todėl lietuviai bolševikai ir tegali egzistuoti vergiškai vykdydami jų valią.

Kapsukas (120 p.) taip rašo: „L ir BKP niekada nestatė nepriklausomybės obalsio. Ji laikė šį obalsį buržuazinių ir smulkiai-buržuazinių partijų obalsiu, kas taip aiškiai pasireiškė pasaulinio imperialistinio karo metu. Ji tvirtino, kad mažųjų valstybių nepriklausomybė imperializmo viešpatavimo gadynėj — tai esąs tik darbo masių apgaudinėjimas ir nešąs darbininkų klesai dar didesnį pavergimą. Dar reakcingesnis esąs nepriklausomybės obalsis buvu-

sios Rusijos imperijos teritorijoj. Čia nepriklausomybė visų-pirma, tai esąs atsirubežiavimas nuo revoliucijos, būtent nuo socialinės revoliucijos. Mūsų partija ne kartą kėlė aikštėn tą buržuazinį melą".

Tokių įsitikinimų buvo ne vienas Kapsukas. Maskvos bolševikų c. b. protokoluose (prot. 11 nr., 1 sk.) minimos įdomios diskusijos dėl siuntimo partinių darbuotojų į Lietuvą. Eidukevičius pareiškė tokią nuomonę: „Nustoję Rusijoj Tarybų, nustosime savo socialistinės Tėvynės, bet, kad ją išlaikius, reikalinga rūpintis apie revoliuciją kituose kraštuose"... O Pr. Mickevičius taip jį papildė: „Darbas Tarybų įstaigose — tai mokslas. Atsakomų darbininkų atitraukimas — Taryboms kenksmingas; tie gi, kurie nesvarbūs Rusijoje, kaip savistoviai negalį dirbti, bereikalingi ir Lietuvoje"...

Todėl, siekdami tokio lietuvių bolševikų idealo, Kapsukas ir jo pasekėjai smerkia visas lietuvių pastangas išgauti lietuvių tautai nepriklausomybę. Būdingas tuo atžvilgiu nepakantos ir pagiežos pilnas jo atsiliepimas apie lietuvių bandymą su vokiečių pagalba atsikratyti jau ištisą šimtmetį neštojo rusų jungo. Jis rašo (Kps. 1,26 p.): „Kaip tik 1915 m. rudenį vokiečių imperialistai užgrobė Lietuvą, tuoj didieji Lietuvos patriotai ir social-patriotai pasidavė vokiečių imperialistų įtakai ir ėmė visokiais būdais niekinti caro Rusiją, kaip neseniai niekino kaizerinę Vokietiją. Nepasitikėdami nieko įgyti kovos keliu, bijodami, kad dėl jos nenustotų šiltų savo vietų, jie, kaip pirmiau keliaklupsčiavo prieš caro valdžią, taip dabar pradėjo keliaklupsčiauti prieš vokiečių imperialistus-grobikus ir kaizerinę Vokietijos valdžią ir laukti sau iš jų Lietuvos nepriklausomybės

pripažinimo. Tą mintį jiems patys Vokietijos imperialistai pakišo, kad tuo būdu palengvinti sau Lietuvos prijungimą Vokietijai".

Pirmas agitacinis šmeižtas yra tos „šiltos vietos". Iš tikrųjų, rusai, pasitraukdami iš Lietuvos, evakuavo visas įstaigas ir įmones. O ir jiems viešpataujant nė vienas lietuvis negaudavo savo krašte jokios tarnybos. Kalbėjimai apie „kovos kelią" yra niekuo nepagrįsti, nes beginkliai lietuviai nebuvo galingesni už jo garbinamuosius rusus. Jei rusų armijos nesugebėjo atsispirti vokiečiams, tai negalima reikalauti, kad lietuviai būtų su jais kovoję. O jau apie keliaklupsčiavimą tikrai nepriderėjo kalbėti paklusniam rusų tarnui.

Ypač įsidėmėtinas jo paskutinis sakinys, nes jis paimtas iš bolševikų gyvenimo, tik sukeisti vardai. Kaip jau žinome, Stalinas pakartotinai vertė juos pasiskelbti Lietuvos vyriausybe, suprantama, tuo norėdamas sau palengvinti Lietuvą prisijungti prie Rusijos.

Kitoj vietoj (30 p.) jis pats prieštarauja savo teigimui apie „paduotą mintį", kai, rašydamas apie Vilniaus Seimą, tvirtina: „O tuo tarpu Lietuvoj siautė žiauriausia vokiečių okupacija, prieš kurią tie ponai ir nemanė kovoti. Negi galima vadint kova jų landžiojimą po vokiečiu imperialistų priemenes, alkūnių jiems bučiavimą ir rūpinimąsi tokiu būdu išprašyt sau iš jų Lietuvos nepriklausomybę".

Pirmą kartą nepriklausomos Lietuvos reikalavimas buvo oficialiai paskelbtas 1916 m. birželio mėn. pavergtųjų tautų kongrese Lozanoje (Dšm. 57 p.). Tada tikrai siautėjo neribota okupacija, o leisdami sušaukti Seimą, vokiečiai jau buvo daug sukalbamesni.

Betgi panagrinėkime arčiau tos Stalino įsakymu pasiskelbusios laikinosios revoliucinės Lietuvos darbininkų ir vargingųjų valstiečių vyriausybės sensacingo atsiradimo eigą. Prisiminkime, kad pirmojo Lietuvos komunistų suvažiavimo metu, 1918 m. spalio 1-3 dienomis, Lietuvoje buvo 3 bolševikai iš 10.000 gyventojų.

Straipsnyje apie tos vyriausybės sudarymą (Kps. 1,115 p.) Kapsukas taip rašo: „Lietuvos ir Baltarusijos kompartija tuo laiku ėmė greit augt. Per pirmąjį suvažiavimą, įvykusį 1918 m. spalio 1-3 d., ji dar buvo visiškai silpna. Iki gruodžio pradžios, kaip sako savo pranešime to laiko CK sekretorius, užaugo 3-4 kartus“...

Nors tai tvirtina pats bolševikų vadas, vis dėlto labai sunku tokiu stebuklu patikėti. Bet mūsų samprotavimų net ir jis nepakeičia. Jei partija ligi gruodžio 16 d., kai buvo išleistas tos vyriausybės manifestas (Brb. 18 d.), būtų net 5 kartus padidėjusi, tai ir tada Lietuvoje tegalėjo būti vos apie 4.000 bolševikų, taigi vos 4 bolševikai iš 3.000 gyventojų.

Dėl to reikia tik stebėtis bolševikų drąsa ir akiplėšiškumu skelbti manifeste (Kps. 1,125 p.): „Sukilusiųjų Lietuvos darbininkų ir vargingųjų valstiečių vardu, Lietuvos raudonarmiečių vardu, skelbiame karinės Vokietijos okupacijos, Lietuvos Tarybos ir visų kitų buržuazinių tautinių tarybų ir komitetų valdžią nuversta. Visa valdžia pereina į Lietuvos darbininkų, bežemių ir mažažemių atstovų sovietų rankas“.

Manifesto tekste yra dar viena tokia pat ilga ir nemažiau melaginga tirada: „Pasiremdama sukilusiųjų prieš okupacinę valdžią ir jos agentą — kontr-

revoliucinę Tarybą, ir nepripažįstančiųjų nei jokio anglo-prancūzų-amerikonų kapitalistų kontrrevoliucinio bandymo įsikišti į dirbančiųjų masių likimo sprendimą, Lietuvos darbininkų, valstiečių varguomenės ir raudonarmiečių valia, Lietuvos ir Baltgudijos komunistų partijos CK skelbia laikinąją Lietuvos darbininkų ir valstiečių valdžia". (Brb. 18 d.)

Įsidėmėtina, kad net „Gimtasis Kraštas", minėdamas tos vyriausybės 50 metų sukaktį (1968 m. 50 nr.), pasidrovėjo tokias nesąmones kartoti ir pacitavo tik antrąjį manifesto sakinį: „Visa valdžia pereina"...

Reikia pasakyti, kad tos „vyriausybės" sudarymas yra labiausiai miglotas dalykas visoje komunistų istorijoje. Kai net nutarimas paskirti pulko komisarą buvo protokoluojamas, tai apie vyriausybės sudarymą nėra paskelbtas joks dokumentas. Tik pastaboje 36 nr. (Brb. 389 p.) rašoma: „Laikinosios revoliucinės Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybės manifestas buvo V. Mickevičiaus-Kapsuko parašytas ir 1918 m. gruodžio 8 d. L ir BKP CK posėdyje patvirtintas. Nutarimas apie Laikinosios rev. Lietuvos darb. ir valst. vyriausybės sudarymą buvo priimtas Lietuvos komunistų partijos CK posėdyje 1918 m. gruodžio 7 d. Asmeninis vyriausybės sąstatas buvo CK patvirtintas gruodžio 8 d. Gruodžio 10 d. vyriausybės dalis (V. Kapsukas, K. Kernovičius, A. Jakševičius), sekdama Lietuvos KP CK nurodymą, išvyko į Daugpilį organizuoti tarybinės valdžios organus Lietuvos šiaurės rytų ir rytiniuose rajonuose. V. Kapsukas sugrįžo į Vilnių 1919 m. sausio 7 d".

Čia aiškiai išlenda tendencija sudaryti įspūdį,

kad toji vyriausybė tariamai rėmėsi Lietuvos darbo žmonių valia, o ne rusų diriguojamo L ir B KP-jos CK-to pataikūnišku sprendimu. Čia sąmoningai painiojamos dvi partijos ir vienas nė vienai tų partijų aiškiai nepriskirtas CK. Gruodžio 8 d. minimas L ir BKP CK, o gruodžio 7 d. ir 10 d. Lietuvos komunistų partijos CK. Betgi žinoma, kad rusai neleido lietuviams bolševikams sudaryti lietuvių kom. partijos, todėl tuomet tebuvo tik vienas rusų kontroliuojamas L ir BKP CK. Tik neakylą skaitytoją daugiau klaidindami, rašydami jie sąmoningai nesilaikė chronologijos, nes tik tuo būdu galėjo įsprausti tarp eilučių tą nebuvėlį LKP CK. Reikia atsiminti, jog ir manifeste buvo aiškiai pasakyta, kad Lietuvos a. ir valst. vyriausybę sudarė L ir BKP CK.

Akiplėšiškų klastojimų užtinkame 1968 m. „Komunisto" 8 nr. paskelbtame Maliukevičiaus straipsnyje „LKP įsikūrimo išvakarėse".

Neginčijamas faktas, kad lietuviai bolševikai Rusijoje neturėjo savarankios komunistų partijos, o sudarė tik rusų KP lietuvių sekciją. Rusai buvo įsteigę tam tikrą liaudies komisariatą (jų pavergtų. Aut.) tautų reikalams, o įvairioms tautoms buvo prie jo sudaryti iš rusams paklusnių bolševikų tų tautų komisariatai. Taigi buvo ir lietuvių reikalams komisariatas su komisaru V. Kapsuku priešakyje.

Tačiau lietuviai bolševikai savo raštuose sąmoningai ir labai nuosekliai stengiasi visur sudaryti įspūdį, kad jų partijos pirmtakai patys buvo savarankūs ir atstovavo suvereniai Lietuvai.

Maliukevičius savo straipsnio įžangoje ir toliau, klastodamas protokolus, 1917 metais prie SFTR liaudies komisariato tautų reikalams įsteigtą-

jį komisariatą vadina Lietuvos reikalų komisariatu.

Taip yra parašyta mano pirmiau cituotoje jo tiradoje apie c. b. „didelį vaidmenį“, o protokoluose kaskart „L. r. Komisariatas“ falsifikuojama į „L(ietuvos) r(eikalų) komisariatą“ (Prot. 19 nr., 1 p. ir visur kitur).

9. LAIK. REV. LIETUVOS DARB. IR VALST. VYRIAUSYBĖS MIZERIJA

Bet yra labai įdomių įrodymų, kad CK turėjo didelių sunkumų net sukombinuoti bent kiek patikimesnės išvaizdos „vyriausybę“.

Kapsukas (123 p.) taip aprašo vyriausybės sudarymo eigą: „Sudarant Laikinąją revoliucinę valdžią buvo vaduojamasi tuom, kad būtų įvesti jon labiausia ištirti ir populiarūs masėse komunistai ir kuodaugiausia darbininkų. Bet kadangi Lietuvos ir Baltarusijos kompartija buvo labai jauna, tai labai maža iš ko buvo pasirinkti. Teko traukt į valdžią dargi visiškai nauji žmonės. Tokiu būdu išėjo taip, kad kai-kurie revoliucinės Lietuvos valdžios nariai buvo nepakankamai susirišę su Lietuvos ir Vakarų Baltarusijos darbininkų klesa ir mažai žinomi masėse; bolševikiškas gi daugelio stažas buvo labai mažas; darbininkai įėjo tiktai du. Kaslink tautinės sudėties, ji buvo patenkinama: 4 lietuviai, 2 lenkai ir 2 žydai. Baltarusių klausimas pas mus tada dar nebuvo iškilęs, pagaliau, Vilniuj nebuvo galima rast nei tinkamų baltarusių kandidatų“.

Iš šio Kapsuko prisipažinimo galime padaryti dar porą kitų, dabartiniams Lietuvos valdovams ne-

naudingų išvadų. Pirmiausia, kad L ir BKP buvo gryniausia rusų kombinacija, kaip ir vėliau jos sudarytoji vyriausybė, ir nieko bendra su tikrove neturėjo. Pats Kapsukas pabrėžia, kad baltarusių klausimas visai nekilo, nes jiems partijoje atstovavo rusų patikėtiniai. O vis dėlto lietuviai bolševikai paklusniai vartojo rusų prikergtąjį baltarusių vardą.

Kapsukas menkai tenusimanė apie jam „valdyti" pavestos Lietuvos gyventojų tautinę sudėtį, jei jis buvo tos nuomonės, kad lenkai ir žydai sudarė 50 % visų gyventojų.

Pagaliau visiems lietuviams pravartu žinoti dar vieną Kapsuko prisipažinimą (121 p.), kad „nepriklausomos socialistinės Lietuvos ir Baltarusijos sovietų respublikos paskelbimas tėra priimamas tik su tikslu, kad tokiu būdu išmušt ginklą iš rankų, kaip vidujinių, taip ir užsieninių sov. valdžios priešų kurie tvirtino, kad Lietuvos sovietų valdžia esanti okupacinė valdžia, atneštoji raudonarmiečių durtuvų pagalba". Tai tvirčiausias, paties Kapsuko patvirtintas įrodymas, kad visas vaidinimas dėl vyriausybės sudarymo buvo vykdomas tik todėl, jog rusai galėtų paneigti jiems metamuosius kaltinimus dėl okupacijos. Be to, aiškėja, kad rusai iš karto buvo sukombinavę ne tik L ir BKP-ją, bet ir Lietuvos ir Baltgudijos respubliką. Tik priversti skubiai žygiuoti paskui atsitraukiančius vokiečius ir okupuoti Lietuvą, jie nesuspėjo surasti baltgudžių marijonečių ir pirmiausia paskelbė tik Lietuvos vyriausybę. Tą komediją vaidindami, rusai vėliau sušaukė Minske tariamai baltgudžių suvažiavimą, sudarė Baltgudžių respubliką ir sujungė ją su Lietuva. (Brb 92 ir 93 dok. ir 84 pastaba). O 6-toje pastaboje rašoma, kad

Kapsukas „1918-1919 metais buvo tarybinės Lietuvos vyriausybės galva, ir po sujungimo jos su Baltgudijos STR buvo L ir BSTR liaudies komisarų tarybos pirmininkas“.

Yra dar vienas tos revoliucinės vyriausybės mizerijos įrodymas ir dar aiškesnis paryškinimas, kokia ji visiškai bevertė Lietuvos bolševizmo istorijai (Brb 19 dok.):

„Laikinosios revoliucinės Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybės pasitarimo protokolas apie organizavimą vyriausybės aparato. Daugpilis. 1918 m. gruodžio 18 d.

1. Klausyta: Komisariatų arba skyrių organizamas.

Nutarta: Dėl mažo skaičiaus atsakingų veikėjų, kurie galėtų vadovauti pavieniams skyriams, ir suprantant, kad pavienių skyrių organizavimas būtų perankstus, kadangi šiuo metu visas Laikinosios revol. Lietuvos d. ir valst. valdžios darbas turi būti panašus į kitų Rusijos socialistinių tarybų respublikų federacijos karo-revoliucinių komitetų darbą, todėl apsiribota vieno skyriaus organizavimu, kuris padalinamas į šiuos poskyrius: 1) agitacijos, 2) informacijos ir 3) buhalterijos.

2. Klausyta: Bendradarbių pareigų pasiskirstymas.

Nutarta: Bendradarbių pareigas pasiskirstyti sekančia tvarka: Drg. Rapolas, Stepono sūnus, Rasikas — karo komisaras, drg. Jakševičius — politinis Ežerėnų rajono komisaras, drg. Kernovičius — iždininkas, drg. Nevedomskis — l. e. sekretoriaus p., drg. Kazanovičius — buhalteris, drg. Urbanovičius — literatūros platinimo tvarkytojas, draugai Marko-

vičius, Giluntas ir Epšteinas — literatūros platinimo tvarkytojo pavaduotojai, drg. Bartkus — leidinių tvarkytojas, drg. Glodekas — agitatorius, dd. Petrauskas ir Markovičius paliekami ryšiams. Pirmininkas V. Mickevičius-Kapsukas. Už sekretorių Nevedomskis". Iš jų tik Jakševičius ir Kernovičius buvo vyriausybės nariai.

Taigi šiame dokumente matome juodu baltame užfiksuota, kad Kapsukas faktiškai niekada nebuvo joks sukilusiojo Lietuvos proletariato vyriausybės galva, o tik vienas paprasčiausių RSFTR vietinių karo revoliucinių komitetų pirmininkas.

O tas pareigų tarp „velnio tuzino" bendradarbių paskirstymas primena man seną humoristinę rusų dainą apie 1905 m. rusų karą su japonais. Neginčijama tiesa, kad rusai (caro ir bolševikų laikais) niekada nepajėgdavo sutvarkyti transporto. Vienu transsibirinio geležinkelio ruožu rusai nesuspėdavo pristatyti į tolimą Mandžūriją pakankamai maisto ir šaudmenų. Buvo dainuojama: „din dili, din dili, prikatili (atriedėjo) ikonų (šventųjų paveikslų) pilni vagonai"... Mat, dievobaimingieji rusai laimino jomis savo karius, o vyriausybė siuntė jas vietoj ginklų...

Panašiai rengėsi kariauti narsieji lietuviai komunistai. Tik, netikėdami į šv. paveikslus, jie tikėjosi nugalėti priešus... proklamacijomis. Juk iš trylikos bendradarbių šeši buvo skiriami propagandai: vienas leidinių, suprask, proklamacijų spausdinimo tvarkytojas, vienas jų platinimo tvarkytojas su trim padėjėjais ir vienas agitatorius — proklamacijų aiškintojas. Pagalvokite tik, kad Lietuvos proletariatas jau buvo paskelbtas sukilusiu, tai bene tie propagandininkai rengėsi tomis proklamacijomis nugalėti „buožes"?..

Taigi, vėl matome, kad skelbiamas dokumentas net apie buhalterio ir agitatorių paskyrimus. O kad niekur neskelbiamas L ir BKP CK protokolas apie vyriausybės sudarymą, tai nereikia didelės fantazijos suprasti, kad ten skiltyje „svarstyta“ tikriausiai yra parašyta: „Tautybių komisaro J. V. Stalino reikalavimas paskelbti Lietuvos ir Baltgudijos respublikos karo revoliucinę vyriausybę“.

Tokiai išvadai pasidaryti medžiagos randame paties Kapsuko atsiminimuose. Kaip uolus Stalino mokinys, jis smulkiai aprašinėja Stalino patarimus, kaip reikia vykdyti proletarinę revoliuciją, ir 119 psl. šiaip prasitaria: ... „d. Stalinas mus mokino, jog, prasidėjus ten revoliucijai, ir krinkant okupacinei valdžiai, reikia neduot sustiprėt kontrrevoliuciniams buržuazijos organams, o tuojau sudaryt ten savo revoliucinės valdžios organus. Kaslink Lietuvos dar gruodžio pradžioj buvo pasiūlyta d. Stalino tuojau sudaryt revoliucinę Lietuvos valdžią“.

O 120 psl. dar prideda: „Greitu laiku buvo gautas d. Stalino laiškas, *RKP(b) CK vardu rašytas* (Mano pabraukimas), kuriame dar griežčiau buvo išreiškiama mintis, kad reikia neatidėliojant sudaryti Lietuvos darbininkų ir valstiečių valdžią. Tai turėjo mums sprendžiamos reikšmės, nors aiškaus supratimo, kad reikia tuoj kurt revoliucinė Lietuvos valdžia mūsų eilėse dar ir tada nebuvo“...

Sugretinę jo posakius „gruodžio pradžioje“, „greitu laiku“, „neatidėliojant sudaryt“ su Brb. 36 pastabos žiniomis, jog gruodžio 7 d. buvo priimtas nutarimas sudaryti revoliucinę vyriausybę, o gruodžio 8 d. patvirtinta ir jos asmeninė sudėtis, ne-

klysime tvirtindami, jog antrasis laiškas sekė tuojau po pirmojo ir buvo RKP CK oficialus ultimatyvus reikalavimas. Be to, čia Kapsukas dar kartą prisipažįsta, kad aklai vykdė rusų reikalavimus, nors „aiškaus supratimo", ką daro, ir neturėjo.

Ne tik nepaskelbtieji dokumentai duoda mums progos pasijuokti iš jų nieku nepagrįsto didžiavimosi. Tačiau ir paskelbtuosius dokumentus jie nesugebėjo taip gerai išsijoti, kad jie visi tarnautų jų darbų rimtumui įrodyti.

Prisimindami nepriklausomos Lietuvos kūrimosi laikus, mes, vieni stengdamiesi pateisinti, o daugelis su kartėliu ir net pašaipa, prisimindavome pirmojo ministerio pirm-ko prof. Voldemaro 1918. XII. 18 pasitraukimą pavojaus valandą iš Vilniaus į Paryžių „ginti Lietuvos neutralitetą". Tuo faktu lietuviai komunistai remia savo teoriją, kad „buožės" bailūs, tik bolševikai yra drąsūs kovotojai...

O iš šių dokumentų aiškėja, kad dar didesnės pajuokos yra nusipelnęs jų tėvas Kapsukas savo donkichotiškais žygiais. Mes jau matėme, kad, turėdamas vos 4 komunistus iš 3.000 gyventojų, jis skelbėsi „sukilusiojo Lietuvos proletariato" vadu. Matėme, kad jis ir dar pora jo bendrų, jausdami, kad Vilniuje darosi per karšta, jau gruodžio 10 d. išsineš-dino, kaip žiurkės nuo paskęsti skirto laivo, į nepavojingą, jų globėjų rusų valdomąjį Daugpilį. Iš pareigų paskirstymo protokolo aiškėja, kad jis ten tesukrapštė vos 13, taigi tik „velnio tuziną" bendradarbių savo „komisariatų arba skyrių organizavimui".

Ar bereikia geresnio siužeto komiškai operetei? — vadas su trylika bendrų, sėdėdami Rusijoj, netgi tikriau — rusų pagrobtame Latvijos mieste, skelbia

manifestą apie valdžios perėjimą Lietuvoje į jo vadovaujamų darbininkų, bežemių ir vargingųjų valstiečių sovietų rankas!

10. RUSŲ PADIKTUOTASIS LAIKINOSIOS REVOLIUCINĖS LIETUVOS DARB. IR VALST. VYRIAUSYBĖS MANIFESTAS

Jei kam būtų dar per maža įrodymų, kad ta tariamoji vyriausybė vaidino tik marijonečių teatrą, tam galima papasakoti dar apie tos vyriausybės deklaracijos — manifesto redagavimo eigą. Niekas neginčija, kad tą manifestą redagavo Kapsukas. Prisiminkime, kad nepriklausomos Lietuvos vyriausybė kreipdavosi į tautą atsišaukimais. Manifestus skelbdavo carai, o pirmąjį komunistų manifestą parašė Karlas Marksas. Taigi galima suprasti, kad ir Kapsukas, jausdamasis dideliu vyru, susiviliojo pasekti anų pėdomis. Deja, aiškėja, kad tas manifestas ilgai užtruko cenzūroje, todėl buvo paskelbtas visą savaitę vėliau po vyriausybės sudarymo.

Netgi 1934 m., gyvendamas Rusijoj, Kapsukas, matyt, laikė reikalinga JAV spausdinamoje knygoje pabrėžti savo paklusnumą Stalinui. Sakyčiau, jis rodė, kad ir 1918 m. nedrįso „savo nuomonės turėti", aklai laikėsi rusų nurodymų. Savo knygoje (124 ir 125 p.) jis rašė: „Ties manifestu reikia truputį sustoti. Pirmajam projekte, kurį L ir BKP CK buvo patvirtinęs, buvo kalbama tiktai apie laikiną revoliucinę Lietuvos darbininkų valdžią... RKP (b) CK-ui peržiūrint jį. Laikinoji darbininkų valdžia buvo pavadinta Laikinąja revoliucine darbininkų ir vals-

tiečių valdžia, tikriau, darbininkų ir vargingųjų valstiečių valdžia“...

„Kas dėl santykių su RSFSR, pirmajam tekste buvo pasakyta, kad sovietų Lietuva kurs naują gyvenimą tais pat pamatais, kuriais jis yra kuriamas RSFSR, ir kad eis su ja ranka į ranką; vėliau, peržiūrint manifestą RKP (b) CK-te, buvo pataisyta: „a t e i t y“ eis ranka už rankos su Sovietų Rusija ir su visomis kitomis šalimis, einančiomis socialistinės revoliucijos keliu“. Manifesto gale buvo išbrauktas obalsis: „Lai gyvuoja vienybė su RSFSR!“ Tai, žinoma, nereiškia, kad būtų buvęs atmetamas Sovietų Lietuvos vienijimasis su RSFSR, bet tuom RKP (b) CK norėjo labiau pabrėžti Lietuvos sovietų respublikos savarankumą. Savaranki būdama, ji ateity gali liuosu noru susijungti su RSFSR ir kitom socialistinėm valstybėm. Politinės to reikšmės mes tuomet da nesupratom“.

Taigi, nesuprato. Rašė, kaip buvo diktuojama, ir visomis keturiomis pasirašinėjo. Tai juk daugiau negu „suverenios Lietuvos“ vado parodija. O tuo suverenumu dabartiniai Lietuvos valdovai nepaliauja didžiuotis.

Tiesa, Rusijos Liaudies Komisarų taryba 1918 m. gruodžio 22 d. paskelbė (Brb. 23 d.): „Rusijos Tarybų valdžia pripažįsta Lietuvos Tarybų respublikos nepriklausomybę. Aukščiausia Lietuvos valdžia Rusijos Tarybų valdžia laiko Lietuvos Tarybų voldžią, o ligi jų suvažiavimo — drg. Mickevičiaus Lietuvos darbininkų vyriausybę“.

Kaip ir galima buvo tikėtis, dokumentų rinkinyje nėra paskelbtas tą nepriklausomybę, kaip dabar lietuviai bolševikai vadina, suverenumą naiki-

nantis dokumentas. Jį užtinkame dr. J. Pajaujo straipsnyje „Komunistų klasta ir veidmainiškumas“ (Vrp. 17 p.). Remdamasis „Lietuvos TSR istorijos šaltiniuose“ (Vilnius, 1958 m. III t., 191 p.) paskelbtu dokumentu, dr. Pajaujis rašo: „Kai Rusijos komunistai jau tarėsi pakankamai įsitvirtinę Pabaltijo kraštuose, tada jie prašneko kitaip, parodydami savo tikrąjį imperialistinį veidą. Aštuntasis Rusijos Komunistų Partijos kongresas 1919 m. kovo 19 d. priėmė tokią rezoliuciją apie nacionalines organizacijas: „Šiuo metu Ukraina, Latvija ir Baltarusija gyvena kaip atskiros Tarybų Respublikos. Tai yra šiuo metu išspręstas klausimas dėl valstybinio gyvavimo formų. Tačiau tai anaiptol nereiškia, kad Rusijos Komunistų partija turi, savo ruožtu, susiorganizuoti savarankiškų komunistinių partijų pagrindu... Aštuntasis suvažiavimas nutaria: turi būti vieninga centralizuota Komunistų partija su vieningu Centro Komitetu... *Visi Rusijos Komunistų Partijos ir jos vadovaujamų įstaigų nutarimai yra besąlygiškai privalomi visoms partijos dalims, nepriklausomai nuo jų nacionalinės sudėties. Ukrainos, Latvijos ir Lietuvos komunistų Centro Komitetai turi sričių komitetų teises ir yra visiškai pavaldūs Rusijos Komunistų Partijos Centro Komitetui*“ (mano pabr.) Gi visiems gerai žinoma, kad komunistų valdomuose kraštuose tikroji valdžia yra komunistų partijos centro komitetas. Tai štai kokia ta „nepriklausoma Tarybų Lietuvos Respublika“, kurios komunistų partijos centro komitetas yra „visiškai pavaldus“ Rusijos Komunistų Partijos Centro Komitetui“.

Ir taip pačių bolševikų skelbiamaisiais dokumentais galime įrodyti, kad nė viena Tarybų Rusijos respublika nėra nepriklausoma. Niekam nepaslaptis, kad bolševikai nuolat "atnaujina" savo istoriją. Cenzoriai ir specialios komisijos peržiūrinėja, košia visus raštus, koreguoja ir išmeta visa, kas gali būti priešinga jų skleidžiamosioms pasakoms, kad "buvo taip, kaip nebuvo". Bet vis dėlto, kritiškai panagrinėjus, galima surasti per tuos koštuvus pralindusius prieštaravimų grūdelius.

O reikia neužmiršti, kad tie iškošti ir išfiltruoti raštai spausdinami keleto šimtų puslapių storio knygose ir leidžiami dešimtų tūkstančių tiražais. Tokiais falsifikuotais raštais maitinami Lietuvos gyventojai, apverčiamos užsienių bibliotekos, ir jie pusvelčiui visur pardavinėjami laisvajame pasaulyje. Tuo būdu paprastas skaitytojas apglušinamas gausybe tendencingų tiesos iškraipymų ir nuolat kartojamų žodžių srautu: buožės, buržujai, kapitalistai, imperialistai, kraugeriai, išnaudotojai ir pn. Tačiau nesuprantama, kaip Lietuvos "mokslo žmonės" drįsta tokiais šaltiniais remti disertacijas apie okupuotos Lietuvos suverenumą. Jiems turėtų būti sudarytas naujas, iš kitokių mokslo titulų išskiriąs "daktarų žonglierių" laipsnis!

Juk ir pats gyvenimas rodo, kad netgi komunistinės satelitinės valstybės anaiptol nėra nepriklausomos. Rusų tankais buvo žiauriai užgniaužtos Vengrijos pastangos išsilaisvinti. Kas tai užmiršo, tam paskutinis Čekoslovakijos pavergimas turėtų priminti tikrąją satelitinių valstybių padėtį.

O Brežnevo doktrina juk yra ne kas kitas, kaip rusų pastanga oficialiai pripažinti teisę Rusijai

spręsti komunistinių valstybių likimą visur, kur tik rusų raudonarmiečių durtuvai gali pasiekti. Suprantama, kad tautos, kurios tik gali, stengiasi nuo tos priklausomybės ištrūkti.

11. LIETUVIAI BOLŠEVIKAI — RUSŲ SAMDINIAI

Šioje apžvalgoje man teko ligi šiol kalbėti, kaip rusai skyrė lietuvius bolševikus įvairioms pareigoms, kad Lietuvoje būtų sudaryta bolševikų valdžia, ir apie tų skiriamųjų nuolankias, bet nesėkmingas pastangas rusų reikalavimus įvykdyti. O tuo tarpu okupuotoje Lietuvoje tautos išrinktoji Lietuvos Taryba vedė nepailstamą kovą su vokiečių vyriausybe dėl savo teisių į valdžią. Ji buvo ištisus mėnesius boikotuojama už pasivadinimą Valstybės taryba.

Matydama, kad vokiečių karinė galybė griūva, Valstybės taryba 1918 m. spalio mėn. pabaigoje atliko pirmuosius konkrečius žygius įsteigti laikinajai vyriausybei ir perimti valdžiai iš vokiečių. Tačiau vokiečių okupacinė valdžia visomis išgalėmis priešinosi. (Dšm 79 p.).

Laikinoji vyriausybė iš pat pradžių turėjo didelių sunkumų su pinigais. Štai kaip tą reikalą apibūdina pirmasis finansų ministeris M. Yčas (Dšm 109 p.): "Visam tam reikalinga buvo trijų dalykų: pinigų, pinigų ir pinigų. Kas tuos pinigus turėjo parūpinti? Žinoma, finansų ministeris. Ir štai man teko užtraukti pirmą Lietuvos Valstybės vidaus paskolą, sumai 30.000 markių... Šešiems ministeriams padalinau po lygiai: kiekvienas gavo 5.000 markių, su ku-

riomis pradėjo organizuoti ministerijas". Daugiau lėšų beieškodamas, Ministerių kabinetas nutarė pareikalauti iš vokiečių okupacinės valdžios, kad ji asignuotų „iš krašto įplaukų avansą ligi atsiskaitymo 15.000.000 markių". Derybas su Darlehenkasse-Ost jis taip aprašo (Dšm 110 p.): „Vokiečių karo valdžia mūsų krašte, nuo pat Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo dienos, buvo stojusi į griežtą opoziciją prieš mūsų nepriklausomos valstybės sukūrimą. Todėl šis konkretus reikalavimas — pastatė juos prieš dilemą — arba davus 15.000.000 tuo pačiu jau pripažinti Lietuvos Vyriausybę su visomis išdavomis, arba toliau traktuoti ją kaip nesančią.

Telefonas neperstojo veikęs tarp Berlyno ir Kauno. Aš buvau šaukiamas kelis kartus duoti vis naujų paaiškinimų, ir apie 11 val. nakties, matyti, buvo gautos galutinos instrukcijos iš Berlyno asignuoti mums 10 milijonų markių, išmokant po 2 1/2 milijonų savaitėje"...

Tik sumaniai pasinaudojus pasitraukiančiųjų vokiečių keblia padėtimi, pavyko priversti vokiečius sutikti duoti ir didesnę paskolą. M. Yčas tą kombinaciją smulkiau šitaip aprašo (Dšm. 112 p.):

"Vokiečiai, traukdamiesi iš mūsų krašto, neturėjo jokio fizinio galimumo išvežti jų įtaisytas mūsų krašte įmones, k. a.: elektros stotis, lentpiūves, įvairius fabrikus, telefonų ir telegrafų linijas bei medžiagą ir t. t. Todėl jų ūkio skyriaus vedėjas... kreipėsi į mane su pasiūlymu tas visas įmones perimti savo žinion ir už jas vėliau atsiskaityti su Vokietija...

Aš jam pasakiau, jog nėra jokio galimumo man tą visą priimti, nes mes neturime nei milicijos, nei policijos, nei kariuomenės, kuri galėtų tas įmones

apsaugoti... Jei vokiečių vyriausybė nori, kad mes pirktume..., ji turi duoti mums galimumo suorganizuoti administracinį aparatą, ir todėl aš prašiau paskolinti mums bent 100 milijonų markių tam reikalui"...

Tik po sunkių derybų gruodžio mėn. pabaigoje kalbamoji paskola buvo gauta.

Tos derybos rodo mums, kad Valstybės Taryba ir vokiečių vyriausybė buvo dvi savarankiškos galybės, du partneriai, kurių siekiai nieko bendra neturėjo. O iš apžvalgoje nusakytųjų faktų jau galėjome įsitikinti, kad lietuviai bolševikai buvo tik paklusnūs rusų jiems pavestųjų darbų vykdytojai. Kaip toliau matysime, jie buvo gerai apmokami rusų samdiniai, kurie rūpinosi tik vienu: kaip galima daugiau pinigų iš dosnaus darbdavio kišenės ištraukti.

Lietuviai bolševikai sudarė valdančiosios partijos sekciją, buvo proteguojami valdinėms tarnyboms gauti ir ne tik imdavo geras algas, bet ir privilegijuotą aprūpinimą natūra. Taigi tais sunkiais pilietinio karo laikais visi lietuviai bolševikai gyveno Rusijoje prabangiau už kitus piliečius. Matėme, kad teko juos mobilizuoti ir pasiųsti į vokiečių okupuotą Lietuvą pogrindžio darbui. Kad siunčiamieji būtų finansiškai skriaudžiami — nematyti. Jie buvo tik perkeliami kiton tarnybon. Reikia manyti, kad apie bolševikų pogrindžio organizaciją Lietuvoje konkrečių žinių užtiktume tuose neskelbiamuose 25-se c. b. protokoluose. Kad tokia organizacija buvo Maskvoje nustatyta ir turėjo tam tikrus etatus, matyti iš Eidukevičiaus posakio (prot. 11 nr.): „Lietuvoje reikalingi tik tokie darbininkai, kurie galėtų prisitaikyti prie nelegalaus darbo Lietuvoje ir prie vietos

sąlygų. Tuomet tik jie bus naudingi. Žmonių reikalinga tik tiek, kiek yra vietų, nes priešingai bus be darbo ir be naudos"...

Anksčiau minėtoje L ir BKP CK sekretoriaus apyskaitoje (Brb 14 dok.) kalbama apie partijos organizaciją. Didžiausias vienetas vadinamas rajonu. Vilnius padalytas į 4 rajonus, Kaune esą keletas rajonų ir kiekviename didesniame mieste po rajoną. Rajonai apjungia grupes, kurias sudaro ląstelės. Taigi galima spręsti, kad rusai skirdavo tai organizacijai milžiniškas sumas.

Kokias algas gaudavo siunčiamieji partiniai darbuotojai, pėdsakų nėra, bet kad jie tuščiomis į Lietuvą nevažiuodavo, nėra jokios abejonės. Reikia atsiminti, kad tada, kai Lietuvos vyriausybė pradėjo kontroliuoti grįžtančiuosius iš Rusijos, tai, įtartinus asmenis iškrėtus, surastosios pas juos didelės pinigų sumos būdavo svarbiausias įrodymas, kad tai bolševikų agentai. C. b. protokoluose minimos trys gavusiųjų pinigus pavardės. Brazdžioniui nutarta duoti 1500 rb. (prot. 9 nr.). Iš protokolo 11 nr. matome, kad Eidukevičius buvo gavęs iš rusų 53 tūkstančius rublių, iš kurių 16 tūkst. perleido Matulaičiui. Pastarasis vyko Lietuvon su 20 tūkst. rublių, nes gavo dar 4000 rb. iš c. b.

Tipiškai valdinė įstaiga buvo komisariatas lietuvių reikalams — rusų ministerijos filija. Tai negalima abejoti, kad to komisariato tarnautojai, su Kapsuku priešakyje, medžiaginiu atžvilgiu būtų buvę blogesnėje padėtyje už tokius pat pareigūnus rusus.

Neskurdo ir tie lietuviai bolševikai, kurie dirbo literatūros spausdinimo ir jos platinimo darbą. Iš

prot. 10 nr. sužinome, kad spaustuvė Voroneže priklausė lietuvių reikalų komisariatui, vadinas, taip pat buvo valstybinė įstaiga, o visi toje srityje dirbantieji — valstybės tarnautojai. Taigi ir jiems neteko vargo matyti. Tik, deja, jų tarpe nebuvo pakankamai sugebančių rašyti, nes buvo atsisakyta spausdinti „Komunistą".

Gyvenimo patyrimas rodo, kad stipriausias bolševikų argumentas yra kumštis. Nei agitatorių kalbos, nei rafinuotai falsifikuota spauda dar niekur neįkūrė bolševizmo. Tik ten, kur įkelia koją raudonarmietis, įsikuria ir bolševizmas. Galima suprasti, kad rusai buvo suinteresuoti patraukti į Raudonąją armiją ir lietuvius. Tada paaiškėjo juokingai nevaisingos lietuvių bolševikų pastangos darbdavių norą bent popieriniais nutarimais įvykdyti.

Dabar panagrinėsime, kokios sumos galėjo būti tam reikalui panaudotos. Konkretaus atsakymo į tą klausimą bolševikų skelbiamuose raštuose negalima rasti. Yra tik keletas reikšmingų užuominų. Pirmoji, kad Kapsukas, su laišku Sverdlovui, siuntė „draugą parvežti" iš Maskvos 15 milijonų pinigų vokiečių spartakų daliniui išlaikyti (Brb 12 dok.).

Įsidėmėtinas Kapsuko elgesys. Jis neprašė nei Sverdlovo pritarimo savo sumanymui, nei jo tarpininkavimo tokią sumą tam reikalui skirti. Ne, jis siuntė „draugą su įpareigojimu parvežti", lyg ten būtų turėjęs savo iždinę. Suprantama, kad taip elgtis galėjo tik patikimas rusų pareigūnas. Galimas dalykas, kad jis tuos milijonus gavo, nors to sumanymo ir neteko įvykdyti. Dokumentuose tokia galimybė nepaneigiama.

Tokiu ir kitokiais būdais L ir BKP CK Vilniu-

je sugebėdavo susidaryti pinigų atsargas įvairiems kitiems reikalams. Kad iš Vilniaus gaudavo pinigų Raudonosios armijos „pagalbinių dalinių“ steigėjai, liudija Žemaičių pulko organizatorius F. Žemaitis-Baltušis. Savo atsiminimuose (RjL 224 p.) jis aprašo vokiečių žandarų kratą „Skalsos“ valgykloje Šiauliuose, kur vykdavo bolševikų susirinkimai. Ten skaitome: „Neprisimenu, per šį ar per kitą pasitarimą į mūsų valgyklą įsiveržė vokiečių kareiviai. Prasidėjo kratos ir dokumentų tikrinimai. Laimei, darbas buvo daromas paviršutiniškai. Pačiupinėjo mano kišenes, patikrino dokumentus. Aš smarkiai pergyvenau tą įvykį, nes ant nugaros tarp menčių turėjau maišelį, kuriame buvo Šiaulių rajono žemėlapis, miesto planas ir didelė pinigų suma stambiomis ostmarkių kupiūromis, kurią buvau gavęs Vilniuje organizacinėms išlaidoms“.

Dar viena užuomina, kiek galėjo kainuoti Raudonosios milicijos steigimas, randame mano jau iš dalies cituotame lietuvių sekcijų centro biuro 1918 m. lapkričio 17 d. laiške (Brb 9 dok.), kuriame rašoma: „Vilniui gresia pavojus būti pagrobtam lenkų baltagvardiečių (legionininkų), kurie slaptai organizuojasi, o ir Taryba steigia miliciją, todėl nusistatyta, pagal išgales, jėgas koncentruot didesniuose centruose. Tačiau tam reikia lėšų, kurių mes visiškai neturime. Mūsų apskaičiavimu, bent 500 žmonių daliniui laikyti, reikia mėnesiui daugiau kaip 200 tūkstančių rublių“.

Taigi jei patikėtume, kad Žemaičių pulkas turėjo apie 1000 gaunančiųjų algas, tai per trejetą jo gyvavimo mėn. galėjo būti išleista arti pusės milijono rublių. O juk buvo dar ir kiti „pagalbiniai dali-

niai". Matyti, kad visiems jiems iš rusų gausybės rago byrėjo pakankamai pinigų, nes nėra duomenų, kad bent vienas iš organizatorių būtų skundęsis pinigų stoka. Dažniausiai trūkdavo ginklų, kuriems pirkti iš vokiečių pinigų taip pat nesigailėta.

Toks pat rusų samdinys buvo ir aukščiausiu manifestu pasiskelbusioji laikinoji revoliucinė Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybė. Iš jos 1918 m. gruodžio 18 d. pasitarimo protokolo (Brb 19 dok.) matyti, kad ji gavo tik naują vardą, o liko eiliniu Rusijos STFR sritiniu komitetu. Ten juk rašoma: „...šiuo metu visas laikinosios rev. L. d. ir v. valdžios darbas turi būti panašus į kitų Rusijos socialistinių tarybų respublikų federacijos karo — revoliucinių komitetų darbą".

Įsidėmėtinos tos vadinamosios vyriausybės legalizavimo detalės. Ji buvo sudaryta gruodžio 8 d. Manifestui ilgiau cenzūroje užtrukus, pasiskelbė tik gruodžio 16 d. RSTFR liaudies komisarų taryba pripažino Lietuvos tarybų respublikos nepriklausomybę gruodžio 22 d. (Brb 23 dok.). Gruodžio 24 d. visos Rusijos centrinis vykdomasis komitetas pripažino Estiją, Lietuvą ir Latviją nepriklausomomis tarybų respublikomis (Brb 25 dok.). O paryškinti raudonosios vyriausybės finansinei nepriklausomybei susiprasta tik 1919 m. sausio 21 d. Tą dieną RSTFR liaudies komisarų taryba nutarė suteikti jai piniginę paskolą (Brb 73 dok.). Ten rašoma: „Liaudies komisarų taryba 1919 m. sausio 21 d. posėdyje svarstė klausimą apie asignavimą Laik. rev. L. d. ir v. vyriausybei paskolos 180 milijonų rublių sumoje, nutarė... iš valstybės iždo išduoti šimtą milijonų

rublių... Sąlygas ir išdavimo tvarką pavedama išdirbti liaudies finansų komisarui".

Kad tuo reikalu būtų rūpinusis toji laikinoji r. L. d. ir v. vyriausybė ir būtų tarusis dėl sąlygų ir išmokėjimo tvarkos, — visiškai nematyti. Tai buvo tik eilinis aukštųjų valdovų popierinis aktas visuomenės opinijai sudaryti.

Reikia atsiminti, kad tosios vyriausybės pareigūnų „velnio tuzine" nė kasininko nebuvo, nekalbant apie finansų komisarą (Brb 19 dok.). Buvo tik buhalteris iš rusų iždo gaunamųjų sumų apyskaitoms paruošti.

Įdomu iš dokumentų pasekti, kaip visi tie rusų samdiniai be skrupulų reikalaudavo milžiniškų sumų mažai tepagrįstiems tikslams. Niekur nerašoma, kad rusai būtų reikalavę iš gaunamųjų sumų atsiskaityti. Bet į akis krinta samdinių pastangos išpūstomis veiklos apyskaitomis bei fantastiškais pranešimais įtikinti darbdavius, kad jie ne veltui duoną valgo.

Vieną būdingiausių tokio apgaudinėjimo pavyzdžių užtinkame dviejuose (9 ir 21 nr.) paskelbtuose c. b. protokoluose. Kalendorinis laiko skirtumas tarp jų nuo rugpiūčio 29 d. ligi spalio 22 d. nesudaro nė dviejų mėnesių. Vokiečių priespauda Lietuvoje per tą laiką nesumažėjo. Spalio 17 d. mobilizuotieji partiniai darbuotojai gal nė išvažiuoti iš Maskvos dar nebuvo suspėję. Tik vienas reikšmingesnis įvykis buvo tas rugsėjo 30 d. bolševikų suvažiavimas Vilniuje. O tarp abiejų Eidukevičiaus pranešimų apie padėtį Lietuvoje toks skirtumas, kaip tarp žemės ir dangaus. Ta aplinkybė, kad šis protokolas buvo rašomas rusiškai, rodo, jog jis buvo skiriamas darbdaviams pasirodyti.

Žinome Eidukevičiaus aimanas jo rugpiūčio 29 d. pranešime. O spalio 22 d. pranešimas jau pilnas teigiamybių (prot. 21 nr.). Savo pranešimą Eidukevičius pradeda taip: „Prieš pusantro mėnesio... Lietuvoje tebuvo komunistų organizacijos užuomazga. Per tą pusantro mėnesio laiką daug padaryta, svarbiausia, organizaciniu klausimu, ir šių metų rugsėjo 30 d. pavyko sušaukti suvažiavimą ir tuo būdu suvienyti visas vietose esančias grupes". Taip kalbėdamas, Eidukevičius, matyt, visą reikšmę priskiria savo veiklai, kurią jis atliko už Maskvoje rugsėjo 6 d. gautus 53 tūkstančius rublių.

Tačiau L ir BKP CK sekretorius savo apyskaitoje apie partijos veiklą (Brb 14 dok.) daug bešališkiau pabrėžia, kad tik po rugsėjo 30 d. suvažiavimo prasidėjo „planinga veikla". Pripažindami jam tiesą, turime tos veiklos stebuklingo suaktyvėjimo laikotarpį susiaurinti ligi trijų savaičių, nuo rugsėjo 30 d. ligi spalio 22 d.

Tuo būdu ta Eidukevičiaus pranešimo įžanga darosi gana problematiška. Kad savo teigimą padarytų patikimesnį, jis pasakoja: „Suvažiavimo išrinktasis komitetas išsiskaidė į komisijas: organizacinę-agitacinę, redakcinę, kultūros-švietimo, profesinio judėjimo ir kooperatyvų, Raudonojo Kryžiaus ir karinę". Vadinas, partinio darbo talkon stojo net septynios komisijos. O iš Kapsuko „Pirmosios proletarinės revoliucijos Lietuvoje" 35 pastabos (236 p.) žinome, kad į tą „milžinišką" komitetą ir tebuvo išrinkti 7 asmenys ir kad du aktyviausieji, Piliaris ir Eidukevičius, greitu laiku išvyko į Maskvą. Tai aiškiausias blefas. Jų apstu ir toliau pranešime.

Toliau jis pasakoja: „Pradėta organizuoti bi-

bliotekas ir kultūros-švietimo darbą. Įsteigtas Raudonasis Kryžius, kuris jau teikia paramą kaliniams. Rūpinamasi įsteigti vakarinius kursus"... Kad tie jo pasakojimai kėlė „išplėstinio posėdžio" dalyviams abejonių, matyti iš užprotokoluoto tokio sakinio: „Gavęs daug klausimų, drg. Butkevičius (jis gi Eidukevičius. Aut.) atsako į juos (...)." Galima manyti, kad tie klausimai ir atsakymai nebuvo teigiamo pobūdžio, dėl to pridengti daugtaškiu. Galima suprasti, jog tomis pasakomis Eidukevičius ir c. b. stengėsi įrodyti darbdaviams, kad už gautuosius 53 tūkstančius rublių daug nuveikė.

Bet toji suma minėtina ir tuo atžvilgiu, kad ji parodo, kaip c. b. sugebėdavo išnaudoti rusų dosnumą. Pirmajame savo pranešime, rugpiūčio 29 d., Eidukevičius taip apibūdino einamuosius partijos reikalus: „Manoma sutvarkyti darbą Lietuvoje. Reikalinga 15 agitatorių, 20 knygų platintojų, 2 redaktorių ir t. t. Pinigų reikalinga 33 tūkstančiai". O iš prot. 11 nr. matome, kad rugsėjo 6 d. jis vietoje reikalingų 33.000 jau buvo gavęs iš rusų net 53.000.

Nesidrovėdavo lietuviai bolševikai semti iš dosnaus šeimininko kišenės pinigų netgi visiškai problematiškiems tikslams. Rugsėjo 6 d. prot. 11 nr. 4 sk. rašoma: „Išklausius pranešimo, kad reikalingas Lietuvoje legalus kultūrinis darbas, nutarta (Lietuvos reikalu) komisariato daromiems žingsniams patirti sąlygas Lietuvoje legaliam kultūros darbui pritarti; konkrečias darbo formas nustatyti, sužinojus vietos sąlygas".

Net spalio 22 d. pranešime Eidukevičius prisipažįsta, kad tik dabar „pradėta rūpintis leidybine veikla: gauta patalpa ir ieškoma kelių knygoms ga-

benti iš Rusijos". Bet jau rugsėjo 6 d. (prot. 11 nr., 4 sk.) nutarta: „prie paskirtųjų kultūros darbui Krajovo komiteto 10 tūkst. rublių prašyti dar pridėti po 10 tūkst. rub. kas mėnuo". Taigi, dar tebeplanuojant kultūrinį darbą, jau seniai buvo gaunamos dešimtys tūkstančių rublių ir dar prašoma pridėti. Sunku įsivaizduoti, kokį legalų kultūros darbą galėjo Rusijos lietuviai bolševikai vykdyti Lietuvoje, kai joje dar tvirtai tebesilaikė vokiečių okupacinis aparatas ir net Valstybės tarybai buvo varžomas susisiekimas su gyventojais.

Kad dešimtys tūkstančių rublių būdavo gaunamos visai prasimanytiems reikalams, rodo Eidukevičiaus prisipažinimas, kad „vakarų srities komitetas asignuoja 10 tūkst. mokinimuisi vartoti ginklus". O juk matėme, kad visos bolševikų pastangos apginkluoti partijos narius ir organizuoti raudonarmiečių dalinius nedavė jokių vaisių. Tačiau pinigai tuo pretekstu būdavo gaunami ir nežinia kuriems reikalams sunaudojami.

Nenuostabu, kad nepriklausomoje Lietuvoje tokios svarbios darbininkų socialinės atstovybės — profesinės sąjungos buvo gerai apmokamų bolševikų apsėstos. Galima, žinoma, tik spėti, kiek pinigų į jas sukišo bolševikai, jei jau 1918 m. rugpiūčio mėn. gaudavo tam reikalui dešimtis tūkstančių rublių.

Kad ne vien lietuviai bolševikai mokėjo naudotis rusų dosnumu, matome iš prot. 20 nr. Iš jo aiškėja, kad ir kiti mokėdavo „sustatyti štatą ir imti algas". Ten skaitome: „Lenkaitis kalba apie naujai gimstančius komisariato skyrius: Or(io)le, Smolenske, Kubanėje. Jo nuomone, jie neatsiekia tikslo, ne-

reikalingi. Prie šio Aleksa prideda istoriją su žydų skyrium Voroneže. Skyrius sudarytas dirbtinai. Darbo jokio nėra. Tokių skyrių tikslas sustatyti štatą ir imti algas.

Kapsukas pabrėžia, kad toki skyriai, kaip Tambove, Omske, Saratove, jokios naudos neatneša. Turi būti likviduoti. Toliau kyla klausimas apie likvidaciją skyrių Or(io)le, Smolenske, Petrapilyje".

Taigi, pasirodo, kad be reikalo lietuviai bolševikai šaipėsi iš žydų, nes ir jie patys turėjo sudarę „jokios naudos nenešančius štatus" ir naudodavosi šeimininko dosnumu. Tai patvirtina mano anksčiau pareikštąsias abejones, kad Rusijos periferijoje buvo lietuvių bolševikų sekcijų. Aš tada įtariau, kad atskiri asmenys pasivadindavo sekcijomis. O iš šio protokolo aiškėja, kad jie darė tai ne iš tuščio garbės troškimo, bet kad susikombinuotų pinigų. Dėl to suprantamesni darosi visi bolševikų pasigyrimai apie stebuklingą partijos plitimą, nes anuometinėse sunkiose gyvenimo sąlygose stojantiems į partiją atsiverdavo geresnės medžiaginės perspektyvos. Galima stipriai paabejoti lietuvių bolševikų nuolatiniais tvirtinimais apie jų idealizmą. Juk dabar niekam ne paslaptis, kad visose komunistų valstybėse partiečiai sudaro privilegijuotą klasę.

Baigiant reikia dar paminėti to tariamojo internacionalio bolševizmo grynai rusišką imperialistinį antspalvį. Dabar jau visi žino, kad Rusijoje įvairių tautų tarybų respublikose tik nominaliai priešakyje stovi tų tautų bolševikai, o jų užnugaryje sėdi rusai, kurie, kaip lėlių teatre, siūleliais diriguoja jų judesius ir jų vardu kalba. Tokie pat buvo rusai ir bolševizmo kūrimosi pradžioje. Jie reiškėsi nenuo-

širdumu kitoms tautoms, nepasitikėjimu jomis ir pastangomis jas pavergti. Tai ypač ryšku lietuvių bolševikų istorijos pradžioje.

Ilgainiui rusai sugalvojo steigti įvairiose šalyse susiartinimo draugijas, pvz., vokiečių-rusų, austrų-rusų ir t. t. Bet niekas nėra girdėjęs, kad būtų gyvavusios dvilypės Vokietijos-Rusijos arba Lenkijos-Ukrainos komunistų partijos. O kai rusams prireikė popierinės „suverenios" Lietuvos bolševikų respublikos, tai įsteigė tokią dviejų tautų partiją. Iš buvusios rusų komunistų partijos lietuvių bolševikų sekcijos jie sukūrė ne Lietuvos komunistų partiją, bet Lietuvos ir Baltgudijos KP. O bolševikų spaudoje niekur nėra minima, kad prie rusų KP būtų prieš tai gyvavusi baltgudžių sekcija. Daug kartų esu pirmiau pabrėžęs įvairių lietuvių bolševikų pasisakymus, kad toje dvilypėje partijoje jokie baltgudžiai nedalyvavo ir kad iš viso Vilniuje nebuvo galima rasti žymesnių baltgudžių komunistų. Suprantama, kad tų baltgudžių vardu lietuvius galėjo visuomet kontroliuoti rusai.

Įsidėmėtini Kapsuko dejavimai dėl sunkumų sudaryti vyriausybę ir jo pasiaiškinimai, kad komisarais teko skirti visuomenei mažai težinomus asmenis. Prisimenant vėlesnę rusų praktiką, galima manyti, jog tai tik gražūs žodžiai, o iš tikrųjų vyriausybės sudėtį jam padiktavo rusai.

Taip rusų traktuojami lietuviai bolševikai nejautė pažeminimo ir visuomet reiškė rusams ištikimiausią nuolankumą. Ir vis dėlto rusai laikė juos ne bendrais, o tik bernais pastumdėliais. Tai patvirtina šis įvykis. Spalio 17 d. c. b. posėdyje buvo svarstomas rusų įsakymas ligi gruodžio 1 d. užbaigti lietu-

vių reikalams komisariato veikimą. Pranešėjas buvo Aleksa-Angarietis, komisaro pavaduotojas. Jis sielojosi, kad rusai nesupranta, jog komisariato negalima likviduoti. Priešingai, „svarbu yra paimti savo žinybon bankus, kapitalus, įstaigas, evakuotas iš Lietuvos, kad... persikėlus komisariatui, galima būtų tvarkingiau varyti tvėrimo darbą visose naujai statomos tvarkos Lietuvoje srityse“ (prot. 20 nr.). Vadinas, rusams visiškai nerūpėjo, ką rengėsi lietuviai bolševikai daryti Lietuvoje. Jie turėjo savo siekius. O, kita vertus, matome, kad net vienas aukščiausiųjų lietuvių bolševikų pareigūnų tada nieko nežinojo apie rusų nusistatymą okupuoti Lietuvą ir paskelbti joje marionetinę lietuvių revoliucinę vyriausybę, kurioje ir pačiam Aleksai-Angariečiui teks dalyvauti. O šis posėdis įvyko vos per pusantro mėn. prieš tos vyriausybės sudarymą. Todėl ir matėme, kad Stalino įsakymas sukurti tą vyriausybę užtiko lietuvius visiškai tam nepasiruošusius.

Būtų naivu galvoti, kad visi lietuviai bolševikai veikė idėjiniais sumetimais. Kaip pats Kapsukas tvirtina, retai kas iš jų buvo susipažinęs su Markso mokslu. O mažai prasilavinusieji, bemoksliai ir beturčiai, prisidėdami prie bolševikų, naudojosi proga pagerinti savo medžiaginę būklę.

Sakoma, kad už pinigus ir velnias šoka. Saujelė lietuvių bolševikų, rusų patikėtinių, turėjo tų pinigų, kaip pelų. Suprantama, kad gerais atlyginimais jie pajėgė Rusijoje pritraukti į savo eiles karo audrose nuskurdusių žmonių. Bet apskritai reikia pripažinti lietuvių garbei, kad nedaugelis jų susigundė tomis medžiaginėmis lengvatomis. Bolševikų raštuose neskelbiami jokie duomenys apie jų skaičius Rusijo-

je. Tikriausia, jie nesudarė ten nė vieno nuošimčio, tik kelias promiles visų tremtinių skaičiaus. O lietuvių tremtinių daugumas troško tik viena — vargais negalais sugrįžti tėvynėn ir sukurti laisvą Lietuvą, kitokią, negu matytoji bolševikinė Rusija.

Deja, lietuvių bolševikų vardu dangstydamiesi, rusai slinko paskui atsitraukiančią vokiečių kariuomenę ir be kovos užėmė visą beginklės Lietuvos šiaurę.

Tačiau toji rusų prieglobstyje sudarytoji revoliucinė vargšų valdžia vietose trumpu laiku sukėlė prieš save visų sluoksnių padorių lietuvių pasipriešinimą. Pradžioje jis reiškėsi tos valdžios įsakymų nevykdymu, o ilgainiui išsiliejo į atvirus sukilimus ir net ginkluotas partizanines kovas.

Tuo pat metu sustiprėjo ir nepriklausomos Lietuvos vyriausybė. Skubiai suorganizuotoji kariuomenė, vokiečiams padedant, atmušė sostinę besupančią Raudonąją armiją. 1919 m. pavasarį Lietuvos kariuomenė ir vietiniai partizanai, talkininkaujant vokiečiams, bendromis jėgomis išvadavo šiaurės Lietuvą, o rudeniop rusai bolševikai buvo visiškai išstumti už Lietuvos sienų.

ŠALTINIAI

Brb „Borba za sovetskuju vlast v Litve v 1918-1920 godach“. Dokumentų rinkinys. Vilnius. 1967.

Drv „Dirva“. Tautinės minties laikraštis, Cleveland. JAV.

Dšm „Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918-1928“. Nidos klubo leidinys. Londonas. 1955.

Gkr „Gimtasis kraštas“. Kultūrinių ryšių su užsienio lietuviais komiteto laikraštis. Vilnius

Kat „Lietuvos komunistų partijos atsišaukimai“. I t. Vilnius. 1962.

Kps 1 Kapsukas Vincas. „Pirmoji Lietuvos proletarinė revoliucija ir tarybų valdžia“. 1 laida. Čikago. 1934.

LE Lietuvių enciklopedija.

RjL „Revoliucinis judėjimas Lietuvoje“. Vilnius. 1957.

TSR „Lietuvos TSR istorija“. III t. 1965.

Vrp „Varpas“ 6 nr. Čikago. 1965.

BIBLIOGRAFIJA

Bagdanavičius,, V. „Tautos Praeitis“, t. 1, knyga 1. Čikaga, 1952, psl. 3-24.

Ivinskis, Zenonas, Lietuvos ir kitų baltų praeitis sovietų aiškinime. „Europos Lietuvis“, 1958, Nr. 14-16, 24-33.

Ivinskis, Zenonas, tas pats, „Į Laisvę“, 1957, Nr. 12, psl. 13-19.

Ivinskis, Zenonas, Lietuvos ir Sovietų Sąjungos santykių dvidešimtmetis 1919-1939. „Aidai“, 1969, Nr. Nr. 6 - 8.

Ochmanski, Jerzy, Rady i rewkomy na Litwie radeckiej w 1918/1919 roku. „Studia z dziejow ZSRR i Europy Srodkowej“, 1969, t. V. psl. 45-47.

Pajaujis, J., Komunistų klasta ir veidmainiškumas. „Varpas“, 1965, Nr. 6.

Povilionis, Vl., Buržuazinio demokratinio režimo Lietuvoje klausimu. „Teisė“, t. VI, 1966, psl. 32.

Senn, Alfred Erich, Die bolschewistische Politik in Litauen 1917-1919. „Forschung zur osteuropaeischen Geschichte, 1957, t. V. psl. 93-118.

Sruogienė, V., Bolševikai falsifikuoja Lietuvos istoriją. „Lietuva“, 1954, Nr. 6, psl. 155-157.

Trumpa, V., Lietuvių istorikų darbai ir dienos. „Aidai“, 1960, Nr. 6, psl. 258-263.

Vaitkevičius, Bronius, „Socialinė revoliucija Lietuvoje 1918-1919 metais“, 1967, Vilnius.

Žiugžda, J., Pabaltijo istorikų mokslinė sesija, „Tiesa“, 1969, Nr. 267.

SUTRUMPINIMAI

BSDP	Baltgudžių socialdemokratų partija.
BSTR	Baltgudijos socialistinė tarybų respublika.
CB,cb	Centro biuras.
CK,ck	Centro komitetas.
KP	Komunistų partija.
L ir BKP	Lietuvos(ių) ir Baltgudijos (džių) komunistų partija.
L ir BSDP	Lietuvos(ių) ir Baltgudijos (džių) socialdemokratų partija.
LKP	Lietuvos (ių) komunistų partija.
LKRK	Laikinasis karo revoliucinis komitetas.
L. r. L. d. ir v. r. V.	Laikinoji revoliucinė Lietuvos darbininkų ir valstiečių respublikos Vyriausybė.
LSDP	Lietuvos socialdemokratų partija.
LTSR	Lietuvos tarybų socialistinė respublika.
RK(b)P	Rusijos komunistų (bolševikų) partija.
RKP	Rusijos komunistų partija.
RSTFR	Rusijos socialistinių tarybų federat. respublika.

Vardynas — Register of names — Namenverzeichnis

Aleksa-Angarietis, Z. 16, 17, 25-27, 28, 36, 40, 49, 57, 59, 106, 108.
Aleksandravičius, P. 62.
Andrejev. 64.
Bagdanavičius, V. 10.
Baltušis-Žemaitis, F. 61, 63, 64, 72, 100.
Baranauskas. Žr. Eidukevičius.
Bartkus. 37, 88.
Bieliauskas. 50.
Brazdžionis. 39, 98.
Brežnevas. 94.
Budinas, D. 29, 60, 61.
Butkevičius. Žr. Eidukevičius.
Cichovskis. 49, 57.
Dainauskas, J. 10.
Diedušką-Viržbickis. 55.
Domaševičius. 32.
Dulkevičienė, R. 41.
Edmundas. Žr. Eidukevičius.
Eidukaitis, Pr. 41.
Eidukevičius, Pr. 31-33, 40-42, 47-49, 79, 80, 97, 98, 102-105.
Epšteinas. 88.
Fedoravičius, P. 62, 63.
Giedris, K. 25.
Giluntas. 88.
Glodekas. 88.
Grybas, S. 72.
Grigorjev. 76.
Gudelis, P. 11-15, 17, 18.
Ivinskis, Z. 6, 7, 10, 18, 19.
Jackevičius, M. 78.
Jakševičius, A. 83, 87, 88.
Yčas, M. 23, 95, 96.
Kapsukas, V. 10, 15-17, 25-28, 30-34, 37, 38, 40, 42, 44-46, 48, 49, 52-62, 65-67, 69-71, 78-80, 82-92, 98, 99, 103, 106-108.
Karro. 63, 64.

Katche. 77.
Kazanovičius. 87.
Kazokas. 55.
Kerenskis, A. 24, 48.
Kerhovič. 44.
Kernovičius, K. 83, 87, 88.
Kivitokas, B. 40.
Klioris, K. 25, 46.
Kunigas-Liaudanskis. 55.
Leninas, V. 15, 16, 24, 41, 45.
Lenkaitis, I. 56, 59.
Liekovič. 44.
Macijauskas, J.63.
Makulovič. 76.
Maliukevičius. 84.
Marceli. Žr. Eidukevičius.
Markovičius. 88.
Marksas, K. 45, 60, 91, 108.
Matulaitis. 98.
Mažiukas, J. 26.
Mickevičius, Pr.80.
Mickevičius, V. Žr. Kapsukas.
Miliauskas. 50.
Navakas, J. 12, 69.
Nevedomskis. 87, 88.
Norvidas. 58, 59, 74.
Ochmanski, J. 16.
Olderogge. 76.
Ona-Drabavičiūtė. 44.
Pajaujis, J. 93.
Petrauskas. 88.
Piliaris. 49, 57, 103.
Povilionis, Vl. 18.
Proletaras. Žr. Svotelis.
Puzinas. 50.
Račkus. 62.
Rasikas, R. 35, 39, 50, 56, 87.
Romualdas. 42, 47, 55.
Senn, A. E. 14, 15.
Sruogienė, V. 10.

Stalinas, J. 53, 81, 82, 89, 91, 108.
Suvorovas, gen. 60.
Sverdlovas, J. 52, 99.
Svotelis-Proletaras. 55, 57.
Šaltanovas. 50.
Šarmaitis, R. 44, 45, 47, 61.
Štencelis. 77.
Taras. 55.
Trockis, L. 15, 16.
Trumpa, V. 10, 14, 16.
Urbanovičius. 87.
Vainšteinas, A. 49.
Vaitkevičius, Br. 74, 114.
Vilkaitis, J. 10.
Vitkauskas, J. 62.
Voldemaras, A. 78, 90.
Ziukas. 64.
Žemaitis. Žr. Baltušis.
Žiugžda, J. 9, 10.

Vietovardžiai —Local names — Ortsnamen

Berlynas. 15, 96.
Brestas. 30.
Daugpilis. 30, 54-56, 71-73, 83, 87, 90.
Dukštas. 73.
Dvinskas. Žr. Daugpilis.
Ežerėnai. 87.
Ignalinas. 73.
Irkutskas. 29.
Joniškėlis. 13, 14, 47, 63, 65, 69.
Kaišiadorys. 47.
Karsas. 11.
Kaunas. 35, 46, 47, 52, 56, 62, 71, 72, 74, 75, 96, 98.
Kubanius. 105.
Kupiškis. 61, 64, 65.
Kuršėnai. 60, 61, 66.
Lozana. 81.
Marijampolė. 16.

Maskva. 16, 21, 26, 27, 29-33, 36, 42, 47, 49, 50, 52, 61, 66-68, 73, 75, 77, 80, 97, 99, 102, 103.
Minskas. 86.
Molodečnas. 36.
Naujieji Švenčioniai. Žr. Švenčionėliai.
Naujoji Vilnia. 47.
Nemenčinė. 63.
Omskas. 106.
Oriolas. 105, 106.
Pabradė. 63, 73.
Pandėlys. 64, 66.
Panevėžys. 25, 35, 45, 46, 61, 62, 65, 74, 77.
Paryžius. 41, 90.
Petrapilis. 12, 15, 23-25, 27, 28, 48, 56, 106.
Petrogradas. Žr. Petrapilis.
Rokiškis. 63.
Saratovas. 106.
Smolenskas. 36, 37, 77, 105, 106.
Subačius. 61.
Suvalkai. 46, 47.
Šiauliai. 47, 62-65, 72, 77, 100.
Švenčionėliai. 59, 62.
Švenčionys. 63.
Tambovas. 1O6.
Telšiai. 47. 77.
Tiflisas. 12.
Ukmergė. 47.
Užubaliai. 45.
Vaškai. 12.
Vilnius. 9, 16, 26, 31-33, 35-37, 39-42, 44-47, 49-53, 55-58, 62, 63, 72, 73, 75, 81, 83, 85, 90, 98, 99, 100, 102, 1O7.
Vitebskas. 56.
Voronežas. 29, 35, 37, 38, 49, 106.
Zarasai. 73.

SVARBESNIEJI PANAUDOTI DOKUMENTAI
LIST OF DOCUMENTS USED
LISTE DER VERWENDETEN WICHTIGSTEN DOKUMENTE.

I. Borba za sowetskuju vlast. (Brb.) ...

7 psl. Lietuvių bolševikų „konferenijos" 1918. I. 8. ir 1918. X. 1-3. 27, 28, 46.

1 dok. RKP lietuvių sekcijų centro biuro 1918. VI. 30 pranešimas RKP CK-tui apie vargingą komunistų būklę Lietuvoje. 34.

6 dok. Kapsuko pranešimas apie pasiųstus į Lietuvą pirmuosius partinius darbuotojus. 34.
Jo pranešimas apie lietuvių bolševikų konferenciją 1918. IX. 15 Užubalių kaime. 45.
Jo pranešimas apie liet. bolš. konferenciją Vilniuje 1918. X. 1-3. 46.
Bolševikų išvada, kad prasidėjo pasaulinė revoliucija. 48.

9 dok. L ir BKP CK 1918. XI. 17 laiškas RKP lietuvių sekcijų c. b. apie Karo revoliucinio komiteto įsteigimą Vilniuje. 51.
Žinios apie partinių darbuotojų finansavimą, 98.
Pinigų reikalavimas raudonajai milicijai steigti. 100.

12 dok. L ir BKP CK 1918. XII. 12 laiškas Sverdlovui siunčiant „draugą" parvežti pinigų organizuoti Raudonosios gvardijos užuomazgą iš vokiečių spartakų. 52, 99.

13 dok. L ir BKP CK sekretoriaus 1918. XII. 6. „Tiesoje" paskelbtas nusiskundimas dėl sunkios liet. bolš. būklės, prašant pagalbos žmonėmis, pinigais ir literatūra. 42.

14 dok. Jo gi pranešimas, kad tik po 1918. IX. 30 liet bolš. suvažiavimo Vilniuje prasidėjo organizacinė veikla. 47. 103.
Jo gi paaiškinimas apie komunistų partijos vidujinę organizaciją. 98.

18 dok. 1918. XII.16 išleistame manifeste skelbiama: a) apie L.r.L.d. ir v.v. Vyriausybės sudarymą 82, 83. b) darbininkai raginami sukilti ir ginkluotis. 71.

19 dok. Laikinosios revoliucinės Vyriausybės 1918. XII. 18 organizacinio pasitarimo protokolas. 87, 101, 102.

23 dok. RSTFR Vyriausybė 1918. XII. 22 pripažino Kapsuko vadovaujamos L. r. L. d. respublikos nepriklausomybę. 92, 101.

25 dok. Visos Rusijos CK 1918. XII. 24 pripažino Estijos, Lietuvos ir Latvijos tarybų respublikų nepriklausomybę. 101.

30 dok. L.r.L.d. ir v. Vyriausybės 1918. XII. 25 pasitarimo protokolas apie a) derybas su vokiečiais dėl greitesnio Vilniaus perleidimo ir b) lietuvių Raudonosios armijos dalinių formavimą. 56.

32 dok. L.r. L. d. ir v. Vyr. 1918. XII. 26 pasitarimo protokolas apie pavojingą būklę Vilniuje. 58.

73 dok. RSTFR liaudies komisarų taryba 1919, I. 21 suteikė L. r. Vyriausybei 180 mil. rublių paskolą. 101.

80 dok. Pskovo divizijos perkrikštijimas į Lietuvių diviziją. 76.

92 dok. L ir BKP 1919. II. 2. konferencijos nutarimas sujungti Lietuvos ir Baltgudijos tarybų respublikas. 86.

93 dok. Pirmasis Baltgudijos sovietų suvažiavimas 1919. II. 3 deklaravo Lietuvos ir Baltgudijos tarybų respublikų sujungimą. 86.

142 dok. Pirmos lietuvių brigados štabo viršininko pranešimas, kad „Žemaičių pulkas“ nelaikytinas kovos vienetu. 63.

189 dok. 8 šaulių (Žemaičių) pulko vado pranešimas apie pulko likučių atvykimą į Kupiškį. 64.

218 dok. Telefonogramos Panevėžio raudonojo bataliono išsiuntimo į Švenčionėlius reikalu. 62.

36 pastaba (389p.)Manifesto surašymo chronologija ir duomenys apie L. r. L. d. ir v. Vyriausybės pasitraukimą iš Vilniaus ir grįžimą. 83, 89.

45 past. (390 p.) 5 Vilniaus pulko organizavmo eiga

ir jo veikla. 73.
72 past. (394 p.) „Pagalbinių“ raudonųjų dalinių organizavimo duomenys. 75.
73 past. (394 p.) Vakarų šaulių divizijos organizavimas ir jos veikla. 75.
97 past. (397 p.) Raudonosios armijos Internacionalios divizijos organizavimas ir jos veikla. 77.
98 past. (398 p.) Pirmojo Žemaičių raudonojo šaulių pulko įkūrimas, Raudonajai armijai užėmus Šiaulius. 72.

II. „Gimtasis kraštas“. (Gkr.)

1968 m. 40 nr. Pr. Eidukevičiaus veikla JAV ir Skotijoje. 40.
41 nr. Dulkinienės straipsnis apie Pr. Eidukaičio ir jo sūnų veiklą. 41.
52 nr. Jackevičiaus nusiskundimai, kad nenorima tikėti lietuvių komunistų teigimams apie tariamąją 1918-1919 m. revoliuciją. 78.
1969 m. 13 nr. Žinios apie Kapsuko su palyda atvykimą iš JAV į Petrapilį. 25.
41 nr. Kivitoko straipsnis Pr. Eidukevičiaus šimtosios gimimo dienos proga. 40.

III. „Karo Archyvas“.

1929 m. V. t. psl. 223-266. Ats. mjr. P. Gudelio straipsnis „Lietuvos Vasaros Rytuose 1919 m.“ 11.

„Komunistas“.

1968 m. 8 nr. Maskvoje 1918. V. 26-27 įvykusi konferencija. 27.
Perdėtas cb veiklos vertinimas. 29.
Klastojimai Maliukevičiaus straipsnyje. 84.
9 nr. žiniomis LKP 1919 m. vasario mėn. turėjo vos 5000 narių. 40.
1970 m. 3-4 nr. perdėtas Kapsuko-Mickevičiaus garbinimas. 16.

V. Lietuvos TSR istorija.

34 psl. L ir BKP CK atsišaukimas į valstiečius ir darbininkus ginti Rusiją nuo ją apipuolusių priešų. 49.

VI. Pirmasis Lietuvos dešimtmetis. (Dšm.)

39 psl. Nukentėjusiems nuo karo šelpti komiteto veikla Rusijoje. 23.
57 psl. Pavergtų tautų kongresas Lozanoje pripažino Lietuvai teisę į visišką nepriklausomybę. 81.
79 psl. Vokiečių okupacinės valdžios priešinimasis leisti lietuviams sudaryti vyriausybę. 95.
109 psl. Laikinosios Lietuvos Vyriausybės finansiniai sunkumai. 95.
110. psl. M. Yčo pastangos gauti iš Vokietijos Vyriausybės 10 mil. markių. 96.
112 psl. M. Yčo pastangos gauti iš Vokietijos Vyriausybės 100 mil. markių paskolą. 96.

VII. Pirmoji Lietuvos proletarinė revoliucija (Pirmoji laida) (Kps 1.)

26 psl. Kapsuko prisipažinimas, kad KP niekada „nestatė nepriklausomybės obalsio". 80.
30 psl. Kapsuko pasisakymas dėl vokiečių okupacinės valdžios žiaurumo. 81.
50 psl. Kapsuko straipsnis „Gaivalinė „keršytojų" kova". 65.
55 psl. Neteisingas Kapsuko teigimas, kad „keršytojai" kovojo su vokiečių žandarais. 67.
57 psl. Kapsuko samprotavimai apie „keršytojų" pavertimą Raudonąja armija. 67.
59 psl. Kapsuko apgailestavimai, kad silpna KP nepajėgė paimti į savo rankas „keršytojų" vadovybę. 67. Jo gi neteisingi samprotavimai, kad Lietuvių Taryba „visame kame turėjo klausyti vokiečių okupantų". 78.

84 ir 86 psl. Kapsuko kritiškas pasisakymas apie tariamąjį pirmosios bolševikų organizacijos įsikūrimą Vilniuje. 44.

91 psl. Kapsuko teigimai apie L ir BKP įsikūrimą Vilniuje 1918. VIII. 14. 45.

92 psl. Kapsukas aštriai kritikuoja sudarytąją L ir BKP tarybą. 32, 45.

93 psl. Kliorio žinios apie bolševikų „konferenciją" Užbalių kaime 1918. IX. 15. 46.

95 psl. Kapsuko neigiamas pasisakymas apie 1918. X. 1-3 konferenciją Vilniuje. 48.

99psl. Kapsuko išpūsti „keršytojų" veiklos apibūdinimai. 68.

100 psl. Kapsuko samprotavimai apie galimybes sutelkti „miško brolius" į revoliucinių kareivių būrius. 68.

102 psl. Kapsuko teigimas, kad tik 1918. X. 1-3 konferencija „sujungė į vieną partiją" išsklaidytas lietuvių ir baltgūdžių komunistų organizacijas. 48.

115 psl. Kapsuko teigimai apie L ir BKP staigų augimą po 1918. X. 1-3 konferencijos. 82.

119 psl. Kapsuko teigimas, kad Stalinas 1918 m. gruodžio mėn. pradžioje pasiūlė sudaryti revoliucinę Lietuvos Vyriausybę. 89.

120 psl. Kapsuko prisipažinimas, kad greitai buvo gautas dar griežtesnis RKP(b) CK reikalavimas sudaryti vyriausybę. 89.

Pakartotinas prisipažinimas, kad L ir BKP niekada „nestatė Lietuvos nepriklausomybės obalsio". 79.

121 psl. Kapsuko teigimas, jog L ir BTR paskelbimas buvo padarytas, kad įrodžius, jog jos įkurtos ne „raudonarmiečių durtuvų pagalba". 86.

123 psl. Kapsukas nusiskundimas, kad L. r. L. d. Vyriausybei sudaryti nepakako populiarių asmenų. 85.

124 ir 125 psl. Kapsuko pasakojimai apie „Manifesto" redagavimą. 82, 91.

125 dok. Tikrovės neatitinkąs Manifesto paskelbimas „sukilusių" masių vardu. 82.

126 psl. Kapsuko teigimas, kad nors buvo daromi nutarimai apie reikalingumą ginkluotis, bet daugiausia buvo pasitikima raudonosios armijos atėjimu. 59.

127 psl. L. ir BKP CK 1918. XII. 19 Internacionalios divizijos kvietimas greičiau užimti Lietuvą. 54.

128 psl. Kapsuko suteiktos žinios apie CK nutarimą Daugpilyje sudaryti karinį štabą ir pasiųsti 100 raudonarmiečių Vilniaus darbininkams pagalbon. 58, 59.

129 psl. Kapsuko suteiktos žinios apie „pagalbinius" būrius (61.) ir apie CK nutarimą nesteigti raudonųjų būrių, nes „gali chuliganais pavirsti". 71.

148 psl. Aleksos-Angariečio skeptiškas atsiliepimas apie komunistų tariamas pastangas ginkluotis„ ir teigimas, kad buvo laukiama, jog „ateis raudonoji armija ir atneš tikrą sovietų valdžią".57.

216 psl. Kapsuko apgailestavimai, kad rusų kalbos vartojimas centrinėse bolševikų įstaigose „padėjo kontrrevoliucionieriams mobilizuoti savo jėgas". 26.

233 psl. (20 pastaba) Kapsuko kritiški pasisakymai apie Pr. Eidukevičiaus veiklą. 42.

235 psl. (33 past.) Smulkios žinios apie 1918. VIII. 14 d. pasitarimo dalyvius Vilniuje. 45.

236 psl. (35 past.) Kapsukas mini išrinktų Tarybos narių pavardes. 49, 103.

(37 past.) Kapsukas atitaiso perdėtus duomenis apie X. 1-3 konferencijoje atstovaujamų narių skaičių. 46.

238 psl. (45 past.) Kapsukas mini į karinį štabą (Žr.128 psl.)išrinktų narių pavardes. 57.

VIII. Revoliucinis judėjimas Lietuvoje (RjL).

189 psl. Širmaičio žinios apie Vilniuje įkurtąją pirmąją komunistų organizaciją. 44.

191 psl. Širmaičio žinios apie „konferencijos" dalyvius Užubalių kaime. 45.

192 psl. Širmaičio žinios apie 1918. X. 1-3 konferencijos dalyvius Vilniuje. 47.
202 psl. Širmaičio žinios apie Kuršėnų bolševikų „skrajojančio būrio" įsikūrimą. 61.
223 psl. Baltušio-Žemaičio pasigyrimai apie turėtus pulke 1000 raudonarmiečių. 63.
224 psl. Baltušio atsiminimai apie vokiečių žandarų kratą „Skalsos" valgykloje Šiauliuose. 100.
261 psl. Macijausko pasakojimai apie Rokiškio raudonojo būrio formavimą. 63.
265 psl. Aleksandravičiaus atsiminimai apie Panevėžio raudonąjį batalioną. 62.

IX. RKP lietuvių sekcijų centro biuro protokolai.

5 nr. 1918. VII. 25. 30.
Nutarta: a) sustiprinti neveiklią Maskvos sekciją. 29.
b) paversti Vilniaus organizaciją tikra „komunistų organizacija". 31.
c) nesiųsti daugiau bolševikų į Suvalkiją. 35.
8 nr. 1918. VIII. 17. 30.
Prie RKP CK sudarytas vokiečių okupuotose šalyse veikiančių komunistų organizacijų sekretoriatas. 33, 35.
Rasikui pavesta sutvarkyti bolševikų propagandinės literatūros gabenimą į Lietuvą. 39.
9 nr. 1918. VIII. 29. 30.
Eidukevičiaus pranešimas apie skurdžią komunistų būklę Lietuvoje. 31, 102.
Į Vilnių, Kauną ir Panevėžį pasiųsti 3 partiniai darbuotojai. 35.
Siunčiamam Brazdžioniui duota 1500 rb. 98.
11 nr. 1918. IX. 6. 30.
Eidukevičiaus pranešimas apie „komunistų uždavinius Lietuvoje". 32.
Nutarta mobilizuoti „komunistines spėkas" Rusijoje ir siųsti į Lietuvą. 35.

Nutarta mokyti komunistus vartoti ginklą. 50.
Nutarta rūpintis įkurti Lietuvoje komunistinę spaustuvę. 38.
Eidukevičiaus nuomonė apie siųstinus į Lietuvą part. darbuotojus. 80, 97.
Eidukevičius gavo vietoj reikalingų 33.000rb. net 53.000 rb. 98, 104.

19 nr. 1918. X. 16. 30.
Lietuvių reikalams komisariato pavadinimo falsifikavimas į Lietuvos reikalų komisariatą. 85.

20 nr. 1918. X. 17. 30.
Rusų reikalavimas užbaigti komisariato veiklą ir Aleksos prieštaravimas. 36, 108.
Nutarta likviduoti „tik algoms gauti" įkurtus komisariato skyrius. 105.

21 nr. 1918. X. 22. 30.
Nusiskundimai dėl partinių darbuotojų stokos Lietuvoje. 37.
Pagyrūniškas Eidukevičiaus pranešimas apie bolš. darbus Lietuvoje. 102, 103.
Eidukevičiaus minimas svarbus 1918. IX. 30 suvažiavimas Vilniuje, vėliau pavadintas X. 1-3 konferencija. 47.

X. „Varpas". ... ...

1965 m. 6 nr. 17 psl. Pajaujio cituojamas VIII RKP 1919. II. 19 d. kongreso nutarimas, kad visi tautiniai KP CK-tai yra „pavaldūs RKP CK-tui". 93.

THE AUTHOR AND HIS WORK

At the end of the Second World War when the Communists had once again occupied Lithuania there appeared in print a whole multitude of pamphlets, magazine and newspaper articles, even collections of source-materials,relating to the history of the years 1917-1919 in Lithuania. All the articles and documentary evidence published there have just one aim — to show that the Lithuanian nation or, more precisely her people, or „the Lithuanian workers", had of themselves wished for Soviet rule,that it was they who were supposed to have created the „revcoms" — revolutionary committees — in the towns and villages, that they had continued to fight for the „October Revolution" and Bolshevik ideals and to defend their fighting units.

This sort of thesis of communist historiography was once again presented in all variations at the „Learned Conference of Baltic Historians", held in Vilnius and organised by the Historical Institute of the Lithuanian Academy of Sciences.

Since up to the present time no separate publication has appeared giving details of the speeches made by those Baltic historians — who had, for the first time, set themselves the common task of analysing and, in the event, sharply criticising the problems of „burgeois nationalist history" — we are therefore forced to be content with what was said in the Nov. 16th 1969 edition of „Tiesa", Nr. 267, by prof. J. Žiugžda, who retired from the directorship of the Historical Institute shortly before he wrote the article.

In his words — „the Soviet historians at that conference made a successful rebuff, well-founded and with arguments supported by documentary evidence, against

those (bourgeois) historians who seek to falsify the truth" In denying the political significance of the declaration of February 16th, 1918, Soviet historians once more returned to the affirmation that has been repeated continuously over the last two decades and which was formulated by J. Žiugžda in connection with the theses of that conference in issue of „Tiesa" as follows: „The true statehood of Lithuania was created by the Peoples Movements, by the proletarian revolution, and the true declaration is the manifesto of the Provisional Revolutionary Government led by V. Mickevičius-Kapsukas announced on December 16th, 1918".

It is clear that such propagandist a priori affirmations do not correspond with the true facts and unequivocally cry out for correction. On suitable occasions critical comments have been made against this sort of Leninist-Marxist based communist historiography, which was once more emphatically demanded of Soviet historians at the Twentieth Congress of the Communist Party of the Soviet Union. Amongst these critical commentators we find some emigrė Lithuanian historians: V. Sruogienė — Bolševikai falsifikuoja Lietuvos istoriją, — „Lietuva", 1954, Nr. 6, pp. 155-157; V. Trumpa — Lietuvos istorikų darbai ir dienos, „Aidai", 1960, Nr. 6, pp. 258-263; Z Ivinskis — Lietuvos ir kitų baltų praeitis sovietų aiškinime, „Euuropos Lietuvis", 1957, Nr. 14-16, 24-33; and more briefly, — „Į Laisvę", 1957, Nr. 12, pp 13-19.

Rev. V. Bagdonavičius MIC, also touches upon the methods used in Soviet historiography of Lithuania when he presents a critical review of „LTSR istorija", vol. 1 till 1861, in „Tautos Praeitis", vol. 1. Chicago 1959, pp. 3 -24. On several occasions recently articles on this question have been written by J. Dainauskas, in „Draugas", and J. Vilkaitis in „Naujienos", and others.

The first person to devote himself to a thorough study of this period is a one-time Major in the Lithuanian reserve Army, Petras Gudelis, who decided it was time to crack open and squeeze what information he could out

of the Lithuanian Bolsheviks' source-materials and to try and explain how it was they came to power in Lithuania in 1918-19. Petras Gudelis, in analysing and collating the sources used by the communists themselves, by comparing and relating them with the actual facts, and through his critical and logical deductions, has thrown a considerable ray of light on the history of those few years which are of such significance for the initial period of independence in Lithuania. As a live witness of the numerous facts cited in his book the author may be considered competent to write about them.

Petras Gudelis' experiences at the end of the First World War were both plentiful and varied. He lived through the „February Revolution" of 1917 in the fortress at Karsa in the Transcaucasus, where he quickly united the Lithuanians living there into the „Karsa Lithuanian Society". In the Spring of 1917, not long after so-called „February Revolution", (Feb. 27th old style, new style March 12th) the Central Committee of the Lithuanian Military Alliance that had been organised in Russia began to attempt to get national military units established, and Petras Gudelis was lucky in obtaining permission from the Executive Committee of the Caucasian Army's Military Representatives' Council to travel around the Turco-Caucasian front. Thus the author managed to discover just where the scattered Lithuanian soldiers were and succeeded in organising amongst them cultural and educative work. The result of this successful attempt to unite the Lithuanian soldiers serving in the Caucasus was that, if conditions were to change, it would be possible to form a single Lithuanian military unit out of them, a procedure which was forbidden by the Army Executive Committee at that time.

During his five months spent travelling amongst the units stationed on that front over the period July 11th to December 22nd 1917 the author became well acquainted with the general attitudes prevailing not only amongst the individual Lithuanian soldiers but with those in the Russian army as a whole. He evidently met

with Bolshevik agitation; he witnessed the gradual disintegration of the army. His memoirs of that period are to be found in the 6th, 7th and 9th vols. of „Karo Archyvas", 1935-38, and he has written specifically on his activities amongst Lithuanians in the Transcaucasus in „Karys", 1964.

This young — twenty-three-years-old — soldier, born on March 28th 1895, returned to Lithuania towards the end of September 1918, i. e. just before the end of the First World War and the German retreat from his native land. He at once started to play a committed part in organising the first Lithuanian home-rule when local self-government was established in his native rural-district of Vaškai. Under the leadership of J. Navakas he joined in with other servicemen in actively organising in the Joniškėlis district a defence movement called at the time „the militia". Later, when the region was occupied by the Bolsheviks, the militia's defence organisation was carried on in secret. By the end of March 1919 „the militia" was already engaged in open conflict with the Bolsheviks.

The Lithuanian Government began to concern itself with setting up its own army somewhat belatedly, issuing its first military directive only on the 23rd of December 1918, and therefore, since it had not managed to establish any smaller military forces, the Joniškėlis district Reserve Militia was officially recognised as a division of the army; it was named „The Joniškėlis Partizans' Death Battalion". Gudelis is at present preparing a separate book which will deal with this significant period in the history of the rising young Lithuanian State. Supplying us with many obscure facts the author shows just how weak the Bolshevik forces were in Lithuania and how successfully the whole Lithuanian nation opposed them.

The author is well-qualified to present a comprehensive and circumspect survey of the history of this highly important period in the story of the young Lithuanian nation. This is evidenced by his personal experiences in

Russia at the beginning of the revolution, by the knowledge he later gained whilst fighting in armed combat in his native land for an independent Lithuania, and not least by his erudite familiarity with the literature of the Lithuanian communists themselves on the so-called „Socialist Revolution" in Lithuania. It was not, however, sufficient simply to sift through the source-materials of communist historiography that are available to us, together with the literature based on them, in a critical and indifferent manner; Gudelis has also boldly pointed out the crude mistakes, the blatant exaggerations and the strongly tendentious aspects, even if at times he allows himself in his remarks to be guided by his heart and feelings.

Over a decade ago V. Trumpa made some justifiable comments about the work of Soviet Lithuanian historians. In „Aidai", No. 6, p. 262, 1960, he says — „their aim is to prove that the broad masses if the Lithuanian people all the time sought for the Soviet system, and that the period of independence after 1918 was a period of „bourgeois dictatorship". He underlines the fact that by completely ignoring the February 6th Declaration of Independence Soviet historians have misled certain uncritical American historians. (id. p. 262).

Gudelis too polemicises with the theses of suchlike character which, once they have gained sway in the Soviet press, pass over into scientific literature.. An example of such a work is Bronius Vaitkevičius' dissertation, published in 1967, on „The Soviet Revolution in Lithuania during the years 1918-19", which is fully supported by personal recollections and archive material. In this, the first work of such a broad and extensive nature, and which was clearly issued to coincide with the Fiftieth Jubilee of the October Revolution, as the new director of the Historical Institute. Vaitkevičius still talks about a „Sovereign Lithuanian State" and still considers the basic reason for the Provisional Government's demise to be the result of so-called „foreign intervention"

Although he takes into account „bourgeois" histo-

riography as well as Soviet work in this field, he fails to mention, among others, prof. dr. Alfred Erich Senn's research entitled „Die bolschevistische Politik in Litauen 1917-1919", published in the journal „Forschungen zur osteuropaeischen Geschichte" 1957, vol. 5, pp. 93-118. Using many sources this objective American historian shows that it was not Kapsukas-Miskevičius' communist government that achieved the „revolutionary" movement in Lithuania, but that it was in fact imported by decree of the Leninist Party (viz. p. 106). Gudelis also managed to arrive consistently at the same conclusions and to prove them to be logically well-founded without having to drain the whole barrel of „communist wine" to the bottom in order to recognize its taste. In other words, the author did not need to wade through the mass of available source- material in its entirety. Similarly, he does not take issue with the authors of all the various well- known articles of research. On one of two tricky questions all that was necessary to establish indubitably the taste of „wine" was to try a little glass more of „the red". Without being influenced or inspired by any authority , he simply supports his conclusions with the Lithuanian communists' own source-materials. They have themselves recently affirmed that the author's theses mentioned above are correct.

Gudelis makes attentive use of Soviet Lithuanian literature to develop in depth the assertion made by A. E. Senn and others that at that time the Bolsheviks had not put down deep roots in Lithuania. But, as has for long been known, the Bolshevik leaders in Russia had by Autumn 1918 already made plans and indeed taken the first steps to unleash upon the Baltic lands, still occupied by German troops, a wave of Bolshevist revolution since they believed the red revolution would rapidly spread into Germany and hence into the other countries around Europe. Trotsky especially was convinced of a swift victory for the international proletarian revolution in Western Europe.

It was of prime importance to the Petersburg revo-

lutionaries that the Spartacists in defeated Germany should at once seize power in Berlin since the spread of Bolshevism in Central Europe would have afforded strong chances of implanting proletarian dictatorship in the whole of Western Europe. Again Trotsky in particular spent a great deal of effort on that aim both in his role of Lenin's chief aide-de-camp and as organiser of the Red Army.

The Baltic lands were to serve as an expedient „bridge" for breaking through into the West and to bring help to the communists who had either rebelled there or were being frustrated in their aims. Thus the Bolshevik military units were to farce their way through right on the tails of the retreating German troops, entrench themselves in Lithuania and so establish the Soviet system by organizing revcoms in the occupied areas. If the local communists were far from having sufficient resources to be able to „stand on their feet" then of course the Red Army itself was supposed to come to the help of the Moscow-planned Kapsukas-Mickevičius government. Kapsukas was convinced that it was only through the help of the Red Army that victory could be effected over the „interventionists" and „reactionary forces" (see Jerzy Ochmanski: Rady i rewkomy na Litwie radieckiej w 1918-19 roku: „Studia z dziejow ZSSR i Europy Srodkowej" 1969, vol. 5, pp. 45-47.

For such attitudes and for obediently toeing the Moscow line in his activities Kapsukas has been excessively popularised as a national hero in Soviet times in Lithuania. For the latest eulogy see the journal „Komunistas", 1970 Nrs. 3 and 4, in connection with the centennial anniversary of Lenin's birth. Although Kapsukas did not finish his schooling his name lives on in the new title of Vilnius University, long renowned for old historical traditions; further, the township of Marijampolė in Western Lithuania was renamed Kapsukas after him. Nor is there any lack of other representations and dedications of all kinds connected with the name of this Bolshevik, who was little more than a puppet of Moscow,

although Zigmas Aleksa-Angarietis — who was suddenly liquidated in Moscow on May 22nd, 1940 just before the occupation of Lithuania — is by no means held in such popular reverence. Even the Concise Soviet Lithuanian Encyclopaedia (Mažoji Lietuviškoji Tarybinė Enciklopedija) vol. 1, p. 61, had to admit that „Angarietis' death was incorrectly suppressed during the conditions of the „Personality Cult"; in 1956 he was rehabilitated". It is entirely within the realms of possibility that Zigmas Aleksa's death just twenty-four days before the occupation of Lithuania is to be connected with the fact that he did not voice agreement with that occupation.

That the Lihuanian Bolsheviks' influence at the beginning of 1919 was in fact very feeble and that Kapsukas' government had to be supported in all ways by the red bayonets is adequately indicated by various facts in Gudelis' book. He points out, amongst other things, the weakness of the Bolshevik Party's network coverage in Lithuania and the impotence of the hastily organised „Žemaičių Pulkas", which was active for only a few months. He also describes by what methods Bolsheviks were recruited in Lithuania at the same time showing of what value these red „auxiliary units" were etc.

In the midst of the whole stream of Soviet writings and articles on this subject, most of which reflect the history of the Lithuanian nation in the years 1918-1919 and the facts connected with the Bolshevik invasion through distorting mirrors, we find Petras Gudelis' book comes as a precious beam of light directed with objectivity upon an analysis of these historically complex yet dramatic years. It shows how things really were without overstraining, muffling, or twisting the facts

Gudelis' book explains simply how it was that the Lithuanian people, once they had defended themselves against the enemies of their national statehood, successfully found the means to create an independent Lithuania. The myth we find repeated over and over again in Soviet historiography — that the most important factor in the creation of independent Lithuania was the

intervention of foreign imperialist forces — is here confounded by the obvious facts themselves. The rising new independent Lithuania obtained her de jure status only in 1922 — after the Great Powers had gradually and very reluctantly recognised her statehood as de facto — only when she had a) successfully established and defended her borders b) already carried out a socially significant land-reform c) introduced her own hard currency, reestablished her own university etc. etc.

When the Lithuanians continued in their struggles for independence after the early retreat of the German troops in midsummer 1919 relying **purely on their own efforts**, it was living proof that the nation had enough resolution, spirit, and ability to live her own separate and independent life; and the nation's resolve in this attitude is later attested over the whole period of her independence.

The significance of the Bolshevik element in Lithuania completely disappeared as soon as the land-reform had been fully carried out and the other positive methods had borne forth their fruit. We will just mention here one fact — and it is not a very pleasant one for present-day Lithuanian communists to remember — namely, that the communists at that time, according to the lists of the „Workers' Collectives" (Darbininkų kuopos) and the „Collectivisers" (kuopininkai), succeeded in getting only five representatives (out of possible 78) elected to the first Parlament of Lithuania in Nov. 1922 (see Vl. Pavilionis writing on the question of the democratic bourgeois regime in Lithuania — „Teisė", vol. VI, 1966, p.32, where he states that the Collectivisers' lists collected only 51.969 votes, i.e. 7% of all voters. See further Z. Ivinskis — Lietuvos ir Sovietų Sąjungos santykių dvidešimtmetis 1919-1930, „Aidai", Nos. 6-8).

Petras Gudelis has performed great service in showing up the weakness of the Lithuanian communists during 1918-19. Much of what already exists on that problem as it has been written and asserted by Lithuanian communists and is already acquiring the character of

official Soviet historiography is nothing but clear tendentiousness and a distortion of the facts. This book illustrates in a lively manner the Soviet method of description and commentary upon the events of those years in Lithuania.

Prof. Dr. Z. Ivinskis

SUMMARY

How the Soviets tried to enslave Lithuania in 1918-1919?

All those who remember the events of 1918-1919 and who know the origins of the Lithuanian Republic are outraged by the distortions of history in the present day Soviet-occupied Lithuania. Above all, the constant assertion that a revolution was started at the time by native Communists, and that the „rebellious people" themselves established Soviet rule, has nothing in common with reality. This apalling state of affairs motivated the author of this study to refute such untruthful claims with the help of documents, published by Soviet authorities, and by statements of the Communist authors.

The main argument offered by the study is the fact that the negligibly small number of Lithuanian Bolsheviks had less than four months, i. e. much too little time, between its first appearance (14 August, 1918) and the formation of the so-called „Revolutionary Government", in which to build up a Party organisation. Although their proclamations did indeed call for the ejection of the „burgeois kulak government", they had neither the time nor the strength to organise a revolt, let alone to form armed units in support of the „Revolutionary Government" which had been rashly formed by the Russians.

1. The origins of the Lithuanian Bolshevik organisation in Russia are described and it is proved that the Russians were only interested in the „Lithuanian" label as a cover for their aggressive plans towards Lithuania. Although the few Lithuanian Bolsheviks could easily be counted on the fingers of one hand, the Russians gave them a lot of publicity and granted generous support to

„Lithuanian Sections", which mostly existed only on paper, and to their Central Bureau.

2. The Lithuanian Bolsheviks were actually members of the Russian Communist Party and their „Central Bureau" in Moscow was merely a Russian Party command-post to control their comrades in Lithuania. Russian political plans concerning Lithuania were executed by means of this „Lithuanian Central Bureau". At the time their main task was to organise Bolshevik cells in German-occupied Lithuania. Since there were no Bolsheviks in the country, activist Party cadres were sent from Moscow, which also supplied subversive pamphlets. Available documents indicate that the Central Bureau managed to send a mere ten persons to the larger Lithuanian towns. Printing of propaganda pamphlets had hardly begun and shipment to Lithuania in larger quantities was done through repatriating refugees.

3. Using contemporary Bolshevik press reports it is demonstrated that the results of Central Bureau activity in Lithuania itself were extremely poor. To-day the Party boasts of having organised numerous Party conferences during the German occupation of the country. Information about the numbers of participating delegates and of the total number of Party members represented is, however, not supplied. All the more revealing, therefore, is the information that a „Communist Party of Lithuania and Belorussia" was founded in Vilnius on 14 August, 1918 and at that the Party numbered some 8OO members at the beginnisg of October of that year. In view of a population of about three milion there were thus in Lithuania fewer than three Communists per ten thousand inhabitants.

4. In order to impress the Russians with their abilities, the Lithuanian Bolsheviks in Vilnius passed resolutions calling for the formation of a „Red Guard". Organising committees elected for this purpose requested help from the Russians in the form of personnel, money and weapons. But it soon became evident that military experts were in short supply and that hardly anybody was par-

ticularly interested in military service. Therefore, about two weeks prior to his proclamation as head of the Revolutionary Bolshevik Government, Kapsukas was planning to enlist a German „Spartacist" unit to form the mercenary core of a future „Red Militia". In the name of the Central Bureau of the Communist Party of Lithuania and Belorussia, Kapsukas referred this matter to Jakov M. Sverdlov, Chairman of the All-Russian Central Executive Committee, and a comrade was sent to Moscow to procure 15 millions to finance the enterprise. However,the plan was not carried out. Thus the activity of Lithuanian Bolsheviks was limited to requests for help and repeated urgent appeals for the Red Army to occupy Lithuania as soon as possible.

5. In view of the „organisational" failure of the Central Bureau all the more doubt is cast on the Russian contention that during the course of their advance into northern Lithuania they already found regionally organised Red „auxiliary units" in many places. The author deals in some detail with three of these highly praised „auxiliary units", with the so-called „Samogitian Regiment", with methods of recruitment and the doubtful combat value of units that existed for only about two months.

6. In the search for arguments supporting the theory that „the people" at least had been „mature enough" for the establishment of a Communist system, other armed groups are idealised as forerunners of the Red Army. In fact, they were robber gangs living in the forested regions of northern Lithuania. They consisted of hooligans and other anti-social elements, mostly led by Russian prisoners of war who had escaped from the Germans. This phenomenon was not prevalent throughout Lithuania; in fact such gangs were active in only four of the then existing 34 Lithuanian counties. It is also noted that, although initially Kapsukas praised these brigands vociferously, after his proclamation as Head of Government and the occupation of the relevant areas by the Red Army, no moves were taken to integrate these hordes into his „Red Guard". To the contrary, whilst „the

people" were still being exhorted to rise up in arms and spontaneously form revolutionary units, the government had already decided to no longer permit the existence of local military units, lest they degenerate into „hordes of marauders".

7. As early as Summer 1918, when the war of conquest against the nascent Baltic States and Poland was being planned, so-called „national" units for the areas to be occupied were being created in Moscow. Amongst these was the „ 5th Vilna Regiment"; unfortunately, it is not known just how many Lithuanian members it had. Later on, in the course of their advance through the occupied areas, whole Russian divisions of the Red Army were transformed into appropriate „national" units. The Revolutionary Government of Lithuania, which only a short time previously had been unable to collect even a few companies for their „Red Guard", suddenly, on 26 January, 1919, had a whole „Lithuanian Rifle Division" available! (This name was given by the order of the day for that date to what had hitherto been the Red Army's Pskov Rifle Division).

The pitiful end of this Russian game with so-called „Revolutionary Governments" in neighbouring countries also finished the „national' units, which resumed their original names and reverted to the Red Army.

8. Another facet of Russian preparations for the occupation of Lithuania in the name of the Lithuanian Bolsheviks was the foundation of an „independent" Party, the „Communist Party of Lithuania and Belorussia". Stalin, who was then Comissar for Problems of the Nationalities, urged Party Chairman Kapsukas to immediately form a „Revolutionary Government of the **independent** Republic of Lithuania". Kapsukas himself admits that he considered the establishment of a Communist dictatorship in an **independent** Lithuania to be completely impossible, and he therefore hesitated to comply with Stalin's wishes.

When, however, in Autumn 1918, German troops began their withdrawal from the occupied territories, the

Russians thought it a favourable moment to seize the abandoned areas without any resistance. Then the Lithuanian Communists yielded to Stalin's repeated pressures and hurriedly formed a „Revolutionary Government of Lithuania". This event is amongst the most obscure happennings in the history of Lithuanian Communism. Although several contemporary resolutions of the Central Committee of the Communist Party of Lithuania and Belorussia have been published to date, the most important one, dealing with the formation of a Revolutionary Government, is not among them! According to official sources the number of Party members quadrupled within two months. Even so, that only made it four members per 3000 inhabitants.

9. Just as the so-called „Revolutionary Government" of Kapsukas lacks a „birth certificate", neither has it left a great deal of other documentary evidence of its activities. Kapsukas himself deplored that the Party could not find enough suitable people, with well-known names, to form the Cabinet. In his writings he admits that the „proclamation of an independent state of Lithuania-Belorussia as a Soviet Republic" was in any case only undertaken „with the purpose... of knocking a weapon out of the hands... of the enemies of Soviet rule, who contended that Soviet rule in Lithuania was an occupation established with the help of Red Army bayonets".

One of the published documents reveals the difficulties of forming the Communist government. At the time of his government's proclamation Kapsukas was in the Russian-occupied Latvian town of Daugavpils. He tried to organise a government apparatus but, „for lack of responsible personalities", found only 13 suitable people. Presently six of these were sent as agitators into the parts of Lithuania already over-run by the Red Army, although the „manifesto" of the Revolutionary Government claimed that all of Lithuania was then in the midst of rebellion.

10. Kapsukas maintains that he himself drafted the „manifesto" of his Revolutionary Government, but that his manuscript was redrafted several times by the Central Committee of the Russian Communist Party. This took so long that it could not be published until a week after the formation of the Revolutionary Government.

Attempts at that early date by the Bolshevik government in Russia to convince the world that Soviet Lithuania was governed by its own national Revolutionary Government were quite remarkable. As early as December 1918 appropriate Russian resolutions were adopted concerning the „recognition" of an „independent Soviet Republic of Lithuania". But on 19 March, 1919, the 8th Congress of the Russian Communist Party decreed that all Central Committees of the national (i. e. non-Russian) Communist Parties — thus including the Central Committee of the Communist Party of Lithuania and Belorussia — „had the rights of regional committees and were fully subordinated to the Russian Communist Party". To-day this resolution is passed over in silence by the Lithuanian Communists. Even after the proclamation of the Brezhnev doctrine, they speak of Soviet-occupied Lithuania as a „sovereign" state.

11. In describing the Lithuanian National Council's (Valstybės Taryba — a body composed of representatives of the democratic parties) attempts to persuade the German occupation authorities to hand over the administration, the author refers to the diametrically opposed interests of the two sides. That the Taryba succeeded in carrying its point is thanks to intense diplomatic efforts and the taking of skilful advantage of circumstances.

The fact that the Lithuanian Bolsheviks were supported and brought to great prominence by the Russians had little to do with their personal abilities, but rather shows that their name was needed to achieve Russian plans for enslaving Lithuania. They were the tool of and the pretext for Russian aggression and they were generously rewarded for it. The author demonstrates that

all the Lithuanian Bolsheviks in Russia were state officials, who not only received set salaries but also adequate food supplies which were particularly important in that time of famine. Agitators sent to Lithuania were amply provided with money and Communist Party groups in Lithuania were likewise financially supported by the Russians. Under the pretext of organising Red Army units, these groups called for monetary contributions from the Bolshevik Central Committee in Moscow. After receiving the means, however, they showed little concern for their avowed aims. Vast funds were provided to organise „auxiliary units" in the country. In addition, sums amounting to thousands of roubles were requested under very this pretext (e. g. military training for Party members), and paid by the Russians. It is therefore hardly surprising that a number of needy people, looking for sustenance in the hard times following World War I, entered the service of the well-paying Bolsheviks. To-day this is interpreted by the Communists as „moral support on the part of a large spectrum of the population". That their administrative officials mostly vanished without trace at the first rumour of approaching Lithuanian regular army units, and that the highly praised „Red Guards" soon withered after encountering the enemy, is ignored.

The young Lithuanian army, supported by guerilla groups and large masses of people revolting against the foreign Red rule, cleared the whole of Lithuania of Bolsheviks by late Autumn 1919.

DER VERFASSER UND SEIN THEMA

Seit der erneuten Sowjetokkupation Litauens zu Ende des zweiten Weltkrieges, sind in den kommunistischen Zeitungen und Zeitschriften des Landes zahlreiche Artikel ueber die Jahre 1917-1919 erschienen. Sonderbroschueren widmeten sich demselben Thema, ganze Quellenbaende wurden publiziert. Das offensichtliche Ziel dieser Abhandlungen und Dokumentationen ist es, zu beweisen, dass das litauische Volk — genauer gesagt „die Werktaetigen Litauens" — sich damals nichts sehnlicher wuenschten als eine „Raete-" bezw. „Sowjetregierung", dass man unentwegt fuer die Ideale der Bolschewisten und des „grossen Oktobers" kaempfte, eigene militaerische Verbaende aufstellte, usw.

Die volle Bandbreite solcher Thesen der kommunistischen Historiographie wurden erneut auf der „Wissenschaftlichen Konferenz Baltischer Historiker" praesentiert, die im November 1969 in Vilnius stattfand und vom Historischen Institut der Akademie der Wissenschaften Litauens organisiert wurde.

Da noch kein Sonderband mit dem vollen Wortlaut der dort gehaltenen Referate vorliegt — mit vereinten Kraeften wurde hier erstmalig die Frage der „buergerlichen, nationalen Geschichte" untersucht und scharf kritisiert — sind wir auf das angewiesen, was der gerade pensionierte Direktor des genannten Instituts, prof. J. Žiugžda, im Parteiorgan „Tiesa" (Vilnius. 16. II. 1969, Nr. 267) verlautbart hat.

Nach Žiugždas Worten verliehen die sowjetischen Historiker auf dieser Konferenz den „buergerlichen Historikern, die die Wahrheit verfaelschen", eine begruendete, argumentierte und dokumentarisch belegte Abfuhr".

Unter Verneinung der politischen Bedeutung der Unabhaengigkeitsakte vom 16. Februar 1918 halten die Sowjethistoriker an ihren seit zwei Jahrzehnten wiederholten Postulaten fest. Als Quintessenz der gehaltenen Referate formuliert J. Žiugžda in der „Tiesa" folgende Grundthese: „Die wirkliche Staatlichkeit Litauens wurde von der Bewegung der Volksmassen, durch die proletarische Revolution, wiederhergestellt, und der eigentliche Akt der Staatlichkeit ist das Manifest vom 16. Dezember der Vorlaeufigen Revolutionaeren Regierung unter Fuehrung von V. Mickevičius-Kapsukas".

Solche propagandistische Feststellungen und nachtraegliche Behauptungen entsprechen freilich nicht den wahren Sachverhalten und beduerfen unbedingt einer Richtigstellung. K r i t i s c h wurde solchen Behauptungen der kommunistischen Historiographie — der XX. Parteikongress der KPdSU hat die sowjetische Geschichtsschreibung erneut auf die marxistisch-leninistische Methodik verpflichtet — bisher jedoch nur gelegentlich oder beilaeufig entgegengetreten. Zu dieser Frage haben sich u. a. folgende litauische Historiker geaeussert: V. Sruogienė „Falsifikation der Geschichte Litauens durch die Bolschewisten" („Lietuva", 1954, Nr. 6. S. 155-157) — V. Trumpa „Arbeiten der Historiker Litauens" („Aidai", 1960, Nr. 6, S. 258-263) — Z. Ivinskis „Geschichte Litauens und der anderen Balten in sowjetischer Interpretation" („Europos Lietuvis", 1957, Nr. 14-16, 24-33, gekuerzt in „Į Laisvę", 1957, Nr. 12, S. 13-19).

In seiner kritischen Wertung des ersten Bandes der bis 1861 reichenden „Geschichte Sowjetlitauens" (LTSR Istorija) untersucht Rev. V. Bagdanavičius, MIC, auch die heute in Litauen angewandten historiographischen Methoden der Sowjets („Tautos Praeitis", Band I, erstes Buch, Chicago 1959, S. 3-24). In der Publizistik wurde dieses Thema ferner von J. Dainauskas („Draugas"), J. Vilkaitis („Naujienos") u. a. Autoren behandelt.

Der Verfasser der vorliegenden Studie, Petras Gudelis, Major der Reserve des frh. litauischen Heeres,

beschaeftigt sich als e r s t e r ausfuerlich mit dem fraglichen Zeitabschnitt, um bei kritischer Auswertung des Quellenmaterials der Kommunisten selbst, die Frage nach dem wirklichen Entstehen ihrer Macht in den Jahren 1918-1919 zu beantworten. Durch die Analyse und Konfrontation kommunistischer Quellen, durch Hinweise und Vergleiche mit unbestreitbaren Fakten und kritisch-logische Schlussfolgerung, vermittelt P. Gudelis ein umfangreiches Bild jener, fuer die Anfaenge des unabhaengigen Litauen bedeutungsvollen Jahre.

Als lebender Augenzeuge ist der Verfasser legitimiert zu einer Reihe historischer Ereignisse Stellung zu nehmen. Nach der russischen Februarrevolution erhielten alle Voelker des ehemaligen Zarenreiches das Recht sich um die Angelegenheiten ihrer Volksgenossen selbst zu kuemmern. P. Gudelis gruendete unter seinen in der Festung Kars dienenden litauischen Landsleuten einen Bildungsverband, organisierte litauische Bildungszirkel in den Einheiten an der tuerkischen Front, und betaetigte sich spaeter in den zentralen Organisationen der Kaukasus-Litauer in Tiflis.

Waehrend seiner Besuche bei Fronteinheiten (1. Juli bis 21. Dezember 1917) konnte der Verfasser nicht nur die Meinung der Litauer, sondern auch die damalige Stimmung der russischen Truppen erkunden; er lernte bolschewistische Agitationsmethoden persoenlich kennen und war Augenzeuge des stufenweisen Zerfalls der russischen Armee. Seine Erinnerungen aus dieser Zeit hat der Verfasser in der Dokumentation „Karo Archyvas" („Kriegsarchiv") Baende VI, VII, IX und X) in den Jahren 1935-1938 noch in der Heimat beschrieben, und ueber seine Taetigkeit unter den Kaukasus-Litauern in der Soldatenzeitschrift „Karys" (Brooklyn, 1964) berichtet.

Der 23-jaehrige Offizier (geb. 28. 3. 1895) kehrte Ende September 1918 — noch vor Ende des ersten Weltkrieges und vor dem Abzug der deutschen Truppen — nach Litauen zurueck. P. Gudelis schloss sich sofort der litauischen Regierung und war aktiv beim Aufbau einer

Selbstverwaltung in seiner Heimatgemeinde Vaškai taetig. Zusammen mit anderen frueheren Offozieren widmete er sich dann unter Fuehrung von J. Navakas dem Aufbau der — „Miliz" genannten — Selbstschutzeinheiten des Kreises Joniškėlis. Nach der militaerischen Besetzung dieses Landstrich durch die bolschewistischen Armeen wurde die Ausbildung geheim fortgesetzt und die dortigen Milizeinheiten nahmen den offenen Kampf gegen die russischen Bolschewisten im Maerz 1919 auf.

Die litauishe Regierung, die sich erst mit Verspaetung dem Aufbau eines eigenen Heeres widmen konnte — der erste Tagesbefehl erging erst am 23. November 1918 — verfuegte damals noch ueber keine groessere Streitmacht. Daher wurde das Miliz-Reservebataillion Joniškėlis in „Partisanen-Todesbataillion" (des Kreises Joniškėlis) umbenannt, und offiziel in das litauische Heer uebernommen. Ueber diesen wichtigen Abschnitt im Werden des wiedererstehenden Litauen hat P. Gudelis ein weiteres Buch vorbereitet. In seiner bis ins Detail gehenden Schilderung, zeigt der Verfasser, wie unbedeutend das kleine Haeuflein litauischer Bolschewisten in Wirklichkeit war, und wie erfolgreich sich die litauische Oeffentlichkeit ihrem Machtanspruch widersetzen konnte.

Die persoenlichen Erlebnisse des Verfassers seit Beginn der bolschewistischen Oktoberrevolution in Russland, sein persoenlicher Einsatz beim militaerischen Kampf fuer die Unabhaengigkeit seines Heimatlandes, das spaetere, aufmerksame Studium der in Litauen herausgegebenen kommunistischen Schriften ueber die sog. „sozialistische Revolution in Litauen", ermoeglichen P. Gudelis die Vermittlung eines umfassenden und ausgewogenen Bildes, dieser fuer das neue Litauen so wichtigen Zeit des Durchbruchs. Neben der kritischen und konsequenten Quellensichtung der kommunistischen Historiographie und der darauf beruhenden Sekundaer-Literatur, laesst P. Gudelis auch Herz und Gemuet zu Wort kommen, wenn er auf besonders grobe Fehler, eindeutige Uebertreibungen und stark tendenzioese Darstellungen der Kommunisten stoesst.

Bereits vor zehn Jahren verwies V. Trumpa („Aidai", 1960, Nr. 6, S. 262) zurecht auf die obligatorische Zielsetzung sowjetischer Historiker in Litauen: unbedingt zu „beweisen", dass die breiten Massen des litauischen Volkes unentwegt ein Raeteregime angestrebt haetten. Aus diesem Grunde darf auch die 1918 einsetzende Unabhaengigkeitszeit nur als Periode der „buergerlichen Diktatur" gelten. Dadurch und durch die voellige Ignorierung der Unabhaengigkeitserklaerung von 16. Februar 1918, sei es den Sowjethistoriker gelungen einige unkritishe amerikanische Geschichtsforscher i r r e zu f u e h r e n (S. 262, eigene Hervorhebung — Z. I.).

In der vorliegenden Arbeit zieht P. Gudelis gegen die a b g e s t e m p e l t e n Phrasen der Sowjetpublizistik zu Felde, die rueckwirkend wieder die wissenschaftliche Literatur der Kommunisten beeinflussen. Dies gilt z. B. auch fuer die 1967 in Litauen erschienene, mit Memoirenauszuegen und Archivmaterial reichlich ausgestattete Dissertation von Bronius Vaitkevičius „Die Sozialistische Revolution in Litauen 1918-1919". Ihr Verfasser, der neuernannte Direktor des Historischen Instituts, spricht in dieser Untersuchung, der ersten solchen Umfangs — herausgegeben zum 50. Jahrestag der russischen Oktoberrevolution — stets von einem s o u v e r a e n e n Sowjetlitauen. Das Scheitern der Sowjetmacht in Litauen bezeichnet er als „voruebergehend" und macht dafuer ausschliesslich „die Intervention" verantwortlich.

In seiner Uebersicht nicht nur der sowjetischen, sondern auch der „buergerlichen" Historiographie, unterschlaegt B. Vaitkevičius u. a. aber die wichtigen Forschungsergebnisse von Prof. Dr. Alfred Erich Senn („Die bolschewistische Politik in Litauen 1917-1919", in der Zeitschrift „Forschungen zur osteuropaeischen Geschichte", 1957, Band V, S. 93-118).

Dieser objektive amerikanische Historiker beweist darin anhand umfangreichen Quellenmaterials, dass die kommunistische Regierung des Kapsukas-Mickevičius keineswegs aus einer „revolutionaeren Bewegung" in Li-

tauen hervorging, sondern auf B e f e h l d e r P a r t e i L e n i n s etabliert wurde (S. 106). Zu dem gleichen Ergebnis kommt auch P. Gudelis. Allerdings braucht er, um schrittweise und logisch zu diesem Schluss zu gelangen, nicht erst das ganze Fass kommunistischen Weines zu leeren. Anders ausgedrueckt, der Verfasser brauchte erst gar nicht das gesamte Quellenmaterial zu untersuchen. Er polemisiert daher auch nicht mit den kommunistischen Verfassern der zahlreichen Abhandlungen und Artikel. In gewissen neuralgischen Fragen genuegte eine kleine Kostprobe des Gebotenen vollauf, um den Geschmack des ganzen „Weines" zweifelsfrei zu ermitteln. Von sonstigen Autoritaeten unbeeinflusst, gruendet P. Gudelis seine Schlussfolgerungen ausschliesslich auf Aussagen der litauischen Kommunisten selbst. Die Q u e l l e n s e l b s t bestaetigen die Richtigkeit der vom Verfasser gezogenen Folgerungen.

Unter sorgfaeltiger Verwendung des Schrifttums der Kommunisten Litauens, untermauert P. Gudelis in aller Breite die Feststellung A. E. Senns und anderer Forscher, dass der Bolschewismus in Litauen (d a m a l s) k e i n e r l e i t i e f e r e W u r z e l n hatte. Nicht erst seit heute ist bekannt, wie sehr die bolschewistischen Fuehrer damals an ein Uebergreifen der roten Revolution auf Deutschland und Europa glaubten und in Spaetherbst 1918 planmaessige Anstrengungen machten, die noch von deutschen Truppen besetzten baltischen Laender mit den Wogen der Revolution zu ueberschwemmen.

Den Petrograder Revolutionaeren erschien es damals besonders wichtig, dass die Spartakisten des kriegsbesiegten Deutschland in Berlin schnellstmoeglich die Macht uebernaehmen. Eine Bolschewisierung Mitteleuropas haette der Einfuehrung der Diktatur des Proletariats in Westeuropa auch sicher grosse Erfolgschancen eroeffnet. In diesem Sinne betaetigte sich besonders eifrig Lenins grosser Mitstreiter Leo Trocki, der Organisator der Roten Armee. Innerhalb der damaligen Planung war das Baltikum als „Bruecke" gedacht, zum schnellen Vorstoss nach

Westen, um den dort revoltierenden und rebellierenden Kommunisten Hilfe zu leisten..

Bolschewistische militaerische Einheiten sollten den aus Litauen abziehenden deutschen Truppen auf dem Fusse folgen. In den so besetzten Gebieten sollte dann ein Sowjetsystem errichtet und die „Revkoms", die Revolutionskomitees erst organisiert werden. Da es den oertlichen Kommunisten Litauens bei weitem an Kraft fehlte „selbst auf die Beine zu kommen", sollte die Rote Armee der nach Moskauer Plaenen vorfabrizierten Regierung des Kapsukas-Mickevičius zu Hilfe kommen. Kapsukas selbst war der festen Ueberzeugung, dass man nur auf diesem Wege der „Interventen" und der „Reaktion" Herr werden koenne (siehe Jerzy Ochmanski „Rady i rewkomy na Litwie radieckiej w 1918-1919 roku", in der Zeitschrift „Studie z dziejow ZSSR i Europy Srodkowej", 1969, Band V, S. 45-47).

Wegen seiner damaligen Haltung moskautreuen Taetigkeit wird Kapsukas im heutigen sowjetisierten Litauen — spaetestens seit dem XX. Parteitag 1956 —betont gefeiert. Einen neuen Hoehepunkt der Lobpreisung signalisierte das Parteijournal „Komunistas" (1970, Nr. 3-4) im Zusammenhang mit dem hundertsten Geburtstag V.I. Lenins.

Obwohl Kapsukas niemals eine Schule absolviert hat, wurde die traditionsreiche Universitaet Vilnius in „Kapsukas-Universitaet", die Kreisstadt Marijampolė in „Kapsukas" umbenannt. Auch fehlt es nicht an sonstigen Zeichen eines systematischen Persoenlichkeitskults um diesen am 17. Februar 1935 in Moskau verstorbenen moskauhoerigen Kommunisten. Auffallend weniger Publizitaet widmet man dagegen dem anderen bedeutenden litauischen Kommunistenfuehrer, Zigmas Aleksa -Angarietis (verstorben zu Moskau am 22. Mai 1940). Die Kleine Litauishe Sowejetenzyklopedie (MLTE, Band I, 1966, S. 61) meldet lapidar, Aleksa sei damals in Moskau „umgekommen, widerrechtlich repressiert unter den Bedingungen des Persoenlichkeitskults. 1956 rehabilitiert". Es darf durchaus vermutet werden, dass die Er-

mordung des Zigmas Aleksa — 24 Tage vor der Sowjetbesetzung durch die Rote Armee (15. Juni 1940) — vielleicht mit diesem Ereignis zusammenhaengt und, dass Aleksa der Okkupation und Inkorporation Litauens in die UdSSR nicht zustimmte.

Angesichts der Schwaeche der litauischen Bolschewisten, blieb der Kapsukas-Regierung Anfang 1919 auch gar nichts anderes uebrig, als sich auf die Bajonette der Roten Armee zu stuetzen. Anhand verschiedener Fakten bestaetigt dies auch die Studie von P. Gudelis. Der Verfasser verweist u. a. auf das in Litauen nur schwach entwickelte Netz der Parteiorganisationen und die geringe Kampfkraft des eiligst organisierten, nur knapp zwei Monate bestehenden „Žemaitischen Regiments". Er schildert ferner die dubiosen Anwerbemethoden der Bolschewisten, den fragwuerdigen Kamfwert der roten „Hilfstruppen", usw.

Angesichts der Flut sowjetischer Pamphlete und Abhandlungen, die Fakten und Tatsachen der Bolschewisteninvasion und den Zeitraum 1918-1919 der litauischen Geschichte meist nur wie ein Zerrspiegel wiedergeben, ist das Buch von P. Gudelis als ein seltener Lichtblick auf dem Wege zur objektiven Erforschung jener dramatischen Jahre zu bezeichnen. Die Studie zeigt, wie es wirklich gewesen ist, ohne zu verzerren, ohne zu verschweigen oder Fakten zu frisieren.

Die Arbeit von P. Gudelis macht unschwer klar, wie das litauische Volk, nach Abwehr der Feinde seiner n a t i o n a l e n Existenz (Staatlichkeit), genuegend eigene Kraft aufbrachte die wiedererrungene Staatlichkeit erfolgreich zu behaupten. Der von der sowjetischen Historiographie kolpoltierte Mythos, fremde „imperialistische" Kraefte seien die wichtigsten Faktoren bei der Begruendung des unabhaengigen Litauen gewesen, zerschlaegt sich an unwiderlegbaren, gegenteiligen Fakten. Die damaligen Grossmaechte nahmen die Existenz eines wiedererstandenen, unabhaengigen Litauen nur ausserst widerwillig und de facto zur Kenntnis. Eine de jure Anerkennung erfolgte erst 1922 d. h. nach erfolgreicher Ver-

teidigung der Landesgrenzen, nach Durchfuehrung der sozialpolitisch so bedeutsamen Bodenreform, nach Einfuehrung einer eigenen stabilen Waehrung, nach Gruendung einer Landesuniversitaet, usw.

Der Unabhaengigkeitskrieg, nach den verfruehten Abzug deutscher Truppen in Sommer 1919 wurde allein aus eigener Kraft gefuehrt, war der beste Beweis dafuer, dass dies Volk ueber ein genuegendes Mass an Entschlossenheit, Willen und Koennen verfuegte, um ein eigenes, unabhaengiges Leben zu fuehren. Dieselbe Haltung hat das litauische Volk auch spaeter waehrend der gesamten Zeit seiner staatlichen Unabhaengigkeit stets bewiesen.

Die Bedeutung des bolschewistischen Elements in Litauen ging schliesslich ganz zurueck. Die Bodenreform und andere positiven Reformmassnahmen trugen bald reiche Fruechte. Es genuegt hier darauf hinzuweisen, dass die litauischen Kommunisten bei den Seimas-Wahlen in November 1922, trotz Maskierung ihrer Stimmlisten unter dem Etikett „„Arbeitskompanien" oder „Kompanisten" („kuopininkai") nur fuenf von 78 Mandaten der Volksvertretung erringen konnten. Auch heute ist es den Kommunisten Litauens nicht gerade angenehm zuzugeben, — siehe Vl. Povilionis „Zur Frage des buergerlich demokratischen Regimes in Litauen („Teisė", 1966, Band VI. S. 32) — dass ihre „kuopininkai" damals nur 51.969 Stimmen d. h. nicht mehr als sieben Prozent der abgegebenen Stimmen auf sich vereinigen konnten. (Naeheres hierzu — siehe Z. Ivinskis ‚Zwanzig Jahre Beziehungen zwischen Litauen und der UdSSR, 1919-1939", in „Aidai", 1969, Nr. 6-8).

Es ist der grosse Verdienst von P. Gudelis, dass er die Schwaeche der kommunistischen Bewegung in Litauen auch fuer die Jahre 1918-1919 nachgewiesen hat. Zu viel von dem was heute von den Kommunisten Litauens ueber diese Zeitspanne behauptet und verlautbart wird und bereits den Charakter einer offiziellen Historiographie angenommen hat — besteht aus tendenzioser Fak-

tenverstuemmelung. Dies Buch, in genuegender Lebendigkeit abgefasst, diene daher als Illustration zu der heute in Litauen ueblichen Beschreibung und Kommentierung der Ereignisse jener Jahre.

Prof. Dr. Zenonas Ivinskis

Bonn, den 29. 9. 1970,
am Tage St. Michael.

ZUR ENTSTEHUNG DER SOWJETREGIERUNG IN LITAUEN 1918 — 1919

Inhaltsangabe der Studie

Allen, die sich noch an die Ereignisse der Jahre 1918-1919 erinnern und die Entstehungsgeschichte der Republik Litauen kennen, ist es ein Greuel, die Tatsachenverdrehung zur Kenntnis zu nehmen, die heute in sowjetisch besetzten Litauen betrieben wird. So hat vor allem die unentwegte Behauptung, landeseigene Kommunisten haetten damals in Litauen eine Revolution entfacht und das „aufstaendische Volk" selbst eine Sowjetmacht errichtet, rein gar nichts mit der Wahrheit zu tun. Diese Sachlage bewog den Verfasser, solche verlogenen Behauptungen zu widerlegen — und zwar mit Hilfe der in frueheren kommunistischen Schriften erhalten gebliebener Sowjetdokumente und anhand widerspruechlicher Aussagen kommunistischer Autoren.

Wichtigstes Argument bei der Beweisfuehrung des Verfasser ist die Tatsache, dass das unbedeutende Haeuflein litauischer Bolschewisten vom Zeitpunkt des ersten Auftretens (14. 8. 1918) bis zur Bildung der sogenannten Revolutionsregierung (8. 12. 1918) nur knapp vier Monate, d. h. viel zu wenig Zeit hatte, um eine eigene Parteiorganisation in Litauen ueberhaupt aufzubauen. In ihren Aufrufen proklamierten sie zwar den Sturz der „buergerlichen Kulaken-Regierung", hatten aber weder Zeit noch Kraft eine Revolte zu organisieren, geschweige denn eigene bewaffnete Einheiten zur aktiven Unterstuetzung der (von den Russen!) ueberstuerzt etablierten Revolutionsregierung zu bilden.

1. Der Verfasser beschreibt die Urspruenge der litauischen Bolschewistenorganisation in Russland und belegt, dass die Russen lediglich an dem Etikett „litauisch" in-

teressiert waren, um ihre Eroberungsplaene in bezug auf Litauen zu tarnen. Die wenigen litauischen Bolschewisten waren leicht an den Fingern abzuzaehlen, doch verschafften die Russen ihnen grosse Publizitaet und liessen den, meist aus toten Seelen bestehenden „litauischen Sektionen" und dem „Zentralbuero" (ZB) dieser Sektionen grosszuegige Unterstuetzung zukommen.

2. Die litauischen Bolschewisten waren Mitglieder der russischen KP, ihr „Zentralbuero" in Moskau war nur eine Kommando-und Leitstelle der Russischen KP fuer die Genossen aus Litauen. Die Litauen betreffenden politischen Plaene der Russen wurden ueber dies „litauische" ZB abgewickelt. Die damalige Hauptaufgabe bestand im Aufbau bolschewistischer Zellen in dem von deutschen Truppen besetzen Heimatlande.

Da es in Litauen selbst keine Bolschewisten gab, wurden Parteiaktivisten aus Moskau entsandt. Diese mussten, ebenfalls zentral, mit Agitationsschriften versorgt werden. Aus vorhandenen Unterlagen geht hervor, dass das ZB in die groesseren Staedte Litauens nur ganze zehn Mann entsenden konnte. Mit dem Druck von Agitationsliteratur hatte man kaum begonnen und der Versand nach Litauen in groesseren Mengen erfolgte erst ueber heimkehrende Fluechtlinge.

3. Anhand bolschewistischer Presseberichte beweist der Verfasser, dass die Resultate der Taetigkeit des ZB in Litauen selbst aeusserst bescheiden waren. Die Partei ruehmt sich heute, waehrend der deutschen Besetzung des Landes zahlreiche Parteikonferenzen veranstaltet zu haben. Doch fehlen Angaben ueber die Zahl der teilnehmenden Delegierten und die Gesamtzahl der von ihnen vertretenen Parteimitglieder. Um so aufschlussreicher ist daher die offizielle Mitteilung ueber die Gruendung einer „KP Litauens und Belorusslands" in Vilnius am 14. 8. 1918, und, dass diese Partei Anfang Oktober desselben Jahres rund 800 Mitglieder zaehlte. Bei einer Einwohnerzahl von etwa drei Millionen gab es in Litauen somit weniger als drei Kommunisten unter zehntausend Einwohnern.

4. Um bei den Russen den Eindruck besonderer Tuechtigkeit zu machen, fassten die litauischen Bolschewisten in Vilnius Beschluesse zum Aufbau einer „Roten Garde". Zu diesem Zweck gewaehlte Gruendungskomitees ersuchten die Russen um Hilfe mit Personal, Geld und Waffen. Bald stellte sich jedoch heraus, dass man ueber keine Militaerfachleute verfuegte, und dass kaum jemand grosse Lust zum Militaerdienst zeigte. Daher plante Kapsukas, etwa zwei Wochen vor seiner Proklamierung zum Oberhaupt der revolutionaeren Bolschewistenregierung, die Anwerbung einer deutschen Spartakisteneinheit als besoldete Kerntruppe einer zukuenftigen „roten Miliz". Kapsukas wandt sich in dieser Angelegenheit im Namen des ZK der KP L u. B. an Jakov M. Swerdlow (Vorsitzender des Allrussischen Zentral-Exekutivkomitees), und ein nach Moskau entsandter Genosse sollte von dort 15 Millionen zur Finanzierung des Unternehmens mitbringen. Der Plan wurde jedoch nicht verwirklicht. Somit beschraenkte sich die Taetigkeit der litauischen Bolschewisten auf Hilfsersuchen und wiederholte dringliche Appelle an die Rote Armee, Litauen baldigst zu besetzen.

5. Angesichts „organisatorischer" Misserfolge der Zentrale, betont man heute um so mehr, die Russen haetten bei ihrem militaerischen Vormarsch in Nordlitauen vielerorts bereits regional organisierte rote „Hilfstrupps" vorgetroffen. Der Verfasser beschaeftigt sich eingehender mit drei dieser besonders gelobten „Hilfstrupps" und dem sogenannten „Žemaitischen Regiment", den Rekrutierungsmethoden und dem fragwuerdigen Kampfwert dieser nur ca. zwei Monate bestehenden Einheiten.

6. Auf der Suche nach Argumenten fuer die Theorie, zumindest sei das „Volk" zur Errichtung eines kommunistischen Systems „reif genug" gewesen, werden andere bewaffnete Gruppen als Vorlaeufer der Roten Armee idealisiert. Hier handelt es sich um Raeuberbanden in den waldreichen Gebieten Nordlitauens. Sie rekrutierten sich aus Rowdys und sonstigen asozialen Elemen-

ten und wurden meist von deutschem Gewahrsam entflohenen russischen Kriegsgefangenen gefuehrt.

Diese Erscheinung traf nicht auf ganz Litauen zu. Wie der Verfasser nachweist, waren solche Banden in nur vier der damals 34 Landkreisen Litauens taetig. Er verweist ferner darauf, dass Kapsukas diese Freibeuter zunaechst laut lobte, nach seiner Ernennung zum Regierungschef und Besetzung der fraglichen Landstriche durch die Rote Armee, aber keinerlei Anstalten traf diese Haufen etwa in seine „Rote Garde" zu uebernehmen. Im Gegenteil. Waehrend „das Volk" noch aufgerufen wurde zu den Waffen zu greifen und spontan revolutionaere Einheiten zu bilden, beschloss die Regierung bereits, die Existenz oertlichen Militaereinheiten nicht mehr zu dulden — wegen der Gefahr des Ausartens in „Haufen von Marodeuren".

7. Bei der Vorbereitung auf den Eroberungsfeldzug gegen die entstehenden Baltischen Staaten und Polen, wurden in Moskau bereits im Sommer 1918 sogenannte „nationale" Einheiten der zu besetzenden Gebiete aufgestellt. Darunter befand sich auch das „5. Vilnaer Regiment" von dem leider nicht bekannt ist, wieviel Litauer ihm wohl angehoerten. Beim Vormarsch in die eroberten Gebiete wurden spaeter ganze russische Divisionen der Roten Armee in „nationale" Einheiten der betreffenden Nationen umgewandelt. Die Revolutionsregierung Litauens, noch vor kurzem unfaehig ein paar Kompanien einer „Roten Garde" zusammen zu bringen, verfuegte am 26. Januar 1919 ploetzlich ueber eine ganze „Litauische Schuetzendivision"! (Durch Tagesbefehl vom selben Tage war dies der neue Name der bisherigen „Pskower Schuetzendivision" der Roten Armee). Nach dem klaeglichen Ausgang des russischen Spiels mit sog. Revolutionsregierungen der Nachbarvoelker, kam auch das Ende dieser „nationalen" Einheiten: sie kehrten zu ihren urspruenglichen Bezeichnungen und in die Rote Armee zurueck.

8. Zu den russischen Vorbereitungen einer Okupation Litauens im Namen litauischer Bolschewisten gehoerte

auch die Gruendung einer „unabhaengigen" Kommunistischen Partei, der „KP Litauens und Belorusslands". Stalin, damals Kommissar fuer Nationalitaetenfragen, draengte den Parteivorsitzenden, Kapsukas, sofort eine „Revolutionsregierung der **unabhaengigen** Republik Litauen" zu bilden. Kapsukas selbst gibt zu, dass er die Errichtung einer kommunistischen Diktatur in einem **unabhaengigen** Litauen fuer ein Ding der Unmoeglichkeit hielt und daher zoegerte, Stalins Wunsch nachzukommen.

Als die deutschen Truppen jedoch im Herbst 1918 ihren Rueckzug aus den besetzen Gebieten begannen, schien den Russen der guenstige Moment gekommen, die geraeumten Gebiete widerstandlos zu besetzen. Stalins wiederholtem Draengen wurde jetzt nachgegeben und eiligst eine „Revolutionsregierung Litauens" gebildet. Dies Ereignis gehoert zu den schleierhaftesten Vorgaengen der Geschichte des litauischen Kommunismus. Bisher sind mehrere ZK-Beschluesse der damaligen KP Litauens und Belorusslands veroeffentlicht worden, nicht jedoch der wichtigste Beschluss ueber die Bildung einer Revolutionsregierung! Die Zahl der Parteimitglieder stieg nach offiziellen Angaben innerhalb von zwei Monaten auf das Vierfache. Doch kamen auch jetzt nur vier Parteimitglieder auf 3000 Landeseinwohner.

9. Fehlt der sog. Revolutionsregierung Kapsukas bisher sozusagen der „Geburtsschein", so hinterliess ihre Taetigkeit auch sonst nur wenige dokumentarische Spuren. Kapsukas selbst klagt, dass es in der Partei nicht genuegend Leute mit bekannten Namen gegeben habe, die ins Kabinett passten. In seinen Schriften gibt er uebrigens zu, dass die „Proklamierung eines unabhaengigen Staates Litauen - Belorussland als Sowjetrepublik" ueberhaupt nur unternommen wurde „in der Absicht... eine Waffe aus der Hand... der Feinde der Sowjetmacht zu schlagen, die behaupteten, die Sowjetmacht in Litauen sei nur eine Okkupationsmacht, errichtet mit Hilfe der Bajonette der Rotarmisten".

Eines der veroeffentlichten Dokumente offenbart

die ganze Misere der kommunistischen Regierungsbildung: Kapsukas befand sich zum Zeitpunkt der Proklamierung seiner Regierung in der russisch besetzten lettischen Stadt Daugavpils (Duenaburg). Dort versuchte er einen Regierungsaparat zu organisieren, konnte aber „wegen des Mangels verantwortlicher Persoenlichkeiten" nur 13 geeignete Leute finden. Sechs davon wurden sogleich als Agitatoren in die von der Roten Armee ueberrollten Landesteile Litauens entsandt, obwohl es im „Manifest" der Revolutionsregierung hiess, ganz Litauen befaende sich bereits in Aufstand.

10. Kapsukas behauptet, das „Manifest" seiner Revolutionsregierung selbst entworfen zu haben, doch sein Entwurf wurde mehrmals vom ZK der Russischen KP korregiert. Das dauerte ziemlich lange, so dass die Veroeffentlichung erst eine Woche nach Bildung der Revolutionsregierung erfolgen konnte.

Bemerkenswert ist das Bestreben der Bolschewistenregierung Russlands der Welt schon damals vorzumachen, Sowjetlitauen unterstehe einer eigenen, nationalen Revolutionsregierung. Bereits im Dezember 1918 ergingen entsprechende russische Verordnungen ueber die „Anerkennung einer unabhaengigen Raeterepublik Litauen". Doch am 19. Maerz 1919 verfuegte der VIII. Kongress der Russischen KP, alle Zentralkomitees der nationalen (d. h. nichtrussischen) Kommunistischen Parteien — somit auch das ZK der KP Litauens und Belorusslands — „haben die Rechte von Gebietskomitees und sind dem ZK der Russischen KP voll unterstellt" Dieser Beschluss wird heute von der Kommunisten Litauens verschwiegen. Auch nach Verkuendung der Breschnew-Doktrin sprechen sie von sowjetisch besetzten Litauen als von einem „souveraenen" Staat.

11. Bei der Schilderung des Ringens des Litauischen Staatsrates (Valstybės Taryba) mit den deutschen Besatzungsbehoerden um die Uebergabe der Verwaltung an die Litauer, verweist der Verfasser auf die diametral entgegensetzten Interessen beider Kontrahenten. Wenn es der weit schwaecheren Taryba trotzdem gelang ihren

Standpunkt durchzusetzen, so nur dank grosser diplomatischer Anstrengungen und unter geschickter Ausnutzung gegebener Umstaende.

Wenn die litauischen Bolschewisten durch die Russen unterstuetzt und gross herausgestellt wurden, so hatte dies weniger mit ihren persoenlichen Faehigkeiten, als vielmehr damit zu tun, dass man ihre Namen bei der geplanten Versklavung Litauens brauchte. Sie waren Werkzeug und Aushaengeschild zur Durchfuehrung russischer Plaene und wurden dafuer grosszuegig honoriert. Der Verfasser weist nach, dass alle litauischen Bolschewisten in Russland Staatsbeamte waren, nicht nur feste Gehaelter, sondern auch Lebensmittelzuwendungen erhielten,was in der damaligen Notzeit besonders wichtig war. Die nach Litauen entsandten Agitatoren wurden mit grossen Geldsummen ausgeruestet. Auch die KP-Organisationen in Litauen wurden von den Russen finanziell unterstuetzt. Unter dem Vorwand, Einheiten der Roten Armee aufzubauen, forderten diese beim bolschewistischen ZK in Moskau entsprechende Gelder an, ohne sich nach deren Erhalt weiter um die vergeblichen Plaene zu kuemmern. Riesige Mittel wurden fuer den Aufbau von „Hilfstrupps" in der Provinz bereitgestellt. Auch sonst wurden nach tausenden zaehlende Summen unter sehr fadenscheinigen Vorwaenden (z. B. Waffenausbildung der Parteimitglieder) angefordert und von den Russen gezahlt.

Es ist daher nicht verwunderlich, dass manche mittellose Menschen, auf der Suche nach Auskommen in den schweren Zeiten nach Ende des grossen Krieges, in die Dienste der gutzahlenden Bolschewisten traten. Dies deuten die Kommunisten heute als „ideelle Zustimmung seitens breiter Bevoelkerungskreise". Allerdings wird verschwiegen, dass die Angestellten ihrer Verwaltung meist spurlos verschwanden, sobald auch nur Geruechte ueber die Annaeherung regulaerer litauischer Heereseinheiten auftauchten, und dass die hochgeruehmten „roten Garden" bei der ersten Feindberuehrung alsbald dahinschmolzten.

Das junge litauischer Heer, unterstuetzt von den gegen die rote Fremdherrschaft rebellierenden Volksmassen und Partisaneneinheiten, hat dann bis zum Spaetherbst 1919 ganz Litauen von den Bolschewisten gesaeubert.

DR. KAZYS PEMKUS
ARCHYVAS

TURINYS

Lietuvių Veteranų Sąjungos „RAMOVĖ“ leidiniai 4
Pro Memoria 6
Autorius ir jo iškelti klausimai. Prof. dr. Z. Ivinskis 9
Autoriaus žodis 21
1. Lietuvių bolševikų darbai Rusijoje 24
2. Centro biuro pastangos paskleisti bolševizmą Lietuvoje 29
Atsakingų partijos darbininkų siuntimas į Lietuvą 33
Agitacinės literatūros spausdinimas ir gabenimas į Lietuvą 37
3. Nevaisingas bolševikų agitacinis darbas Lietuvoje 43
4. Bolševikų ginkluotųjų jėgų organizavimo nesekmė 50
5. Bolševikų „Pagalbiniai daliniai“ Lietuvoje 60
6. Rusų „plenčikų“ gaujos — lietuvių bolševikų idealas 65
7. Rusų raudonarmiečių pulkų „sulietuvinimo“ vaidinimas 72
8. L ir BKP CK virsta revoliucine Lietuvos darbininkų ir valstiečių Vyriausybe 78
9. Laikinosios revol. Lietuvos darb. ir valst. Vyriausybės mizerija. 85
10. Rusų padiktuotasis Laikinosios Lietuvos darbininkų ir valstiečių Vyriausybės manifestas 91
11. Lietuvos bolševikai — rusų samdiniai 95

PRIEDAI

Šaltiniai 111
Bibliografija 112
Sutrumpinimai 113
Vardynas 114
Vietovardžiai 116
Svarbesnieji panaudoti dokumentai 118
The author and his work. Prof. Dr. Z. Ivinskis 126
Summary. How the Soviets tried to enslave Lithuania in 1918 - 19 136
Der Verfasser und sein Thema. Prof. Dr. Z. Ivinskis 143
Zur Entstehung der Sowjetregierung in Litauen 1918 - 19. Inhaltsangabe der Studie 153